

EduAkademia.pl

prace naukowe na zlecenie

Praca-magisterska-przykład-10

Pedagog szkolny w opiniach uczniów

Akceptacja promotora

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....2

1. PEDAGOG SZKOLNY W LITERATURZE	5
1.1. Pedagog na osi czasu	5
1.2. Rola i zadania pedagoga szkolnego w teorii i praktyce.....	10
1.3. Wzloty i upadki.....	20
1.4. Opinie na temat pedagoga szkolnego.....	25
2. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ.....	34
2.1. Przedmiot i cel badań.....	34
2.2. Problemy i hipotezy.....	34
2.3. Zmienne i wskaźniki.....	40
2.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze.....	42
2.5. Teren badań i dobór próby badawczej.....	44
2.6. Organizacja i przebieg badań.....	46
3. PEDAGOG SZKOLNY W OPINIACH UCZNIÓW- ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH.....	49
3.1. Charakterystyka badanych.....	50
3.2. Wiedza uczniów na temat pedagoga szkolnego.....	53
3.2.1. Charakterystyka pedagoga szkolnego	53
3.2.2. Zadania pedagoga szkolnego	57
3.3. Opis zaufanych osób młodzieży w szkole	62
3.4. Problemy uczniów.....	64
3.4.1. Problemy powierzane pedagogowi szkolnemu.....	65
3.4.2. Ukrywane problemy przed pedagogiem szkolnym	73
3.5. Spojrzenie uczniów na osoby szukające pomocy.....	81
3.6. Opinia uczniów na temat pedagoga szkolnego	86
PODSUMOWANIE I WNIOSKI	94

BIBLIOGRAFIA.....	98
WYKAZ STRON INTERNETOWYCH I USTAW.....	104
WYKAZ TABEL	105
ZAŁĄCZNIKI	

1

WSTĘP

Przyglądając się strukturze szkoły jako instytucji oświatowo-wychowawczej możemy zauważyć jak kształtują się pozycje zawodowe. Na pierwszym miejscu opisane jest stanowisko dyrektora a następnie wicedyrektora do spraw dydaktyki i kierownika do spraw administracji i obsługi. Kolejne stanowiska zajmują nauczyciele, pedagog, psycholog, logopeda, bibliotekarz, pielęgniarka.

Zarówno każdy pracownik szkoły, jego uczeń czy opiekun wie która sala należy do wyżej wymienionych osób piastujących dane stanowisko. Jednak czy wszyscy potrafią opisać, lub krótko je scharakteryzować? Czy mając problem zwracają się od razu do odpowiedniej osoby?

Do głównych zadań szkoły należy wszechstronny rozwój ucznia, w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania, oraz działania opiekuńcze i profilaktyczne. Najczęstszy kontakt uczniów oraz ich rodziców odbywa się z nauczycielem, ponieważ jemu powierzone jest przekazanie wiedzy, organizowanie wywiadówek, spełnianie opieki nad podopiecznymi w trakcie zajęć. Spotkania z dyrektorem następują najczęściej w trakcie rozpoczęcia i zakończenia roku szkolnego, oraz podczas okazjonalnych apeli. Jego interwencja następuje w szczególnych wypadkach, gdyż podstawowa opieka wychowawcza sprawowana jest przez kadrę pedagogiczną. Spędzając wolny czas na świetlicy dzieci obserwowane są przez opiekunkę, która stara się zapanować nad porządkiem i aby po dzwonku znajdowały się pod salą. Pracownicy biblioteki pomogą odszukać książkę, dbają o to aby nie został zapomniany termin wypożyczenia, czy zorganizują konkurs recytatorki. W przypadku kiedy wychowanek ma problemy z wymową zostanie skierowany do logopedy. Natomiast jak sprawia problemy wychowawcze wzywani są rodzice do szkoły, lub wcześniej zostaje odesłany do pedagoga szkolnego.

Często można usłyszeć, że każdy wiek ma swoje prawa, mniej się słyszy o obowiązkach. W dalszym ciągu istnieje kampania Każdy inny wszyscy równi, lecz przybrała zupełnie inne znaczenie, ponieważ młodzież dopasowała ją sobie do własnych działań. Modny stał się nurt wychowania bezstresowego, oraz partnerstwa między dziećmi a ich rodzicami. Wszystkim wyżej wymienionym ideom przyświeca dobry cel, jednak źle wykorzystany przynosi porażki wychowawcze. Bezradni rodzice zaczynają szukać pomocy, którą kierują do szkoły. Zachowanie dzieci nie sprawia problemów tylko w domu, ale może mieć także odbicie na osobach w ich otoczeniu codziennym. Istnieje równie często odwrotna sytuacja, czyli kiedy nastolatek zachowuje się przykładowo w otoczeniu rodzinnym, natomiast w szkole staje się

zupełnie inną osobą. Nauczyciel powinien sprawować opiekę nad całą klasą, więc nie ma czasu zajmować się indywidualnymi przypadkami. W szkołach znajduje się wielu uczniów i tak samo dużo problemów, rozterek, kłopotów czy zawodów na różnych podłożach. Wszystkie te sprawy wypowiedane są w gabinecie pedagoga. Poza spotkaniami ze swoimi podopiecznymi, posiada on także szereg innych obowiązków, jednak działania jego są na ogół niedostrzegalne. Z własnego doświadczenia autorka niniejszego tekstu może wywnioskować, że uczniowie wiedzą o istnieniu stanowiska w szkole, którego osoba ma za zadanie przeprowadzać w razie potrzeby terapie dla tych „niegrzecznych, złych”. Nauczyciele wysyłają do niego, jak ktoś już mocno narozrabia, jak zostanie złapany na paleniu papierosów, jak się z kimś pobije. Do tego gabinetu chodzą Ci najgorsi, którzy nie chcą się uczyć, uciekają z zajęć, tam czas spędzają ci najgorsi ze szkoły. Ciężąca negatywna opinia postrzegania pracy pedagoga niejednokrotnie zniechęca uczniów do samodzielnego zgłaszania się z problemami. Osoby czujące się samotnie, które są dręczone przez rówieśników, lub mają problemy rodzinne z reguły nie szukają pomocy w obawie o wystawienie się na pośmiewisko. Starają się same zmagać ze swoimi problemami, ponieważ zdanie innych jest w tym wieku bardzo ważne, boją się aby nie została im przyczepiona etykieta „słabeusza”. Taka opinia wynika z niewiedzy oraz krzywego obrazu jaki uczniowie sami stworzyli. Podczas kiedy ich kolega wybił piłką okno usłyszeli „Idziesz do pedagoga”. Jak dziewczyny z 3 klasy zostały złapane na picu piwa podczas szkolnej dyskoteki wszyscy usłyszeli „Stawicie się rano z rodzicami u pedagoga”. Każdy wie, że w klasie 2B jest chłopiec z biednej rodziny, jego tata ciągle pije, a mama co tydzień chodzi do pedagoga. Każdego dnia na stołówce niskiej rudej dziewczynie chłopak ze starszej klasy wchodził w kolejkę, aż do chwili, gdy ta „lamuska” poszła „nakapować” do pedagoga. Wszystkie wyżej opisane sceny są negatywne i w każdej widnieje słowo pedagog, nic więc dziwnego, że ta postać w szkole kojarzona jest z niecnymi uczynkami. Tylko jak każda historia ma wiele wersji, tak ta dobra nie jest za murami opowiadana.

Szeroki obszar działalności pedagoga oraz jego niewątpliwie ważna rola w społeczeństwie skłoniła mnie do napisania pracy magisterskiej o pedagogu szkolnym. Zatem temat brzmi: Pedagog szkolny w opiniach uczniów. Przedmiot dotyczy opinii młodzieży szkolnej na temat pedagoga. Celem jest podnoszenie wiedzy o roli jaką on pełni. Badania prowadzone w szkole gimnazjalnej nr.7 im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze, mają charakter ilościowy, a jako narzędzie posłuży ankieta przeprowadzona wśród wychowanków placówki.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich dotyczy części teoretycznej, w której omówiłam genezę utworzenia stanowiska pedagoga szkolnego, jego zadania, sukcesy i

trudności, oraz zamieściłam opinię kadry pedagogicznej, rodziców i samych uczniów. Kolejny rozdział został poświęcony metodologicznym podstawom badań, w którym na samym początku zapisałam definicję przedmiotu i celu badań a także opisałam problemy badawcze i hipotezy. W dalszej części zawarłam zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, teren badań i dobór próby badawczej, przedstawiłam też przebieg badań. W trzecim rozdziale zamieściłam wyniki z przeprowadzonej ankiety wśród uczniów gimnazjum numer 7 w Zielonej Górze. Dotyczyły one wiedzy młodzieży na temat pedagoga szkolnego, jego zadań jak i charakterystyki. Ciekawiło mnie również jakie problemy mają uczniowie, do kogo zwracają się o pomoc, jakich spraw nie powierzają dorosłym, dlatego też w ostatnim rozdziale zajęłam się opisaniem tych zagadnień. Moim zdaniem warto było wspomnieć o tym jak rówieśnicy postrzegają osoby szukające pomocy w szkole, a ponieważ temat pracy związany jest ściśle z opinią uczniów o pedagogu szkolnym, to w ostatnim podrozdziale wyodrębniłam wypowiedzi gimnazjalistów, które umożliwiły mi analizę. Praca zakończona została podsumowaniem i wnioskami o charakterze praktycznym.

4

1. PEDAGOG SZKOLNY W LITERATURZE

Biorąc pod uwagę doświadczenia życiowe, każdy wie jak często mija się teoria z praktyką. Dotyczy to nie

tylko naszych postanowień i ich realizacji. Mamy z takim zjawiskiem do czynienia biorąc pod uwagę każdą dziedzinę. W nauce niestety zdarza się to także często. Na przykład teoretyczna konstrukcja samolotu wydawała się być doskonałą, jeżeli ptaki potrafią latać to maszyny również. Lecz jak wiadomo zanim powstał praktyczny docelowy sprzęt poniesiono wiele porażek, na próbach lotni, szybowców czy prototypów. Opis charakteryzujący ma za zadanie przybliżyć jedynie interesujące zagadnienie, jednak przechodząc do działania niejednokrotnie zostaje zmieniona jego postać. Czasami okazuje się że, pierwotna forma nie ma praktycznego zastosowania i musi być przekształcona, lecz najczęściej zmiany wynikają z woli udogodnienia. Jednak korzyści rozpatrywać należy z odpowiednich perspektyw. Co jednemu ułatwia...drugiemu może utrudniać.

Rozdział pierwszy poświęcony jest opisowi pedagoga szkolnego, od momentu powołania przez Ministerstwo Oświaty, do dzisiejszych czasów. Na początku przedstawione zostaną definicje i wszelkie ustawy, akty prawne odwołujące się do tego zawodu. W dalszym podrozdziale porównane zostaną zadania, sukcesy i porażki pedagoga szkolnego. Ostatnia część odnosi się do praktycznego opisu, czyli do opinii z punktu widzenia grona pedagogicznego, rodziców oraz uczniów.

1.1. Pedagog na osi czasu

Terminem związanym ściśle z niniejszą pracą jest pedagog szkolny. Będzie on pojawiał się w każdym rozdziale, więc na wstępie autorka postanowiła przytoczyć kilka definicji tego zawodu i różne jego ujęcia.

Słowo pedagog pochodzi z języka greckiego. Pierwszy człon wyrazu paidós oznacza dziecko, natomiast druga część agagós znaczy przewodnik. W Leksykonie pedagogicznym definicja słowa pedagog opisana jest w dwóch formach. Pierwsza z nich określa nauczyciela, wychowawcę lub teoretyka wychowania. Druga zaś odwołuje się do starożytnej Grecji i Rzymu gdzie pedagog był niewolnikiem opiekującym się synami swego pana i odprowadzał ich do szkoły¹.

1Por.: [Pedagog], [w:] Pedagogika. Leksykon PWN, Warszawa 2000, Wydawnictwo Naukowe PWN, s.144.

5

Współcześnie definicja określa, że pedagog szkolny jest to osoba zatrudniona w szkole w celu uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania działalności dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej prowadzonej przez nauczycieli. Na stanowisko pedagoga powinny być powołane osoby posiadające wyższe wykształcenie ze stopniem magistra lub doktora pedagogiki oraz przynajmniej dwuletnią, wyróżniającą się praktykę nauczycielską lub opiekuńczo wychowawczą². Drugi opis posiada taki sam początek lecz jest rozszerzony o wymienione formy organizacji oraz zadania i funkcje. Brzmi ona następująco: Pedagog szkolny jest to osoba zatrudniona w szkole w celu uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania działalności dydaktyczno-wychowawczej, prowadzonej przez nauczycieli. Organizuje w szkole pomoc psychologiczną i pedagogiczną. Pedagog to człowiek specjalnie przygotowany na studiach wyższych do kierowania procesami wychowawczymi i opiekuńczymi w szkole i na pozaszkolnych terenach działalności pedagogicznej. Szczególny nacisk w pracy pedagoga szkolnego powinien być położony na pełnienie funkcji wychowawczych, opiekuńczych diagnostyczno-doradczych³. Słowniki z reguły zawierają ściślejsze opisy, posiadające główne

cechy charakterystyczne. W Nowym słowniku pedagogicznym z roku 1998, podkreślono, że jest to stanowisko nauczyciela powołanego do sprawowania opieki wychowawczej nad młodzieżą w szkole i poza szkołą oraz do koordynowania współpracy szkoły z domem.⁴ Natomiast w jednej z serii słowników akademickich autorzy zamieścili definicje, która określa; stanowisko nauczyciela powołane do sprawowania opieki opiekuńczo wychowawczej nad uczniami danej szkoły oraz do współpracy z ich rodzicami, a także z pozaszkolnymi placówkami oświatowymi i opiekuńczymi, w tym z poradniami psychologicznymi i wychowawczo-zawodowymi⁵. Powyższe charakterystyki rozpoczynają się również tak samo jednak dotyczą innych ujęć. Pierwsza z nich stawia na czele współpracy wychowawczą w szkole i w domu. Druga definicja przyjmuje szersze perspektywy działalności, uwzględniając placówki pozaszkolne. Ostatni przykład definicji został napisany językiem potocznym i jest zrozumiały dla każdego odbiorcy. Autor objaśnił w niej, że pedagog to osoba przygotowana do tego, aby wspólnie z rodzicami trafnie rozpoznawać zasoby dziecka i jego mocne strony oraz potrzeby, zdiagnozować przyczyny niepowodzeń szkolnych lub trudności w kontaktach z innymi dziećmi. Jednocześnie są to osoby, które pomagają rodzicom i nauczycielom w

2[Pedagog szkolny], [w:] Encyklopedia pedagogiczna, Warszawa 1997, Wydawca Fundacja INNOWACJA, s.533.

3[Pedagog szkolny], [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Warszawa 2005, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, t. IV, s.85.

4[Pedagog szkolny], [w:] Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 1998, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, s.285.

5[Pedagog szkolny], [w:] Słownik pedagogiczny, Warszawa 2009, Wydawnictwo Naukowe PWN, s.132.

6

zaplanowaniu i realizacji programów wspierających rozwój dziecka i jego talenty⁶. Chociaż autorzy starają się przedstawiać swoje podejście do danego zagadnienia, należy stwierdzić, że wszystkie definicje posiadają wspólne cechy i są po prostu wielokrotnie modyfikowane.

W przepływie 10lat od roku 1962 wielu wybitnych pedagogów wykazywało potrzebę stworzenia dodatkowego stanowiska, dla doświadczonego, z wysokimi kwalifikacjami pracownika, który zajmowałby się wyłącznie sprawami opiekuńczymi i wychowawczymi. Aleksander Kamiński zasugerował, iż pracownikiem mógłby być etatowy szkolny opiekun społeczny, który zajmowałby się tylko przypadkami poważniejszymi, zaś każde dziecko stanowiłoby indywidualny przypadek, w stosunku do którego po ustaleniu diagnozy opartej o wywiad środowiskowy, opiekun opracowywałby plan postępowania terapeutycznego oraz przystępował do jego realizacji. Irena Kryczyńska popierając tego typu koncepcję uważała, że w szkole potrzebny jest pracownik nie wciągnięty w sprawy nauczania, nie odpowiadający za nie, ale umiejący rozwiązywać indywidualne sprawy dzieci. Antonina Kłosowska dla podobnych i szerszych zadań proponowała zatrudnienie w szkole pedagoga i socjologa, ewentualnie psychologa społecznego, pełniącego funkcję opiekuna społecznego i badacza życia młodzieży⁷. Jak już wyżej wspomniano termin pedagog pojawił się już w starożytnej Grecji, jednak współczesne pojęcie tego zawodu opisane zostało po raz pierwszy 37 lat temu. Pedagog szkolny zaczął istnieć w szkole w latach 1973-74. Funkcja została powołana eksperymentalnie, najpierw pracowało 100 osób w szkołach miejskich liczących ponad 600 uczniów. Przez pierwsze dwa lata pracowali, nie znając szczegółowych wytycznych co do swoich obowiązków. Zostały im jedynie podane

ogólne wskazania. Funkcje tą pełniły osoby, które posiadały wieloletni staż nauczycielski i wyróżniały się w pracy wychowawczej. Powołanie nowego stanowiska uznano za wydarzenie o ogromnym znaczeniu modernizacji polskiej szkoły⁸. Po raz pierwszy zawód ten formalnie został opisany w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania w roku 1975, w Zarządzeniu Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 7 listopada. Zarządzenie to określiło, że nauczyciel- pedagog szkolny jest członkiem rady pedagogicznej a bezpośredni nadzór nad nim sprawuje dyrektor szkoły. Na to stanowisko może być powołana osoba, która ukończyła wyższe studia magisterskie w zakresie pedagogiki, psychologii, socjologii oraz posiada co najmniej trzyletni zawodowy staż pracy w placówkach oświatowo-wychowawczych. W wypadku kiedy osoba

6E. Góralczyk, *Moje dziecko w szkole*, Warszawa 2008, Wydawnictwo Centrum Medyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, s. 53.

7J. Ciechowicz, *Model pracy opiekuńczo-wychowawczej pedagoga szkolnego*, „Oświata i Wychowanie” 1986, nr 37, s. 12.

8Por.: [Pedagog szkolny], [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1997, Wydawca Fundacja INNOWACJA, s.533.

7

ma ukończone inne studia, może być przyjęta na to stanowisko tylko i wyłącznie kiedy posiada przynajmniej pięcioletni zawodowy staż pracy oświatowo-wychowawczej. Na początku czas pracy wynosił 36 godzin, w tym od 2 do 4 godzin miało zostać poświęconych na bezpośrednie zajęcia z uczniami o charakterze dydaktyczno-wychowawczym⁹. Ministerstwo Oświaty i Wychowania w roku 1982 opublikowało w dzienniku Ustaw nr 29, zarządzenie dotyczące ograniczenia godzin pracy do 20 tygodniowo¹⁰. Kuratorium Oświaty i Wychowania opracowało tygodniowy wymiar godzin pedagogów szkolnych. Według niego powinni 12 godzin pracować indywidualnie z uczniami, 2 godziny przeznaczać na wizyty domowe, 4 godziny na konsultacje oraz po jednej godzinie na współpracę z instytucjami i pomoc materialną¹¹.

Za zapewnienie odpowiedniego stanowiska pedagogicznego odpowiedzialny jest dyrektor szkoły. Do jednych z jego wielu obowiązków należy bowiem zapewnienie uczniom oraz pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i nauki w czasie ich pobytu w szkole¹². Gabinet pedagogiczny powinien posiadać przedpokój, w którym uczniowie będą mogli poczekać na swoją kolej. Jeżeli jest to niemożliwe należy przed pokojem postawić krzeselka lub ławkę. Wnętrze pomieszczenia odpowiada za nastrój taki tam panuje. Dobre oświetlenie, duże okno, spokojne kolory pomagają w wyciszeniu się i skupieniu na terapii. Rozmieszczenie mebli i urządzeń jest rzeczą indywidualną, poniższa lista zawiera przedmioty, które powinny znaleźć się w sali. Do zachowania czystości oraz higieny służy kącik, w którym znajduje się umywalka, mydło, ścierki i ręczniki. Podstawowym elementem jest stanowisko terapii, w którego skład wchodzi stół oraz dowolne miejsca siedzące dla prowadzącego i rozmówcy. Na przeciwległej ścianie wieszane jest lustro a na pozostałych ścianach regały z książkami oraz gramy i plakaty o tematyce psychologicznej, zdrowotnej czy sportowej. Ważne jest także oddzielne stanowisko pracy pedagoga z zamykaną szafką, w której mieszczą się na przykład testy psychologiczne, ewidencja uczniów czy pisma z zarządzeniami¹³. Jeżeli szkoła prowadzi także poradnię publiczną to powinna zawierać: pełną nazwę, numer porządkowy, siedzibę poradni. Status jej natomiast określać cele i zadania, szczegółowe kompetencje organów poradni, zasady współdziałania i jej organizację¹⁴.

9Dz. Urz. MOiW 1975, Nr. 11, poz. 112.

10K. Grad, Przepisy prawne regulujące pracę pedagoga szkolnego, „Nowa Szkoła” 2003, nr 3, s.25.

11K. Grad, Pedagog szkolny dziś, „Nowa Szkoła” 2005, nr 7, s. 39.

12Dz. U. z 1992r. Nr 65, poz. 331.

13M. Fornalski, Układ funkcjonalny i wyposażenie gabinetu pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1988, nr 7, s. 316.

14Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 46.

8

Najważniejszym dokumentem określającym prace pedagoga szkolnego jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania

i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Z dniem zatwierdzenia rozporządzenia, utraciło moc poprzednie rozporządzenie z dnia 15 stycznia 2001 roku, które było wyznacznikiem teraźniejszego prawa. Rozporządzenie to określa obowiązek organizowania i udzielania uczniom, rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Korzystanie z pomocy określone zostało jako całkowicie bezpłatne i dobrowolne. Terapia udzielona została na wniosek ucznia,

jego rodziców, nauczyciela, samego pedagoga, psychologa, logopedy, czy innych osób, które mają bezpośredni kontakt z osobą potrzebującą specjalistycznego wsparcia¹⁵. Rozporządzenie zawiera również cele, zadania, obowiązki i wytyczne pracy pedagoga szkolnego, które będą opisane w podrozdziale drugim.

Osobne rozporządzenie z dnia 17 listopada 2010 roku, dotyczy organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach. Określa ona między innymi rodzaj niepełnosprawności dziecka jakie może zostać przyjęte do danej placówki, zadania pedagogów, formy zajęć czy warunki opieki¹⁶.

Do pozostałych przepisów dotyczących pracy pedagoga należą między innymi: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2003 roku w sprawie szczegółowych zasad i trybu udzielania pomocy w dożywianiu uczniów¹⁷. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 1993 roku w sprawie warunków, form, trybu przyznawania i wypłacania oraz wysokości pomocy materialnej dla uczniów¹⁸. Konwencja o Prawach Dziecka¹⁹, czy Rozporządzenie MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określania szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia²⁰.

W obecnych czasach zaczęto uważać, że pedagogiem powinna być osoba po ukończeniu specjalnych szkoleń do kierowania procesami socjalizacji, wychowawczych opiekuńczych, w działalności zarówno pozaszkolnej jak i na terenie szkoły. Starano się cały czas podkreślać, że o ile każdy nauczyciel powinien mieć przygotowanie pedagogiczne, to nie każdy pedagog jest od razu nauczycielem. Jednak obydwie te zawody były często ze sobą utożsamiane. Pedagog

15Dz. U. z 2003 r. Nr 11, poz. 114.

16Dz. U. 2010 nr 228 poz. 1490.

17Dz. U. z 2003 r. Nr 13, poz. 133.

18Dz. U. z 1998 r. Nr 98, poz. 613.

19Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526,527.

20Dz. U. z 1999 r. Nr 14, poz. 127.

9

jest reprezentantem tej profesji społecznej wymagającej podejmowania działania wobec trzech grup ludzi: zagrożonych wyłączeniem, wyłączanych i już wyłączonych z życia społecznego²¹. Przygotowujące do pracy studia magisterskie trwają 5 lat. Po ich ukończeniu istnieje możliwość uzupełniania wiedzy poprzez na przykład kursy czy szkolenia. Absolwent kierunku pedagogika powinien być przygotowany do pracy w różnych szkołach i placówkach, poradniach specjalistycznych, zakładach pracy, służbie zdrowia, a także sądownictwie²². Oprócz wymagań edukacyjnych pedagog szkolny powinien także przestrzegać podstawowych zasad moralnych i spełniać warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu. obowiązuje do rzetelnego realizowania zadań związanych z powierzonym mu stanowiskiem, podstawowymi funkcjami szkoły, czyli dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z bezpieczeństwem uczniów w czasie zajęć szkolnych. Wyszczególnione jest również wspieranie czynów i ich rozwoju, ale i systematyczne podnoszenie swoich kwalifikacji²³. W najszerszym rozumieniu kategoria ta obejmuje zarówno profesjonalistów, czyli osoby specjalnie kształcone do pracy z jednostkami, rodzinami, grupami społecznymi i społecznościami wysokiego ryzyka społecznego, jak i jednostki podejmujące te aktywność ochotniczo i nieposiadające zawodowego przygotowania²⁴.

1.2. Rola i zadania pedagoga szkolnego w teorii i praktyce

Jestem nie po to, aby mnie kochali i podziwiali, ale po to, abym ja działał i kochał. Nie obowiązkiem otoczenia pomagać mnie, ale ja mam obowiązek troszczenia się o świat, o człowieka²⁵.

Najtrudniejsze w opisie niniejszego rozdziału stało się zróżnicowanie pomiędzy teorią i praktyką, która obecnie łączy się ze sobą niezauważalnie, ponieważ ogrom zadań podstawowych jak i dodatkowych przeszedł do codziennych zadań pedagoga. Autorka opisała więc to stanowisko od momentu powołania, aż po współczesne rozszerzenie pełnionych funkcji, obrazując w ten sposób ewolucję obowiązków.

21Por.: B. Śliwerski, Myśleć jak pedagog, Sopot 2010, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s.38.

22Dz.U. z 2003 r. Nr 144, poz.1401.

23Dz.U. 1982 r. Nr 3 poz. 19.

24E. Marynowicz-Hetka, Akademickie studia pedagogiczne (nienauczycielskie) w reformującej się szkole wyższej- problemy do dyskusji, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1998, nr 3-4, s.45.

25A. Lewin, Korczak znany i nieznan, wyd. Ezop, Warszawa 1999, s. 54.

10

Absolwenci studiów pedagogicznych powinni być przygotowani do pracy w różnych środowiskach wychowawczych, instytucjach i ośrodkach wspomagających rozwój dzieci, młodzieży i osób dorosłych lub starszych w ich czasie wolnym²⁶. Pedagodzy nierozzerwalnie związani są z siecią placówek oświatowych. Spełniają wiele funkcji: zazwyczaj występują jako pierwsze osoby do kontaktu na linii szkoła-dziecko i szkoła-rodzic. Prowadzą konsultacje z poradniami psychologiczno pedagogicznymi i innymi instytucjami wspierającymi statutową działalność szkoły, a także instytucjami współpracującymi ze szkołą i środowiskiem lokalnym uczniów²⁷. W założeniu osoba ta miała dopomóc w integracji wewnętrznego życia szkoły i być pomostem między nią a innymi instytucjami związanymi pośrednio ze szkołą, często staje się przystawionym chłopcem na posyłki²⁸. Pierwsze obowiązki pedagoga zostały opisane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania z roku 1975. Szczegółowe zadania zostały podzielone na sześć grup, które zawierały oddzielne podpunkty. Pierwsze z nich określały zadania ogólnowo-wychowawcze, a następne profilaktykę wychowawczą, pracę korekcyjno-wychowawczą, indywidualną opiekę pedagogiczno-psychologiczną, pomoc materialną i pracę nauczyciela-pedagoga szkolnego²⁹. Przede wszystkim pedagog szkolny z racji pełnionych zadań wychowawczych ma szczególny udział w tworzeniu zintegrowanego środowiska wokół szkoły³⁰. Kształtuje również specyficzny charakter pracy wychowawczej przez tworzenie ciekawego, niepowtarzalnego środowiska w szkole³¹. Okazuje się, że programowe zadania ustalone w 1975r. nie są przystosowane w żaden sposób do realiów współczesnej szkoły. Zjawiskami poprzednio nie występującymi na tak dużą skalę są: dostępność środków psychoaktywnych, zwiększony poziom agresji, pojawiające się różne formy przemocy fizycznej i psychicznej, nerwice i fobie szkolne³².

Aby dobrze wypełniać swoją pracę należy uzupełniać wiedzę, w czym pomagają kursy doszkalające, które stały się nieodzownym zadaniem pedagoga chcącego należycie wykonywać powierzone jemu obowiązki. Instytucją dbającą o to jest Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli. Dla pedagogów przygotowane są kursy na temat zagadnień zdrowia

26Por.: B. Śliwerski, Myśleć jak pedagog, Sopot 2010, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s.39.

27K. Zajdel, Diagnostyka pedagogiczna w szkole i środowisku lokalnym, [w:] Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym, pod red. M. Deptały, Bydgoszcz 2004, Wydawnictwo Akademii

Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, s. 99.

28Por.: E. Zierkiewicz, Rola pedagoga szkolnego z punktu widzenia pedagogiki krytycznej, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1998, nr 8, s. 21.

29Por.: Dz. Urz. MOiW 1975, Nr. 11, poz. 112.

30B. Matyjas, Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, „Opieka Wychowanie Terapia” 2002, nr 4, s. 48.

31M. Słoma, Nowa rola pedagoga szkolnego, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 6, s. 46.

32E. Laurman-Jarząbek, Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, [w:] Problemy teorii i praktyki opiekuńczej, pod red. B. Matyjas, Kielce 2005, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, s. 136.

11

psychicznego dzieci i młodzieży, zaburzenia zachowania w okresie dorastania, problemy seksualne, próby samobójcze. Ważnym obszarem jest także trening interpersonalny, podczas którego uczy się wykorzystania aktywności własnej czy procesów zachodzących w małej grupie³³. Podnoszenie zdolności interpretacyjnych pedagoga powinno być oparte na potrzebie doskonalenia zawodowego, poszukiwaniu własnej metodyki pracy z uczniem, nauczycielem, rodzicem w kontekście danej szkoły, pedagog powinien posiadać umiejętność postrzegania źródeł ograniczeń dla efektywnego działania oraz czynników sprzyjających, wykorzystujących siły tkwiące w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, które będą usprawniać realizację pracy wychowawczej i opiekuńczej³⁴. Nie mniej ważne są kompetencje realizacyjne, czyli posiadana wiedza techniczna, której niedostatek może utrudniać pracę. Znajdują się wśród nich umiejętności prowadzenia zajęć komunikacyjnych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych oraz sztuka negocjacji. Nie bez znaczenia pozostają predyspozycje do pracy z dziećmi, znajomość praw dziecka, przepisów regulujących pracę szkoły³⁵.

Początek roku szkolnego jest jednym z najcięższych okresów w pracy szkolnej. Przybycie do szkoły klas pierwszych wiąże się z ciągłą obserwacją, poznawaniem ich charakteru, przewidywaniem zdarzeń. Ten czas jest najważniejszy w nawiązywaniu kontaktu i współpracy z uczniami, ponieważ możliwie szybko przejęte dzieci budzące niepokój swoim zachowaniem i brakiem odpowiednich umiejętności zostaną objęte opieką, a niepokojące symptomy zneutralizowane³⁶.

Niezależnie od wieloletnich dyskusji na temat funkcji i zadań pedagoga szkolnego i jego roli w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, niewątpliwie istotną i bardzo ważną działalnością jest wsparcie społeczne. Wsparcie społeczne jako nowa kategoria analiz pedagogiki społecznej to przede wszystkim pomoc udzielana jednostkom i grupom w wielorakich sytuacjach życiowych, przybierając charakter interakcji. Zwykle kojarzone jest ono z pomocą w sytuacjach problemowych, trudnych, stresowych lub też przełomowych. W takim kontekście codzienna praca pedagoga szkolnego to podejmowanie wielu działań związanych ze

33B. Ochojska, T. Świt, Założenia i cele edukacji pedagogów szkolnych w zakresie zagadnień pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży, [w:] Kształtowanie samoświadomości nauczycieli w procesie wychowawczym, pod red. B. Strupczewskiej, Z. Zaborowskiego, Warszawa 1987, zakład Kształcenia i Doskonalenia Nauczycieli, s. 97-99

34E. Kartowicz, Wsparcie społeczne w pracy pedagoga szkolnego, [w:] Wsparcie społeczne w różnych układach ludzkiego życia, pod red. E. Kartowicz, Olsztyn 1997, Wydawca Studium Kształcenia Ustawicznego „GLOB”, s. 97

35Tamże, s. 97-98.

36Por.: J. Gliniecka, Rola pedagoga szkolnego w realizacji procesu dydaktycznego, „Problemy Opiekuńczo

wsparciem społecznym³⁷. Największą grupę stanowią uczniowie z problemami w nauce. Organizowanie pomocy w wyrównywaniu braków w wiadomościach szkolnych uczniom napotyającym szczególne trudności w przyswajaniu wiedzy, stało się częstym zjawiskiem. Co raz więcej dzieci posiada kłopoty ze skupieniem, zapamiętywaniem czy logicznym rozumowaniem. W pierwszym etapie nauczycie wskazuje wychowawcy dziecko, które mimo wkładanego wysiłku nie jest w stanie sprostać wymaganiom i w ten sposób tworzy się imienną listę osób kwalifikujących się do terapii dydaktycznej. W drugim etapie dobiera się indywidualne metody do potrzeb danego dziecka. Jednym z warunków skuteczności jest oparcie się na rzetelnej diagnozie. Jest on ważny w etapie programowania, dlatego zaczyna się go od ustalenia konkretnych braków w wiadomościach. Ostatni etap ma na celu wszechstronne wykonanie zaplanowanych działań, zapisywanie postępów wychowanków i końcową analizę osiągniętych efektów. Proces ten posiada takie zalety jak zapewnienie wzmożonej opieki, podnosi efektywność zajęć czy umożliwia kompleksowe spojrzenie na problemy ucznia³⁸. Zupełnym przeciwieństwem jest współpraca ze zdolnymi dziećmi, pragnącymi się angażować w życie szkoły i zdobywać wiedzę. Lecz z pozoru przyjemniejsze zajęcie nie jest wcale prostsze. Ambitni wychowankowie potrzebują również dużo uwagi, szczególnie ze względu na dyskryminacje w szkole i odepchnięcie przez rówieśników. Praca pedagoga szkolnego w dziedzinie kierowania rozwojem uczniów zdolnych powinna uwzględniać zarówno intensywne kształcenie manifestowanych przez ucznia zdolności, jak też wykrywanie i rozwijanie u każdego jego możliwości³⁹. Panujące zasady we współpracy z nimi to po pierwsze zasada wszechstronnego rozwoju osobowości wychowanka, opiekuńczości,

indywidualności, akceptowania, odpowiedzialności, podmiotowości, dyskrecji, jednoznaczności, rzetelności i pomocniczości⁴⁰. Ważna jest aktywność dodatkowa, dlatego może on być także koordynatorem i organizatorem działań wychowawczych w środowisku lokalnym poprzez troskę o zapewnienie uczniom bezpiecznych form spędzania czasu wolnego po zajęciach lekcyjnych, propagowanie zdrowego stylu życia, na przykład przez organizację

37E. Laurman-Jarząbek, Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, [w:] Problemy teorii i praktyki opiekuńczej, pod red. B. Matyjas, Kielce 2005, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, s.

134.

38H. Glińska, Jak organizuję szkolną terapię, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1985, nr 7, s. 301-302.

39I. Jundziłł, Rola Pedagoga w organizowaniu procesu dydaktycznego w szkole. Praca z uczniami wybitnie zdolnymi, [w:] tenże, Rola zawodowa pedagoga szkolnego, Warszawa 1980, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 75.

40R. Szczepnik, Zasady pracy pedagoga szkolnego, [w:] Podstawy pracy pedagoga szkolnego, pod red. W.

Przybyła, Polski Uniwersytet Wirtualny 2009, s. 15-17.

festynów szkolno osiedlowych, wyszukiwanie i propagowanie osiedlowych miejsc, gdzie dzieci i młodzież mogą twórczo i bezpiecznie spędzać czas wolny⁴¹.

Możliwość świadczenia pomocy uczniom wymaga nie tylko wiedzy i umiejętności pedagogicznych, ale także posługiwaniem się narzędziami prawnymi i znajomością zasad funkcjonowania systemu pomocy socjalnej. Podstawowym dokumentem regulującym sprawy związane z pomocą materialną uczniom jest Rozporządzenie Rady ministrów z dnia 4 sierpnia 1993 roku w sprawie warunków, form i trybu przekazywania i wypłacania oraz wysokości pomocy dla uczniów (DzU z 1993 r. Nr 74, poz. 350)⁴². Spośród zajęć wychowawczych do zadań pedagoga należy również zapewnienie miejsca w internacie uczniom wymagającym szczególnej opieki wychowawczej, dożywianie dzieci z ubogich rodzin, wnoszenie spraw do sądów dla nieletnich i składanie wniosków o skierowanie uczniów do placówek opieki całkowitej⁴³.

Występowanie niepożądanych zachowań na terenie szkoły takich jak awantury, nękania, wagary, są codziennością, tak więc ważnym działaniem jest sama profilaktyka, czyli przeciwdziałanie zagrożeniom, które w późniejszym czasie mogłyby skutkować bójkami czy uzależnieniem. Dlatego też duży nacisk został kładziony na diagnostykę, na rozpoznawanie wszelkich symptomów patologii już na początku klasy. Diagnoza znana była już w starożytności i potocznie została przypisana medycynie. Za jej pomocą określało się stan zdrowia pacjenta. W późniejszych czasach określono ją jako element raportu o sytuacji psychicznej bądź fizycznej danej osoby. Obecnie słowo to ewaluowało na potrzeby nauki do pojęcia diagnozy społecznej⁴⁴. Ważne w diagnostyce są jej techniki, takie jak: wywiad, rozmowa, obserwacja, analiza dokumentów, analiza wytworów, testy socjometryczne, testy osiągnięć szkolnych, eksperymenty pedagogiczne⁴⁵. Trafna i rzetelna diagnoza pozwala na dostosowanie kierunków działań profilaktycznych do potrzeb i gotowości odbiorców. Dlatego ważne jest aby pedagog umiał konstruować narzędzia diagnostyczne i potrafił korzystać z dostępnych narzędzi innych autorów⁴⁶. Warsztaty, jako przykład profilaktyki prowadzone są z myślą o wychowankach i odpowiadają na ich potrzeby. Poniżej opisane zajęcia dotyczyły

41E. Laurman-Jarząbek, *Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły*, [w:] *Problemy teorii i praktyki opiekuńczej*, pod red. B. Matyjas, Kielce 2005, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, s.134.

42R. Szczepnik, *Formy, metody i narzędzia pracy pedagoga szkolnego*, [w:] *Podstawy pracy pedagoga szkolnego*, pod red. W. Przybyła, Polski Uniwersytet Wirtualny 2009, s. 19.

43K. Edmund, *Z doświadczeń pedagoga szkolnego*, „*Problemy Opiekuńczo Wychowawcze*” 1996, nr 5, s. 35.

44Por.: K. Zajdel, *Diagnostyka pedagogiczna w szkole i środowisku lokalnym*, [w:] *Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym*, pod red. M. Deptuły, Bydgoszcz 2004, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, s100.

45Tamże, s. 100.

46B. Gwizdek, E. Softys, *Rola i zadania pedagoga szkolnego*, „*Remedium*” 2003, nr 9, s. 8.

przeciwdziałania agresji i stanowią przykład prowadzonej sesji. Na samym początku grupa siada w kręgu i podaje sobie ręce na przywitanie. Próbuje ustalić co to jest na przykład dokuczanie, agresja, złość, przemoc. Każdy wymienia różnice, a następnie poprawną definicję przedstawia prowadzący. Wszystkie wyniki zapisywane są na kartkach papieru, kartonie, plakatach. Podawane są także przykłady pozytywnego rozładowywania napięcia, do najczęściej wymienianych należą sprzątanie, tańczenie, pisanie. Końcowym efektem jest stworzenie szeregu rozwiązań na dręczące je dolegliwości emocjonalne⁴⁷. Praca w grupie umożliwia dzieciom współpracę, korzystają ze swoich wypróbowanych sposobów, dostrzegają także inne osoby, które są w stanie je zrozumieć i razem tworzą silne więzi emocjonalne. Kolejną interesującą techniką jest psychodrama, która polega na oddziaływaniu na procesy i mechanizmy psychiczne pacjenta w toku interakcji celowo odtwarzających sytuacje i zdarzenia ważne ze względu na jego zachowania. Jedną z najpopularniejszych metod jest wymiana ról. Uczestnik udaje inną osobę z sali, swojego otoczenia czy rodziny. Pozwala to na obiektywizację relacji. Socjodrama polega natomiast na odgrywaniu ról członków określonych grup społecznych. Rozbudzają te zajęcia rozumienie innych i chęć twórczego działania, ukazują rzeczywiste źródła konfliktu⁴⁸.

Pomimo wielu narzędzi zajęciowych, szkoła nie zawsze jest w stanie sama poradzić sobie z pomocą podopiecznym. Dlatego wspierana jest przez różnego rodzaju instytucje opiekuńczo-wychowawcze. Prawidłowa współpraca poradni ze szkołami jest podstawowym warunkiem należytego wypełniania przez nią licznych zadań statutowych grupujących się w trzech podstawowych dziedzinach działalności: profilaktyka, diagnoza i pomoc⁴⁹. Rezultaty współpracy poradni z pedagogiem szkolnym będą w dużej mierze uzależnione od warunków, w jakich funkcjonują te instytucje i częstotliwości ich kontaktów. Jednak poradnie mają łatwość nawiązywania kontaktów z instytucjami oraz placówkami oświatowo-wychowawczymi, z którymi współpracują. Powinno to pociągnąć za sobą większą intensywność kontaktów i częstotliwość przekazu informacji, a tym samym większy stopień zaangażowania współdziałania⁵⁰. Prowadzenie działalności profilaktycznej to także organizowanie czasu wolnego uczniów, jak i współpraca z organizacjami młodzieżowymi⁵¹.

47Por.: A. Woźnicka, Kozetka dla nastolatka, „Głos Nauczycielski” 1998, nr 5, s. 9.

48A. Matuszczyk, Zadania pedagoga szkolnego w resocjalizacji uczniów społecznie niedostosowanych, [w:] Profilaktyka społeczna i resocjalizacja młodzieży w środowisku otwartym, pod red. B. Urbana, Kraków 1987,

Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 126-127.

49Tamże, s. 50.

50G. Kik, O współdziałaniu poradni wychowawczo-zawodowych z pedagogami szkolnymi, „Nowa Szkoła”

1979, nr 7-8, s. 52.

51M. Słoma, Nowa rola pedagoga szkolnego, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 6, s. 47.

Pedagog oprócz pomagania ma również za zadanie doradzać i nakierowywać na właściwą drogę zamiast jej wskazywać. Problem pojawiający się co raz częściej dotyczy problemów w podejmowaniu decyzji przez młodzież, tak więc zakres współpracy poszerzył się o kolejny stopień. Wychodząc naprzeciw wymaganiom

stworzono program aktywnego nauczania, który obejmuje 15 osób jednocześnie. Podczas ćwiczeń pracuje się samodzielnie, w grupach i w parach. Dostępne są ćwiczenia związane z nauką metody postępowania przy podejmowaniu decyzji, aktywujące przy zastosowaniu techniki burzy mózgów⁵².

Większość problemów dzieci wynika z niewłaściwego oddziaływania środowiska domowego. Dlatego kolejnym zadaniem pedagoga jest dotarcie do wychowawców podopiecznych. We współpracy z rodzicami najważniejsze jest pozyskanie ich zaufania. Najłatwiej jest to osiągnąć za pomocą pozytywnych rekomendacji dziecka, pod warunkiem, że i on dobrze czuje się w gabinecie podczas spotkań⁵³. Podczas ich wizyt zdobywane są cenne wskazówki tłumaczące zachowanie pacjenta.

Gromadząc informacje o uczniach, prowadząc wywiady środowiskowe, w razie potrzeby może pomóc nauczycielom w rozwiązaniu problemu danego ucznia. Powinni w taki wypadku razem ustalić metody postępowania, tworzyć zespoły kompensacyjno-wyrównawcze⁵⁴. Prowadzenie dziennika nie tyle ułatwiało pracę ale i stało się w 2002 roku obowiązkiem każdej publicznej placówki oświatowej, nałożonym przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu⁵⁵. Znajduje się w nim opis zajęć, miejsce na zapis analizy sytuacji wychowawczej szkoły na dwa semestry osobno. Wyodrębniono także orientacyjny czas pracy, jest też rozkład zajęć w tygodniu z rozbiem na godziny i dni⁵⁶. Istotnym źródłem informacji o uczniach jest zgromadzona dokumentacja nieformalna zawierająca na przykład ankiety przeprowadzane wśród uczniów, zapiski dotyczące analizy dzienników lekcyjnych, materiały wypracowane przez młodzież w trakcie warsztatów, zdjęć⁵⁷. Wypełnianie ich zależy od indywidualnego podejścia, ale powinny być poparte aktami związanymi z życiem szkoły. Najbardziej pomocnym rozwiązaniem jest zakładanie teczek, dotyczących osobnych spraw. Zgromadzone materiały powinny być tylko do dyspozycji jednej osoby, w praktyce jednak są one

52A. Chaber, Sztuka podejmowania decyzji, „Nowa Szkoła” 1999, nr 6, s.30.

53Por.: K. Żłobicka, W. Żłobicki, Jak być pedagogiem szkolnym?, „Edukacja i Dialog” 2000, nr 122, s.63.

54Por.: J. Ciechowicz, Model pracy opiekuńczo-wychowawczej pedagoga szkolnego, „Oświata i Wychowanie” 1986, nr 37, s. 13.

55R. Szczepnik, Formy, metody i narzędzia pracy pedagoga szkolnego, [w:] Podstawy pracy pedagoga szkolnego, pod red. W. Przybyła, Polski Uniwersytet Wirtualny 2009 ,s. 18.

56M. Czechowski, K. Ząbkowski, Dziennik zajęć pedagoga szkolnego, „Oświata i Wychowanie” 1985, nr 8, s.

33.

57Por.: S. Głosek, Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 5, s.

35.

16

udostępniane osobom trzecim, na przykład dyrekcji⁵⁸. Zwierzchnicy nałożyli także na grono pedagogiczne obowiązek tworzenia analiz dotyczących sytuacji szkoły, w pełnym jego zakresie. Do najpilniejszych potrzeb badawczych w szkole należą badania wyników nauczania, wychowania i opieki nad dziećmi oraz młodzieżą.

Wyniki jednak nie są adekwatne do poziomu wiedzy i umiejętności, ale raczej obrazują ogólny stosunek do nauki i przedmiotu⁵⁹.

Na pedagoga z biegiem czasu nałożono dodatkowe zadania, często nie wynikające z jego kwalifikacji. W ramach pełnionej funkcji osoba ta spotyka się także w kontaktach służbowych z przedstawicielami lokalnego środowiska, innych placówek oświatowych oraz różnych instytucji pozaszkolnych. Zatem jego posada wymaga umiejętności łatwego nawiązywania kontaktów, zarówno z dorosłymi jak i dziećmi i młodzieżą, wrażliwości, empatii, pogodnego podejścia i potrafi wykazać się odwagą w walce o podejmowane sprawy. Pedagog to osoba, która w swojej codziennej pracy godzi różne, niekiedy sprzeczne oczekiwania i postulaty różnych grup społecznościowych w szkole⁶⁰. Realizację tak różnorodnych zajęć ułatwia kierowanie się przez pedagogów takimi zasadami jak: dyrektywność opieki, która wynika z prawa dziecka do godności osobistej. Kolejna dotyczy odpowiedzialności za pełny rozwój każdego ucznia, należy dokładnie poznać ucznia i zbadać indywidualne możliwości. Zasada ufności opiekuńczej, wynika z chęci wzbudzenia w uczniach możliwości odkrycia uczuć podczas zajęć. Natomiast podmiotowość ucznia, oznacza to, że staje się on centrum działania wszystkich zdarzeń naprawczych. Ostatnia część opiera się na bezwzględnej walce z zagrożeniami rozwoju uczniów i wymaga ona dużego wyczulenia na wszelkie nieprawidłowości, wypaczenia, deformacje szczególnie w życiu szkolnym jak i współpracy z nauczycielami⁶¹. Przestrzeganie wyżej opisanych postanowień nie jest łatwe, jednak niejednokrotnie uspokajają sumienie, ponieważ odpowiedzialna osoba wie, że zadbała o wszystkie możliwe aspekty aby dobrze wykonać swoją pracę. W postawie zawodowej pedagoga szkolnego można wyróżnić następujące elementy-intelektualny, dotyczący wiedzy o samym zawodzie; emocjonalny, tj. zaangażowanie w rzeczywistość wychowawczą szkoły;

58Por.: E. Zierkiewicz, Rola pedagoga szkolnego z punktu widzenia pedagogiki krytycznej, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1998, nr 8, s. 23-24.

59I. Jundziłł, Działalność naukowa pedagoga szkolnego, [w:] tenże, Rola zawodowa pedagoga szkolnego, Warszawa 1980, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 211.

60A. Dzikomska-Kucharz, Pedagog w szkole, „Edukacja i Dialog” 2003, nr 114, s. 24.

61Por.: S. Głosek, Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002, nr 5, s. 35-36.

17

motywacyjno-działaniowy, dotyczący podnoszenia przez pedagoga na wyższy poziom efektywności pracy wychowawczej i kształtowania w sposób twórczy swojej roli⁶².

Wysoka efektywność pedagoga występuje, gdy przynajmniej o połowę wyprzedza swoich kolegów z pracy, staje się w szkole autorytetem, jest czynnikiem dynamizującym grono pedagogiczne, umie emocjonalnie i uczuciowo skupić dookoła siebie nie tylko uczniów ale i nauczycieli, a także jest odporny na

niepowodzenia⁶³. Reguły postępowania z klasą, uczniem czy nauczycielem opierają się na następujących zasadach: angażowanie w rozwiązywanie problemów wszystkich, których ten problem dotyczy. Należy przyjmować pozycję neutralną wobec stron występujących w problemie, a charakter działania powinien być jednoznaczny i czytelny dla otoczenia. Za każdym razem, Gdy jedna ze stron korzysta z pomocy zewnętrznej, zadaniem jest zająć się powrotem tych osób do wcześniejszego środowiska⁶⁴.

Wielu autorów podobnie jak w przypadku definicji, modyfikowało zadania pedagoga. Wszystko zależy nie tyle od poglądów pisarzy, co od opisywanego działu obowiązków, tematyki pracy, czy założonej obszerności pracy. Najczęściej spotykane są krótkie charakterystyki, w dalszej części można przeczytać rozwinięcie podjętego zagadnienia. Tak na przykład Anatol Bodanko w artykule Przykłady dobrej praktyki, skrócił zadania pedagoga do trzech podstawowych funkcji. Jako pierwszą wymienił: wspomaganie uczniów i nauczycieli w trakcie procesu nauczania, następnie wspomaganie uczniów i ich rodziców i nauczycieli podczas procesu wychowania, którego częścią jest także wszelka działalność profilaktyczna. Jako ostatnią wymienił pracę naukowo-badawczą niezbędną do prawidłowej realizacji powyższych wymiarów⁶⁵. Obecnie chcąc zagłębić się w szczegółowo opisane zadania pedagoga szkolnego należy odnieść się do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Znajduje się w nim pełen opis zadań pedagoga szkolnego, jego prawa i obowiązki.

§2. 1. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega w szczególności na:

- 1) diagnozowaniu środowiska ucznia;
- 2) rozpoznawaniu potencjalnych możliwości oraz indywidualnych potrzeb ucznia i umożliwianiu ich zaspokojenia;
- 3) rozpoznawaniu przyczyn trudności w nauce i niepowodzeń szkolnych;

62M. Słoma, Nowa rola pedagoga szkolnego, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 6, s. 44.

63M. Fornalski, Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1988, nr 7, s. 316.

64L. Trzaska, Pedagog psycholog-komu potrzebny w szkole? (część II), „Remedium” 1998, nr 2, s.27.

65A. Bodanko, Przykłady dobrej praktyki. Pedagog szkolny w szkole zawodowej, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2005, nr 3, s.21.

18

- 4) wspieraniu ucznia z wybitnymi uzdolnieniami;
- 5) organizowaniu różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- 6) podejmowaniu działań wychowawczych i profilaktycznych wynikających z programu wychowawczego

szkoły i programu profilaktyki, o których mowa w odrębnych przepisach,

oraz wspieraniu nauczycieli w tym zakresie;

7) prowadzeniu edukacji prozdrowotnej i promocji zdrowia wśród uczniów, nauczycieli i

rodziców;

8) wspieraniu uczniów, metodami aktywnymi, w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej oraz udzielaniu informacji w tym zakresie;

9) wspieraniu nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;

10) wspieraniu nauczycieli i rodziców w działaniach wyrównujących szanse edukacyjne

uczniów;

11) udzielaniu nauczycielom pomocy w dostosowaniu wymagań edukacyjnych wynikających z

realizowanych przez nich programów nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom;

12) wspieraniu rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych;

13) umożliwianiu rozwijania umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli;

14) podejmowaniu działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych.

2. Zadania, o których mowa w ust. 1, są realizowane we współpracy z:

1) rodzicami;

2) nauczycielami i innymi pracownikami przedszkola, szkoły lub placówki;

3) poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi;

4) innymi przedszkolami, szkołami i placówkami;

5) podmiotami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży⁶⁶.

Jak można było wyżej przeczytać, wiele z opisanych funkcji dodatkowych nie występuje w rozporządzeniu. Więc stwierdzenie, że kolejny raz teoria mija się zupełnie z praktyką jest słuszne. Wciąż jednak istnieje pełno pytań czekających na odpowiedź. Podstawy fakt odnosi się do niedocenianej działalności pedagoga i utrzymujących się stereotypów. Chociaż relacje

poprawiły się na przestrzeni lat, brakuje jednak pełnego zaufania i docenienia ogromu działalności pedagoga szkolnego.

1.3 Wzloty i upadki

Praca na tak odpowiedzialnym stanowisku jest mobilizująca, pobudzająca jak i trudna z wielu powodów. Nie istnieje w niej prostolinijna zależność między wkładem pracy a uzyskiwanymi efektami, konieczne jest rozwiązywanie spraw od których nie można odstąpić choćby z powodów etycznych. Efekty starań zależne są niekiedy od czynników na jakie nie ma się wpływu i harmonijnego współdziałania ze wszystkimi osobami i instytucjami współuczestniczącymi w procesie wychowania, opieki czy profilaktyki⁶⁷.

Najbardziej rażące jest instrumentalne podejście do pełnionej funkcji, wykorzystywanie do tak zwanej brudnej roboty, pomniejszanie rangi społecznej i podważanie autorytetu. Takie traktowanie znacznie obniża poczucie własnej wartości i potencjalnych możliwości działania, ogranicza także efektywność działania. Przedstawia się pedagogom ogrom wymagań, do których często nie jest zawodowo przygotowany, lub przerastają one jego możliwości. Obarcza się ich winą za niedociągnięcia i wyptywające problemy szkoły. W takim wypadku zapomina się, że za zewnętrzne warunki ich pracy, dopilnowanie zakresu funkcji pracy, oraz udzielanie wszechstronnej pomocy i doskonalenie zawodowe, odpowiedzialni są dyrektorzy szkół⁶⁸. W świetle przepisów jest on odpowiedzialny za dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły, realizację zadań zgodnie z uchwałami rady pedagogicznej, tworzenie warunków do samorządnej i samodzielnej pracy uczniów i wychowanków, zapewnienie pomocy kadrze w realizacji ich zadań⁶⁹. Z drugiej zaś strony tak odpowiedzialne stanowisko, najwyżej postawionej osoby w radzie pedagogicznej, jest również znacznie obciążone wszelakimi obowiązkami. Pracownicy zaś powinni wykonywać przydzielone im zadania, aby system szkolnictwa był w stanie sprawnie funkcjonować.

Jednym z błędów nauczycieli jest używanie pozycji pedagoga szkolnego jako swoistego straszaka na dzieci problemowe. Chcąc często uzyskać spokój na lekcji zwracają się do danej osoby w sposób onieśmiałający jego i podkreślają, że za karę pójdzie na rozmowę⁷⁰. Wychowawcy klasowi traktują pedagoga jako swojego zastępcę w całym zakresie obowiązków wynikających funkcji wychowawcy klasowego. Pracując w taki sposób, osoby

67M. Fornalski, Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1988, nr 7, s. 315.

68Por.: A. Dzikowska-Kucharz, Między szkołą a domem, „Edukacja i Dialog” 2002, nr 138, s. 16.

69A. Dzikowska-Kucharz, Pedagog w szkole, „Edukacja i Dialog” 2003, nr 114, s. 25-26.

70A. Bodanko, Przykłady dobrej praktyki. Pedagog szkolny w szkole zawodowej, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2005, nr 3, s.20.

muszą rezygnować z pozostałych zajęć, na przykład prowadzenia badań własnych, tworzenia w szkole twórczego środowiska pedagogicznego⁷¹. Początek niedomówień może wynikać z niedopatrzenia, lub niepełnego przepływu informacji, ponieważ nauczyciele często zmieniają klasy. Najbardziej widoczne jest to w przejściu z nauczania początkowego do klasy czwartej podstawówki⁷². Nauczyciele starają się zapamiętać o zapisanym punkcie w zarysie modelu nauczania, który podkreślał, że powołanie stanowiska pedagoga szkolnego nie zwalnia od realizacji obowiązków wychowawczo-opiekuńczych innych pracowników pedagogicznych szkoły, a zwłaszcza nie może osłabić zainteresowania wychowawczego i odpowiedzialności za podstawowy tok procesu wychowawczego⁷³.

Trudnym do wychwycenia problemem i jeszcze cięższym do udowodnienia jest tak zwany ukryty program szkoły. Jest to wszystko czego uczy przebywanie w szkole oraz czego uczy mimowolnie nauczyciel. Do uczniów dociera coś czego nie mówi się wprost na lekcjach, podchwyting pewne podejście do życia i uczenia się. Można go odnaleźć też w oczekiwaniach nauczycieli wobec uczniów sprawiających trudności⁷⁴. Pedagog osiągając jednostkowy sukces w pracy, np. radząc sobie z agresywnym uczniem, buduje w sobie wzrost poczucia własnej wartości. Natomiast realizowanie cudzych oczekiwań może zwalniać z trudu i odpowiedzialności za podejmowane działania. Nie przyjmowanie oczekiwań członków grona pedagogicznego jest obarczone wielokrotnie dużym lękiem o wyeliminowanie z grupy, a niepowodzenia pedagogów są często używane przez nauczycieli jako usprawiedliwienie dla własnych błędów⁷⁵.

Obciążeniem, ale i głównym zadaniem pedagoga szkolnego jest pomaganie uczniom w ich osobistych problemach. Niekiedy sprawy podopiecznych mogą zacząć przerastać oczekiwania wychowawców i na wierzch wypłyną niepożądane zachowania. Najczęściej napotykane problemy to wagary, alkoholizm, uzależnienie od nikotyny, narkotyzowanie się, przestępczość, ciąża, trudności dydaktyczne, trudności wychowawcze. Szkoły zgłaszają wzrost problemu z alkoholem wśród dzieci w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych⁷⁶. Każda praca powinna być pokierowana powołaniem, gdyż wtedy jest najlepiej wykonywana. pewne zawody powinny być wykonywane przez osoby z prawdziwym

71Z. Lamers, Współpraca wychowawców klasowych z pedagogiem szkolnym, „Chowanna” 1986, nr 3, s. 294.

72Por.: R. Czeszkiewicz, Z życia placówek, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1984, nr 1, s. 29.

73B. Bromberek, Założenia programu edukacji pedagogów szkolnych, „Nauczyciel i Wychowanie” 1977, nr 4, s. 92.

74Por.: J. Lenkiewicz, Miejsce i rola pedagoga, „Edukacja i Dialog” 1995, nr 8, s.45.

75L. Trzaska, Pedagog psycholog-komu potrzebny w szkole?, „Remedium” 1998, nr 1, s.27.

76B. Matyjas, Działalność profilaktyczna i resocjalizacyjna pedagoga szkolnego, „Wychowawca” 1995, nr 10, s.33.

tak zwanym powołaniem, ponieważ chwile wzlotów przyćmiewane są chwilami nieustannych trudności i upadków

Krępujące sprawy dzieci, które zostały skrzywdzone uniemożliwiają z nimi kontakt, a tym samym pomoc. W ostatnich latach co raz częstszym problemem stało się molestowanie nieletnich. Wyjątkowo drażliwy temat oraz brak wiedzy mogą sprawić, że nikt nie zauważy objawów dziecka skrzywdzonego i interwencja nie zostanie w odpowiednim czasie podjęta. Jednym z objawów fizycznych jest ból w okolicach miejsc intymnych, na którym dziecko skupia największą uwagę, poprawiając a przykład ubranie aby nie uciskało. Zbyt późno wykryta sytuacja patologiczna, może mieć niekorzystny wpływ także na otoczenie poszkodowanego, ponieważ często dochodzi do zaburzeń emocjonalnych. W takim stanie osoba często porusza sprawy seksu, prowokuje i uwodzi innych, wciąga młodszych nieświadomych kolegów w nietypową aktywność czy uwidacznia na kartkach papieru twórczość erotyczną. Szczególnie niebezpieczne są zachowania agresywne takich osób, wdają się w bójki, a nawet dopuszczają się prób samobójczych. Wychodząc naprzeciw problemowi powstaje coraz więcej programów profilaktycznych, których zadaniem jest ograniczenie przemocy seksualnej wobec dzieci. Pedagog obok przygotowania dzieci do radzenia sobie w ewentualnych sytuacjach zagrożenia przemocą seksualną powinien również występować jako ich rzecznik w przypadku, gdy przemoc taka miała miejsce. Jego zadaniem jest zawiadomienie Wydziału Rodzinnego i Nieletnich, a w wypadku kiedy dziecko jest poważnie zagrożone bezzwłoczne powiadomienie policji⁷⁷.

Z roku na rok obserwuje się wzrost liczby uczniów, którzy wymagają bardziej indywidualnego podejścia ze względu na stwierdzone deficyty i zaburzenia rozwojowe. Niepokojący jest również fakt, że co raz większa liczba absolwentów szkoły podstawowej nie opanowała programowych umiejętności czytania i pisania. Brak podstawowych wiadomości i umiejętności w połączeniu z zaniedbaniem ze strony domu rodzinnego lub patologia rodziny powoduje, że uczniowie przerywają naukę⁷⁸. Brak odpowiedniego zajęcia się dzieckiem, osoby wpierającej jej w trudnościach pokazującej rozwiązania, może prowadzić do dalszych komplikacji. Negatywizm, poczucie krzywdy i niesprawiedliwości, niechęć do uczestnictwa w życiu społecznym, postawy konsumpcyjne, odrzucanie wszelkich autorytetów, dążenie do

77L. Hendler, Pedagog szkolny wobec problemu wykorzystywania seksualnego dzieci, [w:] Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym, pod red. M. Deptuły, Bydgoszcz 2004, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, s. 226-231.

78E. Solarz, Rola pedagoga szkolnego w zasadniczej szkole zawodowej we wspomaganie ucznia z trudnościami rozwojowymi i wychowawczymi, [w:] Wspomaganie rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, pod red. D. Osik, A. Wojnarskiej, Lublin 2001, Wydawnictwo Uniwersytetu Curie-Skłodowskiej, s. 74.

22

wzbogacenia się i wygodnego życia bez własnego wkładu pracy, to tylko niektóre przejawy zaburzeń w przystosowaniu społecznym, mogące prowadzić do konfliktu z prawem. Stosowanie środków prawnych w takich przypadkach nie jest uzasadnione, celowym wydaje się jednak objęcie tej grupy dzieci i młodzieży szeroko zakrojonej działalnością profilaktyczną⁷⁹. Rozwój systemu zapobiegania przestępczości powinien zmierzać w kierunku szerszego stosowania profilaktyki kryminologicznej, operującej metodami z zakresu psychologii i pedagogiki społecznej. Istota działalności zapobiegawczej polega w tym przypadku, na dokładnym poznaniu zaburzeń w osobowości nieletniego i nieprawidłowości w funkcjonowaniu jego

najbliższego środowiska społecznego, a następnie na podjęciu działań prowadzących do ich likwidacji lub kompensacji⁸⁰.

Problemy edukacyjne wykryte jak najwcześniej są największą szansą na ich wyeliminowanie. Niedopatrzenie może nie tylko opóźnić procesy naprawcze ale i prowadzić do powstawania sytuacji komplikujących osiągnięcie celu. Trudne są badania wyników nauczania w klasach starszych, w których uczniowie mają wiele przedmiotów, a pedagog nie jest specjalistą w zakresie ich wszystkich. W badaniu wyników nauczania powinni pedagogowie przyjść z pomocą instytuty naukowo-badawcze. Bardzo potrzebne, ale rzadko stosowane są badania wyników wychowania. Są one bardzo trudne nie tylko dlatego, że brak w tym zakresie jakichkolwiek narzędzi pomiaru, ale trzeba też brać pod uwagę to, że zmiany zachodzące w poglądach i postawach ucznia często nieznacznie nawarstwiają się i dopiero po upływie dłuższego czasu mogą przybrać oczekiwane wyniki⁸¹.

Większość problemów w pracy pedagoga wynika z kontaktów osobistych z uczestnikami placówki, jednak na jego skuteczność wpływa również wielkość szkoły. W placówkach liczących powyżej 1000 uczniów jego kontakt z wychowankami jest utrudniony⁸². Spełnianie oczekiwań jest utrudnione, gdy wymiar godzinowy poleceń przekracza faktyczny czas pracy. Wtedy najczęściej zmuszana jest osoba, do podjęcia pracy w innej szkole, aby dopełnić etat.⁸³ Kontakt i pracę z uczniami uniemożliwia zbyt duże obciążenie pracą pedagoga i wypełniony czas wolny uczniów zajęciami dodatkowymi⁸⁴. Rola nie jest szczegółowo przedstawiona,

79D. Pstrąg, Elementy profilaktyki czynów karalnych nieletnich w działalności wychowawczej pedagoga szkolnego, [w:] Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży, pod red. F. Kozaczuka, B. Urbana, Rzeszów 2001,

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 44.

⁸⁰Tamże, s. 45.

81I. Jundziłł, Działalność naukowa pedagoga szkolnego, [w:] tenże, Rola zawodowa pedagoga szkolnego, Warszawa 1980, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 212.

82B. Matyjas, Profilaktyka i resocjalizacja w pracy pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2002, nr 9, s.19.

83I. Ratajczak, Doskonalenie procesów wychowawczych w gimnazjum zadaniem pedagoga szkolnego,

„Wychowanie na co Dzień” 2001, nr 12, s.8.

⁸⁴Por.: R. Czeszkiewicz, Z życia placówek, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1984, nr 1, s. 29.

23

czyli oczekiwania mogą być różne. Z drugiej strony istnieje możliwość twórczego dopasowania tej roli do warunków oraz aktualnych potrzeb uczniów⁸⁵. Pedagog musi spełniać jednocześnie wiele ról: być wychowawcą, opiekunem, edukatorem, diagnostą, terapeutą i animatorem w jednej osobie⁸⁶. Ze względu na trudny charakter pracy stanowią oni grupę podwyższonego ryzyka w zakresie zaburzeń nerwicowych⁸⁷. Każda praca posiada wady i zalety. jednak wybierając kierunek edukacji, myśląc o przyszłym zawodzie ludzie wyobrażają sobie na danym stanowisku jak osiągają sukcesy, spełniają wymagania pracodawcy, realizują siebie jak najlepiej potrafią. Skrzydła podcinane są podczas każdego dnia, najłatwiej jest poddać się i widzieć świat w czarnych barwach. Obwinianie innych za nasze niepowodzenia jest wygodne, łatwe i nie wymaga

refleksji nad własną osobą. Zawsze należy spojrzeć na problem z różnych perspektyw, zamiast wyciągać pochopne wnioski. Praca pedagoga szkolnego jest wymagająca i pochłania dużo sił, czasu i nerwów. Jednak osoby studiujące ten kierunek, zdobywały wiedzę teoretyczną, odbywały praktyczne zajęcia i miały czas na refleksję nad podejmowanym zawodem. Praca w sektorze zajmującym się pomocą społeczności należy według mnie do jednych z najtrudniejszych. Wymaga pokory, poświęcenia, odpowiedzialności i pewności podejmowanych czynów. Decydując się na spełnienie jakichkolwiek aspiracji, należy też zastanowić się nad ponoszonym ciężarem i postanowić czy jest się w stanie im sprostać. Wytrwanie w postanowieniu nie jest doceniane za łatwe sytuacje tak jak za rozwiązanie „niemożliwego” i otarcie łez wygraną.

W zmęczeniu hartuję się i dojrzewam⁸⁸

85I. Ratajczak, Doskonalenie procesów wychowawczych w gimnazjum zadaniem pedagoga szkolnego,

„Wychowanie na co Dzień” 2001, nr 12, s.9.

86M. Słoma, Nowa rola pedagoga szkolnego, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 6, s. 44.

87J. Raduj, Próba oceny sytuacji zawodowej pedagogów szkolnych, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1987, nr 1, s.66.

88S. Wołoszyn, Korczak, Warszawa 1978, Wiedza Powszechna, s. 306.

24

1.4. Opinie na temat pedagoga szkolnego

Człowiek nie tylko pamięta, ale i zapomina,

nie tylko się myli, ale poprawia swoje różne błędy, nie tylko gubi, ale i znajduje. Można się nauczyć pamiętać to, co dobre i pożyteczne⁸⁹.

Wraz z pojawieniem się w szkole zawodu pedagoga szkolnego, zmienił się zakres wypełnianych obowiązków przez nauczycieli, wychowawców, czy dyrektora. Szkoła jest instytucją charakteryzującą się silnymi powiązaniem stanowisk, przepływu informacji i zależności we współpracy. Przy analizie takiej współpracy nie trudno o wyciągnięcie wniosków dotyczących nie zalet, lecz trudności, problemów nie tyle w sferze rzeczowej co międzyludzkiej⁹⁰. W opinii potocznej szkolny pedagog, przedstawiony jest jako osoba nie posiadająca szczególnych zadań i nie ma możliwości wpływania na zdarzenia w szkolnym życiu. W rzeczywistości okazało się jednak, że jest to osoba przytłoczona obowiązkami z różnych dziedzin, ponieważ jego zadania nie zostały precyzyjnie określone⁹¹.

Ingeborga Bykowska-Pietrzykowska zaczęła prace pedagoga szkolnego w latach 1974-75, już wtedy uzyskanie wsparcia i podstawowych informacji nie było łatwe. Jako nowa osoba w szkole pierwszą rozmowę odbyła z jej dyrektorem. Wiadomości, jakie usłyszała były ogólnikowe i niedokładne. Głównie dotyczyły się trudnych uczniów w placówce, ich środowiska pozaszkolnego, częstych notowań przez milicję. Taki sposób wypowiedzi miał za zadanie uniknięcie rozmowy oraz podejmowania głębszej analizy problemów. Nauczyciele do końca października również nie podejmowali kontaktów, nie przekazywali informacji o wychowankach, tylko liczba dzieci w gabinecie rosła. Najczęstsze problemy dotyczyły bójek, kradzieży i ucieczek z domu. Wyniki współpracy uczniów z pedagogiem były przekazywane ich wychowawcą, jednak odwrotne relacje nie uległy zmianie. Uważali oni że, ich zadaniem jest nauczanie dziecka, a powołane stanowisko ma służyć rozwiązywaniu problemów wychowawczych. Jedyne informacje dotyczyły postępów w nauce. Kolejne próby przekonywania do swojej osoby pedagoga opierała na wykazaniu przydatności. Starła się

⁸⁹Janusz Korczak - Ulica, Wybór pism T. IV s. 38.

⁹⁰Por.: W.B. Dąbek, Pozycja społeczna nauczyciela-pedagoga szkolnego w środowisku pracy, [w:] Różne oblicza poszukiwań pedagogicznych, pod red. M. Chamcówny, Wrocław 1993, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 129.

⁹¹E. Zierkiewicz, Rola pedagoga szkolnego z punktu widzenia pedagogiki krytycznej, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1998, nr 8, s. 21.

25

więc dostarczać informacji które umożliwiłyby nauczycielowi dotarcie do dziecka, nawiązanie z nim lepszego kontaktu, wybrania technik pracy, czy zrozumienia problemów. Jedyne współpraca z nauczycielami, którzy zostali przyjęci do pracy w tym samym roku była możliwa. Rozmawiali o problemach, dzielili się przeżyciami i doświadczeniem. Ta droga okazała się owocna, ponieważ „starsze grono pedagogiczne” zaczęło dostrzegać korzyści płynące z podejmowanej współpracy. Z biegiem czasu tłumacząc swoje zachowanie, opierali się na wieloletnim doświadczeniu i umiejętności radzenia sobie z uczniami problemowymi. Cały problem tkwił w ich mniemaniu o swojej samowystarczalności i panującemu stereotypowi, że jeżeli ktoś w szkole nie uczy, to znaczy, że nic nie robi. Dopiero w drugim roku można było zauważyć postępy w interakcjach. Koledzy z pracy coraz częściej zgłaszali do pedagoga swoich podopiecznych, odczuwali potrzebę podzielenia się problemami jakie występują w trakcie zajęć, oczekiwali wsparcia, rad i pomocy. Jednak chcieli aby te relacje pozostawały między nimi i nie wychodziło poza gabinet. Chcieli dalej utrzymywać swoją opinie jaka panowała w szkole. Upór, cierpliwość i poświęcenie sprawiło, że po długim okresie adaptacyjnym grono pedagogiczne zupełnie

otworzyło się na „nowego pracownika”. Tym bardziej, że nawiązana współpraca przynosiła zamierzone efekty i ułatwiała pracę⁹².

Autorzy pisząc prace, które dotyczą jakiejś działalności czy przedsięwzięcia starają się przedstawić swój punkt widzenia. Budują słowami obraz idealny, taki jaki chcieliby w rzeczywistości stworzyć. Używają do opisu bogatego słownictwa, pobudzają wyobraźnię, budują wszystko na papierze. Często jednak do stworzenia dobrej opinii na dany temat używają przeciwwagi w postaci kozła ofiarnego, który zostaje dla porównania oczerniony, wyjawia się jego wady, błędy, niedoskonałości. Są to zachowania manipulujące, jednak z drugiej strony potrafią umacniać, istniejące stereotypy. Taki chwyt zastosowali autorzy książki „Poradnia w szkole” gdzie napisali, że rola pedagoga szkolnego sprowadza się często do zadań pomocniczych i administracyjnych, w najlepszym wypadku dysponuje on listą dzieci z trudnościami w nauce i spisem dzieci sprawiających kłopoty wychowawcze, jednak na ogół nie ma już czasu ani możliwości zajęcia się nimi przez dłuższy czas (zawodowe osamotnienie, brak zaplecza merytorycznego)⁹³. W dalszej części opisane zostały zalety poradni, oraz starano się udowodnić, że ich działalność jest skuteczniejsza od pracy pedagoga w regularnym wymiarze godzin. Nie została tutaj oddzielona ich funkcja, ani widocznie zaznaczona różnica czasu, w obliczu której negatywne przedstawienie pokrewnego

92Por.: I. Bykowska-Pietrzykowska, O współpracy pedagoga szkolnego z gronem pedagogicznym, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1980, nr 3, s. 115-118.

93E. Kozdorowicz, Zadania ośrodka, [w:] Poradnia w Szkole. Z doświadczeń Szkolnego Ośrodka Pomocy Rodzinie, pod red. Ewy Kozdorowicz, Warszawa 1993, Wydawnictwo Agencja Informacji Użytkowej, s.14.

26

stanowiska nie byłoby konieczne. Ośrodek funkcjonował w godzinach popołudniowych, kiedy to szkoła kończy swoje podstawowe zajęcia. Zdaniem autorki niniejszej pracy wystarczyło wykazać zalety płynące z otwarcia takiej placówki w wyżej wymienionym czasie, zamiast negatywnie opisywać pracę innych ludzi. Osoby negujące to stanowisko posiadały wykształcenie pedagogiczne, w większości byli nauczycielami. Znając to środowisko byli w stanie odpowiednio je przedstawić. Rywalizacja między potencjalną konkurencją może przybierać rozmaite formy.

Badania dotyczące „Pozycji społecznej nauczyciela-pedagoga w środowisku pracy”, są kolejnym zestawieniem informacji do analizy podjętego tematu. Materiał był gromadzony w latach 1978-1982. Objętych zostało nich 156 pedagogów szkolnych, 154 dyrektorów szkół lub ich zastępców, 360 nauczycieli, 2335 uczniów i 853 rodziców uczniów. Prowadzone były na terenie trzech dolnośląskich województw⁹⁴.

Po analizie wyników stwierdzono, że pozycja społeczna pedagoga wynika z pełnionej funkcji koordynatora wychowania, która podkreślali zarówno nauczyciele jak i dyrekcja szkoły. Opinie dotyczyły zaangażowania w pracę oraz umiejętności rozwiązywania problemów. Jednak taką opinią mogła się cieszyć część respondentów, ponieważ 62,8% uznało iż pełniona przez nich rola nie podnosi ich statusu a wręcz przeciwnie obniża ją. Utrudnia im relację z nauczycielami, więc żądali uregulowania ich sytuacji zawodowej. Najczęściej zgłaszaną propozycją było stanowisko zbliżone do pozycji zastępcy dyrektora. Wynikało to z ciągłego konfliktu ze współpracownikami, bezradnością w próbie zawiązywania zależnych relacji. Dlatego podwyższona ranga, która stwarzała sytuację podwładności dawała swobodę działa i zapewniała upragniony posłuch i egzekwowała polecenia. Nauczyciele zwracali uwagę na pomoc pedagoga, która zamiast być pożyteczną

przysparzała tylko problemów i wywoływała zamieszanie. Uznawali także że są zbyt skłonni do wydawania poleceń i dyrygowania wszystkimi oraz, że problemy są za długo rozwiązywane i niepotrzebnie angażuje się całą radę do jednego przypadku. Sytuacja w tym świetle odwróciła się ponieważ nauczyciele uważali rolę pedagoga za funkcję im pomocniczą oraz widzieli badanych w strukturze szkoły jako im podporządkowanych. Problemem dla pedagogów w placówce była również dodatkowa funkcja doradcy zawodowego. Jednak byli w stanie uporać się z nią dzięki wysokiemu poziomowi przygotowania zawodowego, długoletniej pracy i znajomości uczniów wraz z ich problemami. Wyniki na ten temat wykazują na większe niezadowolenie

94Por.: W.B. Dąbek, Pozycja społeczna nauczyciela-pedagoga szkolnego w środowisku pracy. Organizacja i metody badań. [w:] Różne oblicza poszukiwań pedagogicznych, pod red. M. Chamcówny, Wrocław 1993, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 119.

27

kolegów z osiągnięć w pracy. Wartościujących odpowiedzi uzyskano 20,5%, a 79,5% respondentów zaznaczyło niezadowolenie z charakteru prowadzonego doradztwa. Wynikało to z niedoceniań pełniowanej funkcji, dyskryminacji zawodu i negatywnego podejścia do wszelkiej podjętej działalności. W opisanych badaniach, uczniowie wskazali 25% pedagogów, którzy ich zdaniem posiadali autorytet, a 75% uznało poziom zaangażowania, znajomość problemów młodzieży za niewystarczający do pełnienia tej funkcji doradztwa. Ministerstwo Oświaty i Wychowania nałożyło także obowiązek prowadzenia doradztwa względem rodziców. Z analizy wyników wynikało natomiast, że 21,8% rodziców nie zdawało sobie sprawy z istnienia takiego zawodu w danej szkole, a 25,6% znało bliżej charakter ich pracy. Tylko rodzice dzieci bezproblemowych nie kontaktowali się z doradcą. W oczach rodziców, którzy korzystali z pomocy funkcja ta była pozytywnie przyjmowana, cieszyła się wysokim prestiżem i uznaniem⁹⁵.

Na fakt występowania ciągłych konfliktów, niedomówień zwróciło uwagę 49,3% pedagogów szkolnych i 61,4% nauczycieli. Obydwie strony miały rację, lecz tylko z własnego punktu widzenia. Pedagog podkreślał trudności związane z uzyskiwaniem informacji środowiskowych, a dokładniej kto miał je uzyskać. Spory towarzyszyły podczas sporządzania opinii o uczniach, organizowania im pomocy, czy realizacji zadań dodatkowych. Nauczyciele wykazywali podobne konflikty, jednak opisywali oni te spory jako nadmierne wtrącanie się pedagoga w zadania które nie były w jego zakresie. Zarzucano im przejmowanie godzin wychowawczych a zarazem zbyt małe odciążanie nauczycieli z problemowych dzieci. Kolejnym zarzutem było przejmowanie strony uczniów. Kilkakrotnie podkreślano brak korzyści płynących z powołania nowego stanowiska, co dalej ujawniało się w podejściu rywalizującym do siebie. Z całej grupy badanych wyodrębniono 20,5% pedagogów u których występowanie konfliktów było minimalne. Jednak potrafili wymienić tereny na których relacje mogły się zaostrzyć z tym, że starano się ich unikać. Nauczyciele z tej grupy opisywali kulturę osobistą, która wcześniej nie została wspomniana, łatwość w nawiązywaniu kontaktów, dobre przygotowanie zawodowe, pracowitość i charakter umożliwiające doskonałe dotarcie do młodzieży. Po analizie tej grupy wykazano, że pedagog posiadał wieloletni staż pracy w szkole, wcześniej pracował na stanowisku nauczycielskim, jego przejście było przemyślane i wynikało z dużego zainteresowania tematyką. Rezerwa, z jaką podchodzą do siebie te dwie grupy nie jest tak zadziwiająca, jak podejmowane przez nich

95Por.: W.B. Dąbek, Pozycja społeczna nauczyciela-pedagoga szkolnego w środowisku pracy. Pedagog szkolny

w formalnej strukturze funkcjonowania szkoły. [w:] Różne oblicza poszukiwań pedagogicznych, pod red. M. Chamcówny, Wrocław 1993, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 122-129.

28

działania konkurencyjne oraz fałszywe zachowania. 53,2% kontaktów było nasyconych rezerwą, wzajemną nieżyczliwością, stwarzaniem utrudnień i wykazywaniem błędów w działaniu. Wynikały one po części z przyczyn, które zostały wyżej opisane, lecz również z zazdrości i potencjalną pozycję. Nauczyciele wytykali bliskie kontakty z przełożonymi, przekładanie ważniejszych spraw nad występującymi w ich klasie, oraz zbyt częste zgłaszanie się do dyrekcji ze sprawami, które chociaż po części mogły mieć jakikolwiek związek z danym nauczycielem. Druga strona konfliktu zdawała sobie sprawę z krążącej opinii, trudności komunikacyjnych, wzajemnej rywalizacji. Jednak ich zdaniem reprezentowali odmienne cechy tego stanu. Uznawali swoją pozycję za niezmiernie istotną, a stanowisko porównywali do uprawnień dyrektora. Nie rozumieli dlaczego nikt nie respektował ich zaleceń, skoro miały one na celu pomoc. Zupełnie inaczej wygląda zależność w odniesieniu do zwierzchników. Z całości grupy 71,8% dyrektorów docenia, chwali i podziwia pracę pedagoga. Twierdzą, że praca jest pożyteczna, dobrze zorganizowana, a współpraca odbywa się płynnie. Większość uważa ich za niezastąpionych pracowników, ale jednocześnie wykazywali na duże wsparcie w wyręczaniu z części własnych obowiązków. Dyrektor otrzymywał wsparcie w kierowaniu palcówką, a pedagog jego przychylność i wstawiennictwo w konfliktach z nauczycielami. Spór ten widocznie odzwierciedla się także w opinii wychowanków. Zwracali oni uwagę na zbyt mało godzin, w których pedagog szkolny jest dla nich dostępny i nie wykonuje innych zadań. Co za tym idzie, czuli powierzchowne traktowanie swoich problemów. Ich zdaniem nie potrafił nawiązywać kontaktów, nie rozumiał ich kłopotów, nie angażował się wystarczająco. Zarzucali oszukiwanie ich, niedotrzymywanie tajemnic i nagłaśnianie ich spraw, jak i przekazywanie pozyskanych informacji. Te wydarzenia tak silnie zachwiały ich zaufaniem, że większość badanych nie chciała zgłaszać już się więcej o pomoc. Jednak nie każdy uczeń miał takie zdanie w tej sprawie, ale ich grupa i tak nie była liczna. Jedynie 28,8% badanych stwierdziła umiejętność nawiązywania kontaktów, cenioną dyskrecję i własną chęć zgłaszania się do gabinetu. Opisywane osoby należały także i tym razem do doświadczonych pracowników, przebywały z młodzieżą ponad wyznaczony czas, przekładały ich sprawy nad inne, posiadały autorytet w szkole. Była to ta sama grupa, która utrzymywała bezkonfliktowe stosunki zawodowe⁹⁶.

Rodzice uczniów są grupą, która najmniej jest widoczna w tym konflikcie, ponieważ wszystkie spotkania odbywają się z wychowawcą klasy. Podczas zebrań przekazywane im zawsze zostawały informacje o ocenach dziecka, jego zachowaniu, postępach lub problemach

⁹⁶Tamże, s.130-136.

29

jakie stwarza. Jeżeli pedagog sam nie wezwał na spotkanie rodziców, rzadko zachodziła sytuacja w której oni sami skierowaliby się z prośbą o pomoc do gabinetu. Rodzice zgłaszali zażalenia dotyczące wygłaszania publicznie skarg na dzieci, a zarazem powierzchownych informacji. Dorosłym szkoła źle się kojarzy, ze względu na wspomnienia oraz wywiadówki. Poza tym nie ma tam dla nich miejsca, w klasie są ciasne ławki

dla uczniów i biurko dla nauczyciela, na sali gimnastycznej podczas przedstawień siedzą na ławkach do ćwiczeń. Zaangażowanie najwidoczniejsze jest podczas pierwszych lat nauki pociech, z czasem zadanie to staje się rutyną. Poznając nową szkołę interesujące są jej wyniki końcowe egzaminów i oferta zajęć pozalekcyjnych. Zaplecze psychologiczno-pedagogiczne jest z reguły pomijane, ponieważ ludzie na ogół wolą wypierać problemy. Oczekiwania wychowawcze kierowane są do nauczycieli. Najbardziej pożądanym przepływem informacji dotyczy ocen, postępów bądź problemów dziecka i kierowany zostaje do wychowawcy jako osoby spędzającej najwięcej czasu z klasą. Pedagog jest zaś osobą, o którą upominają się ludzie na samym końcu a następnie roszczą pretensje o zbyt późne reagowanie. Kojarzony jest ten zawód z kłopotami, wysłuchiwaniami pretensji, płaczem, wypominaniem, pytaniami. Można by tak wymieniać dalej, jednak dobrych aspektów jest mniej: pomoc i wsparcie. Strach przed złą reputacją i wytykaniem palcami na korytarzu podczas zebrań odstręcza rodziców od wchodzenia do tego gabinetu⁹⁷. Ich postulaty względem pedagoga dotyczą dodatkowo wpływu na obniżenie wymagań stawianych przez szkołę, organizował pogadanki dla rodziców, informował o zagrożeniach jakie niesie ze sobą szkoła⁹⁸.

Poniżej dla celów porównawczych zostały przedstawione badania dotyczące pracy pedagogów w opinii uczniów, nauczycieli i rodziców. Badania były prowadzone na łącznej liczbie 368 osób, w tym 185 uczniach, 101 rodzicach i 82 nauczycielach. Wykazano w nich, że ponad 93% młodzieży miało indywidualny lub grupowy kontakt z pedagogiem. Kojarzony był najczęściej z osobą pomagającą w problemach szkolnych i rodzinnych. Natomiast najczęstszymi problemami były zachowania negatywne, wagary, palenie papierosów i spożywanie alkoholu. Z przeprowadzonych zajęć profilaktycznych skorzystał co trzeci uczeń. W programie o używkach uczestniczyło 30% młodzieży, a na co siódmym spotkaniu omawiane były problemy rodzinne i dorastania, z czego ponad połowę inicjowali sami uczniowie. Z ankiet wynikało, że co najmniej 26 dzieci rozmawiało o trudnościach w nauce. Większość respondentów wstydzi się swoich kłopotliwych tematów, dlatego w ankietach

97M. Badiuch, Szkoła i nauczyciele z perspektywy rodziców, [w:] tenże, Jak współpracować z rodzicami trudnych uczniów?, Warszawa 2002, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s.10-12.

98Por.: A. Dzikowska-Kucharz, Między szkołą a domem, „Edukacja i Dialog” 2002, nr 138, s. 14-15.

30

najczęściej zaznaczane były chęci podejmowania rozmów. Największa liczba 75% osób pragnęła otrzymać poradę w wyborze zawodu i dalszego kształcenia. Potrzebę wsparcia w problemach z nauką zgłaszało co piąty uczeń, a 20% wskazało na problemy w grupie rówieśniczej. Odsetek 23% zanotowało problemy z zachowaniem nauczycieli wobec nich. Na 185 ankietowanych tylko jedna osoba stwierdziła, że pedagog w szkole nie jest wcale potrzebny. Blisko 63% oczekuje porady i opinii trudnych sprawach oraz pomocy w ich rozwiązywaniu. W szkole jest także grupa 16% uczniów, którzy uważali pedagoga za swojego obrońcę, powiernika i mediatora. Jeżeli chodzi natomiast o nauczycieli to ponad 42% omawiało z nim swoją pracę wychowawczą, a 21% przyznawało się do problemów z kierowaniem klasą i oddawali podopiecznych na badania. Prawie wszyscy nauczyciele byli zdania, że ta funkcja jest potrzebna. Tak więc 40% osób potwierdziło, że spełnia ich oczekiwania, 37% liczyło na wsparcie w konfliktach z uczniami, rodzicami oraz nauczycielami, ponadto inicjowania nowych form pracy, integracji klas, przezwyciężaniu stresu w szkole. 9% porównywała tę pracę z rzecznikiem uczniów. Ostatnią grupą byli rodzice w liczbie 101 osób, w tym 82 stanowiły kobiety. Zdecydowana większość, bo aż 73 osoby potwierdziły swój kontakt z pedagogiem. W związku z kłopotami wychowawczymi kontaktowało się 41 osób, z trudnościami dziecka w nauce 32 a

wyborem zawodu zaledwie

14. Podejmowane były tematy dotyczące, akceptacji w szkole, tworzenia klas wyrównawczych, obaw dotyczących zielonych szkół, kłopoty materialne czy zdrowotne. Osoby mające bezpośredni kontakt, ocenili jego działalność za skuteczną i potrzebną. W grupie osób, które się nigdy nie spotkały z nim 90% uważało, że to stanowisko jest bardzo

potrzebne, a reszta nie potrafiła się wypowiedzieć ze względu na brak znajomości tematu. Biorąc pod uwagę ogół badanych rodziców, tylko 20% jest zadowolona z działalności pedagoga. Do wymienionych oczekiwań należało między innymi; zajmowanie się profilaktyką uzależnień, zapewnienie bezpieczeństwa, udzielanie porad i pomocy, nawiązywaniu pozytywnych relacji z rówieśnikami i nauczycielami⁹⁹.

Wchodząc w XX wiek nie zaobserwowano znacznych zmian w opinii na temat pedagoga. Badania z lat 1999-2000 przeprowadzone w dużym mieście na 316 dzieciach w wieku od 9 do 16 lat wykazały na zaniedbania w realizowaniu przez szkoły funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Dzieci zapytane na kogo mogą liczyć najbardziej w szkole wskazywały na trzecim miejscu pedagoga, a na pierwszym koledzy, na drugim wychowawcy. Dla 65% badanych jest to osoba lubiana, znana i pomocna, dla 1% obojętna a dla 34% nieznaną lub

99Por.: J. Bajurska, Praca pedagoga szkolnego w świetle badań, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1995, nr.3, s.22-23.

31

nie lubiana. Na pytanie: kto to jest, według Ciebie, pedagog szkolny?- ponad 21% badanych nie udzieliło odpowiedzi, a ponad 13% stwierdziło, że nie wie. Pozostali odpowiadali następująco: pani, która pomaga(30.7%), nauczyciel dobrze nastawiony do uczniów (2,8%), osoba, z którą zawsze można porozmawiać (2,5%), ktoś, kto zajmuje się dziećmi, młodzieżą, uczniami, którzy nie uczą się dobrze (2,5%), doradca (2,2%), ktoś, na kogo zawsze można liczyć (2,2%), psycholog szkolny (2,2%), ktoś, kto rozwiązuje nasze problemy (2,2%), pomocnik, daje pomoc pedagogiczną (1,9%), ktoś, do kogo można się zwrócić (1,9%), osoba, która załatwia książki (1,3%), a ponadto: osoba rozumiejąca sytuację każdego, opiekun wszystkich dzieci; wychowawca, który umie pomóc; przyjaciel gorszych uczniów; pani, która uczy kultury; uczy gadać; nigdy nie wychodzi ze swojej sali; nikt; łagodzi złe sprawy; człowiek, który mówi co robimy źle, a co dobrze; ważna osoba; dla mnie osoba zbyt uczynna; jest dla uczniów słabych; idiota, który cały czas gada i traci czas; człowiek, który bada twoją chęć¹⁰⁰.

Ostatnim i najbardziej rozległym w czasie badaniem zajęła się Bożena Matyjas, która przeprowadziła ankietę na temat udziału pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo wychowawczej szkoły. Zostały one przeprowadzone w sześciu warszawskich szkołach, w latach 98/99, 99/2000, 00/01, 01/02. Przebadanych zostało 147 uczniów, 19 nauczycieli, 6 pedagogów i 6 dyrektorów. Wyniki wykazały, że pedagoga nie zna tylko 5 osób na wszystkie przebadane dzieci. Wypowiadały się o nim z podziwem i życzliwością. Oprócz 9 uczniów, wszyscy pozostali dobrze orientowali się w położeniu gabinetu na terenie szkoły. Z jego pomocy skorzystało tylko 33 dzieci, ponieważ reszta uznała, że nie jest on im potrzebny. W tej ankiecie pojawiło się również pytanie o to, do kogo dzieci zwracają się najchętniej o pomoc i pedagog znalazł się na drugim miejscu. Poprzez to pytanie można dopatrzeć się pewnej nieprawidłowości, ponieważ skoro 33 osoby korzystają z wizyty u pedagoga, to dlaczego na to pytanie zgłosiło się 67 ankietowanych? Skuteczność pedagoga zdaniem badanych wynikała z dobrej bazy lokalnej i materialnej oraz aktywności, współpracy z innymi instytucjami i organizacjami¹⁰¹.

Analizując przedstawione badania, można zaobserwować jak zdanie na jego temat zmieniało się na przestrzeni lat. Z początku nieopisany, mało doceniany i nieznan zawód zaczął zyskiwać na znaczeniu. Zmniejszyła się liczba osób nastawionych negatywnie, uczniowie częściej zgłaszają się ze swoimi problemami i uwidocznilo się docenienie ze strony dyrekcji.

100G. Gajewska, Opiekuńczo wychowawcze możliwości szkoły, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze”

2001, nr 2, s. 26-27.

101B. Matyjas, Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, „Opieka Wychowanie Terapia” 2002, nr 4, s. 45-46.

32

Rodzice pewniej powierzają im podejmowanie decyzji i dostosowują się do przedstawionych wymagań oraz wykazują inicjatywę we współpracy. Różnice w badaniach wynikają moim zdaniem z przekroju czasowego. Zawód ten wpisał się w ramy szkoły na stałe. Na początku jego utworzenia pojawiły się pewne niedopracowania, między innymi w zakresie obowiązków. Należałoby przedstawić uczniom, rodzicom i gronu pedagogicznemu jego rolę i funkcję, ponieważ większość nie zdawała sobie sprawy o istnieniu takiego stanowiska. Z czasem praca zyskała na znaczeniu, podniesiona została jego ranga w szkole. Pojawiające się w dalszym ciągu kłopoty czy to charakteryzujące zawód czy odnoszące się do konfliktów na tle pedagog-nauczyciel, pedagog-rodzic są zależne od danego środowiska. Jednak będą towarzyszyły temu zawodowi przez cały jego czas realizacji, ponieważ taką już posiada specyfikę. Jak już wcześniej wspomniałam praca z ludźmi przybiera różny charakter, potrafi dostarczać satysfakcji, jak i przynosi chwile nieprzyjemne.

2. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

Praca pedagogiczna powinna być opracowywana zgodnie z pewnymi zaleceniami i dyrektywami metodologicznymi. Metodologia ogólna stanowi system założeń i sposobów uprawiania działalności i badań naukowych. Metodologia zajmuje się sposobami uzasadniania twierdzeń, zagadnieniami praw naukowych, pojęć, hipotez, budową teorii,

modeli¹⁰².

2.1 Przedmiot i cel badań

Podczas pisania prac często pojawiają się słowa wymagające objaśnienia oraz przedstawienia naukowych definicji. W niniejszym rozdziale opisuję podstawowe zagadnienia zamieszczone w pracy, które dotyczą samej metodologii badań naukowych.

Nauka jest terminem powszechnie używanym, który może określać czynność lub przedmiot. W Encyklopedii popularnej czytamy, że nauka to działalność społeczna mająca na celu obiektywne i adekwatne poznanie rzeczywistości wyrastające z potrzeby jej opanowania i przekształcenia przez człowieka. Jest to historycznie ukształtowana i stale rozwijająca się forma świadomości społecznej, wytwór tej działalności stanowi

historyczny dorobek ludzkości, oraz poszerzający się zasób wiedzy na przykład o przyrodzie, człowieku i społeczeństwie, o zjawiskach i prawidłowościach, a także o sposobach jej badania i przekształcania¹⁰³. Natomiast autorzy Małego słownika polskiego opisują naukę jako: ogół uporządkowanej należycie uzasadnionej wiedzy ludzkiej¹⁰⁴. Obydwie te definicje opisują rozpatrywaną naukę, jednak każda z nich odnosi do niej innej perspektywy. S. Kamiński uważa, że terminem nauka posługujemy się, najogólniej mówiąc, w celu oznaczenia pewnego rodzaju działalności umysłowej lub umysłowo-fizycznej¹⁰⁵.

Wyjściowym terminem tego rozdziału są związane z wyżej opisanym pojęciem, badania naukowe, które określa się w trzech znaczeniach: szerokim, pośrednim i wąskim. W znaczeniu szerokim badanie naukowe jest to ogół czynności w obrębie pracy naukowej, od powzięcia i ustalenia problemu aż do opracowania materiałów naukowych włącznie jednakże

102Z. Zaborski, Wstęp do metodologii badań pedagogicznych, Wrocław 1973, Wydawnictwo im. Ossolińskich, s.9.

103Nauka [hasło], [w:] Encyklopedia popularna PWN, Warszawa 1982, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 506.

104Nauka [hasło], [w:] Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1968, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s.433.

105S. Kamiński, Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk, Lublin 1992, s. 13.

34

bez czynności pisania pracy, poprawiania jej i oceny. Są to innymi słowy wszystkie czynności poszukiwania prawdy w przystosowaniu do danego problemu, łącznie z jego uzasadnieniem. Przeprowadzając badania naukowe w znaczeniu pośrednim wykonujemy szereg działań wynikających z powzięcia i z uzasadnienia określonego tematu jako problemu oraz przygotowanych przez dobór lub konstrukcję odpowiedniej metody roboczej. O badaniach w znaczeniu wąskim, czyli o badaniach właściwych, mówimy gdy chodzi o działania polegające na zdobywaniu materiału naukowego¹⁰⁶. Pojęcia materiał naukowy używa się w co najmniej następujących pięciu znaczeniach. Po pierwsze jako zbiór protokołów z samych tylko badań właściwych, następnie jako zbiór protokołów oraz wpisów z literatury przedmiotu oraz materiał jako zbiór protokołów, wpisów oraz techniczno-rzeczowych dowodów z badań wykonanych np. fotografii, filmów, szkiców, map. Jako czwarty został opisany zbiór próbek rzeczowych, zebranych w związku z danym badaniem i jako ostatni materiał jako zbiór znalezisk, lecz nie związanych bezpośrednio z żadnym problemem naukowym¹⁰⁷.

Samym już przedmiotem badań naukowych jest określony zbiór zjawisk, przedmiotów i osób.¹⁰⁸ Według A.W. Maszke przedmiotem badań określać będziemy wszelkie obiekty, rzeczy oraz zjawiska i procesy, którym one podlegają i w odniesieniu do których formułujemy pytania badawcze.¹⁰⁹ Przedmiotem badań pedagogicznych powinny być nie tylko procesy wychowania zachodzące w skali mikro, w ramach poszczególnych instytucji oświatowo-wychowawczych, lecz także procesy zachodzące w skali makro, więc działalność całej sieci tych instytucji¹¹⁰.

W pracy badawczej należy określić jej cel, którym jest według R. Wroczyńskiego, wyjaśnienie skomplikowanych mechanizmów planowanych działań skierowanych na osiągnięcie zamierzeń wychowawczych¹¹¹. Celem badań jest przedopis i projekcja skutecznych sposobów dokonywania zmian w

jednostce z punktu widzenia działań o określonej treści, będących źródłem zmian i warunków, których działania są podejmowane. Celem badań hermeneutycznych jest interpretacja i wartościowanie zmian w jednostce z punktu widzenia

106J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław 1967, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s.

159-160.

107Tamże, s. 185.

108Z. Skorny, Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki. Przewodnik metodologiczny dla studiujących nauczycieli, Warszawa 1984, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, s. 107.

109A. W. Maszke, Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych, Rzeszów 2004, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 44.

110Por: H Muszyński, Wstęp do metodologii pedagogiki, Warszawa 1971, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 25.

111R. Wroczyński, T. Pilch, Metodologia pedagogiki społecznej, Wrocław 1974, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 26.

35

kategorii form symbolicznych i kontekstu kulturowego¹¹². Zdaniem autora książki „Zarys metodologii” można mówić o trzech kategoriach celów badań. Pierwszym z nich jest cel poznawczy, który związany jest głównie z opisem, wyjaśnianiem i przewidywaniem zjawisk pedagogicznych. Kolejnym jest cel teoretyczny, związany z podejmowaniem zadań o charakterze teoretycznym. Natomiast ostatnia grupa celów praktycznych, określa realizację zadań praktycznych i może się sprowadzać do praktycznych wskazówek kierowanych do konkretnej grupy odbiorców¹¹³.

Celem poznawczym w mojej pracy jest przedstawienie opinii uczniów o roli pedagoga w szkole.

Celem praktycznym będzie zwiększenie świadomości uczniów.

Określenie celów umożliwia przejście do kolejnej części pracy badawczej, jakim są problemy i hipotezy badawcze.

2.2 Problemy i hipotezy

Szeroko pojęte badanie naukowe rozpoczyna się od ustalenia tematu jako problemu. Problem jest wyznacznikiem pracy naukowej. Reguła schematyczna określa, że najpierw precyzuje się i uzasadnia problem, potem dobiera się odpowiednią metodę roboczą i dopiero z kolei przystępuje się do badań właściwych. Natomiast problem szlifuje się w ciągu całego badania¹¹⁴. Słowo problem pochodzi z języka greckiego i znaczy przeszkoda lub trudność. Z problemem naukowym mamy dopiero wtedy do czynienia, gdy

określona niewiedza ma charakter obiektywny, to znaczy jeśli wynika ze stanu aktualnego danej nauki¹¹⁵. Problemy formułowane są w związku z rozważaniami nad metodologią pedagogiki i dyscyplin pedagogicznych, metodologią badań pedagogicznych empirycznych, ilościowych, jakościowych oraz są w związku z budowaniem systemu teoretycznej wiedzy pedagogicznej dotyczącej wychowania, kształcenia i samokształcenia człowieka w ciągu całego życia. Ustalane są przez badaczy zarówno w celu wzbogacenia teoretycznej wiedzy pedagogicznej, jak i wspomaganie praktyki wychowania, kształcenia człowieka. Rozwiązanie tych problemów najsilniej łączy teoretyczną wiedzę z praktyką pedagogiczną. S. Palka wyróżnił

112 J. Gnitecki, Tworzenie wiedzy o edukacji w naukach pedagogicznych, Poznań 2007, Wydawnictwo Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 288.

113 J. Gnitecki, Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej, Zielona Góra 1989, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, s. 128.

114 Por: J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław 1976, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s.161-162.

115 J. Pieter, Nauka i wiedza, Warszawa 1967, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, s.91.

36

cztery rodzaje problemów badawczych: problemy matematyczne czyli inaczej problemy metametodologiczne, teoretyczne, teoretyczno-praktyczne i ściśle praktyczne¹¹⁶. W innej książce autor napisał, że dość oczywisty i bardzo ważny, jest dla badacza-pedagoga podział problemów na: główne (wynikające z tematu pracy) i szczegółowe (wynikające z problemów głównych). Termin problem szczegółowy oznacza tylko szczegółowość w relacji do problemu głównego¹¹⁷. Istotne dla badacza-pedagoga formułującego problemy są wyróżnione w logice rodzaje pytań. Wyróżnia się według tego kryterium: pytania do rozstrzygnięcia (domagają się wyboru jednej z danych wypowiedzi wykluczających się, oraz drugi punkt jakim są pytania do uzupełnienia, (żąda się w nich sformułowania odpowiedzi przez osobę, do której się z pytaniem zwracamy)¹¹⁸. Zdaniem S. Nowaka istotny ze względu na wagę poznawczą, jest podział pytań, dokonany na podstawie kryterium przedmiotu badań: pytania o zmienne i pytania o relacje między zmiennymi¹¹⁹. Przy omawianiu problemów badawczych warto nadmienić o zasadach jakie należy przestrzegać, aby zostały one prawidłowo sformułowane. Warto pamiętać, że sformułowane problemy muszą wyczerpywać zakres naszej niewiedzy zawartej w temacie badań, trzeba koniecznie zawrzeć w nich wszystkie generalne zależności między zmiennymi i pamiętać o rozstrzygalności empirycznej oraz wartości praktycznej¹²⁰.

J. Gnitecki podkreślał, że formułowanie problemu następuje po określeniu przedmiotu i zakresu badań oraz ustaleniu tematu pracy i wiąże się to z wcześniejszym sformułowaniem celów pracy badawczej¹²¹. Ujmując problem w postaci pytań, zebrane materiały opracowuje się posługując się wnioskowaniem indukcyjnym, który można określić jako proces wyciągania wniosków, odnoszących się do całej grupy, z obserwacji dokonanych na wybranych osobach. Wnioski o nią oparte przedstawiane są w formie twierdzeń, które stają się odpowiedzią na zadawane pytania problemowe, określane w dwóch formach. Pierwsze z nich-pytania rozstrzygnięcia- mogą posiadać tylko jedną odpowiedź na przykład: Czy korzystałeś z pomocy pedagoga szkolnego? Druga forma-pytania dopełnienia-stwarza możliwości udzielania różnych odpowiedzi¹²², na przykład Jakie są Twoim zdaniem zadania

116Por: S. Palka, Teoria pedagogiczna a praktyczne doświadczenia nauczycieli, Warszawa 1989, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, s. 59-60.

117S. Palka, Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna, Gdańsk 2006, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s. 17.

118Por: Z. Ziebiński. Logika praktyczna, Warszawa 2002, Polskie Wydawnictwo Naukowe, s. 131.

119S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych, Warszawa 1970, Polskie Wydawnictwo Naukowe, s. 222.

120Por: T. Pilch, T. Bauman, Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Warszawa 2001, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, s. 44.

121Por: J. Gnitecki, Wstęp do metod i przetwarzania wyników badań w naukach pedagogicznych, Poznań 2003,

Wydawnictwo Naukowe PTP, s. 17-19.

122Por: Z. Skorny, Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki. Przewodnik metodologiczny dla studiujących nauczycieli, Warszawa 1984, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, s. 67-68.

37

pedagoga szkolnego?. S. Nowak wyróżnia inne spojrzenie na rodzaje pytań. Pierwszy z nich dotyczy właściwości badanych przedmiotów; zadając je pytamy o cechy jakie posiada dane zjawisko albo jakie jest jego natężenie. Drugi rodzaj pytań nakierowany jest na związki lub zależności przyczynowe, zachodzące między zmiennymi uwzględnionymi w problemie badań¹²³.

Po sformułowaniu problemów badawczych wskazuje się możliwe, inaczej prawdopodobne na nie odpowiedzi. Zdaniem Z. Zborskiego hipoteza to pewne przypuszczenie co do kierunku i charakteru zależności między zjawiskami¹²⁴. Są one świadomie przyjętymi przypuszczeniami czy założeniami, wymagającymi potwierdzenia lub odrzucenia w wyniku badań naukowych. Są to założenia odnoszące się do przewidywanego końcowego rezultatu badań nad interesującym badacza problemem¹²⁵. Kolejna definicja została podana przez J. Pietra, który napisał, że pewien rodzaj założeń w pracach naukowych nazywamy hipotezami, niekiedy hipotezami roboczymi. Hipoteza znaczy dosłownie, podkład lub przypuszczenie. Hipoteza jest naukowym przypuszczeniem o obecności danego zjawiska bądź jego wielkości, częstotliwości, o jego stosunku do zjawisk innych. W pojęciu ogólnym jest przypuszczeniem dotyczącym danego przedmiotu badań według jakiegokolwiek kategorii poznania¹²⁶. W książce „Wstęp do metod i technik społecznych” J. Sztumskiego można przeczytać następującą definicję: hipoteza jest to przypuszczenie lub domysł wysunięty prowizorycznie dla określenia lub wyjaśnienia czegoś, który oczywiście wymaga sprawdzenia, czyli weryfikacji poprzez odpowiednie badania stosowane w danej nauce¹²⁷. Przede wszystkim hipotezy są niezbędne do sprecyzowania problemów w wielu badaniach naukowych. Służą nauce, w szczególności zaś stanowią postawę problemów naukowych, w których chodzi o wyjaśnienie określonych zjawisk. Muszą być dobrze uzasadnione na podstawie aktualnego stanu danej nauki oraz sprawdzalne przy pomocy metod właściwych danej nauce¹²⁸. Tworzenie hipotez wymaga dość dużej aktywności poznawczej badacza lub zespołu badawczego, która obejmuje studiowanie odpowiedniej literatury, oraz prace myślową, której rezultatem będzie

123Por: S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych, Warszawa 1970, Wydawnictwo Polskie
Wydawnictwo naukowe, s. 103.

124Z. Zaborowski, Wstęp do metodologii badań pedagogicznych, Wrocław 1973, Zakład Narodowy im.
Ossolińskich, s. 145.

125Por: M. Łobocki, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 2007, Oficyna
Wydawnicza

„Impuls”, s. 132-133.

126J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław 1967, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s.
82.

127J. Sztumski, Wstęp do metod i technik społecznych, Katowice 1976, Uniwersytet Śląski, s. 53.

128Por: J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław 1967, Wydawnictwo Polskiej Akademii
Nauk, s. 85.

38

odpowiednia formuła hipotezy¹²⁹. W pełni wartościowa naukowo jest dana hipoteza dopiero wtedy, gdy istnieją realne możliwości jej sprawdzenia naukowo poprawnego, a jeszcze bardziej kiedy jej twórca wskazuje na konkretną metodę sprawdzenia¹³⁰. Ponadto ponieważ hipoteza formułuje prognozy, które dotyczą związku między dwiema zmiennymi, musi być w takim wypadku sprawdzalna. Cecha ta jest ważna podczas śledzenia wyników badań aby można było określić czy przewidywanie jest słuszne, czy nie. Więc aby można było dokładnie przetestować hipotezę, musi być ona sformułowana w sposób jednoznaczny¹³¹.

Problem główny w niniejszej pracy brzmi: Jak uczniowie postrzegają pedagoga w roli

wychowawczej szkoły?

Problemy szczegółowe to między innymi:

-Czy uczniowie wiedzą kim jest pedagog szkolny?

-Czy uczniowie wiedzą jakie są zadania pedagoga szkolnego?

-Do kogo uczniowie zwracają się o pomoc w szkole?

-Z jakimi problemami uczniowie zwracają się do pedagoga szkolnego?

-Jakie problemy nie są powierzane pedagogowi szkolnemu?

-Jak postrzegane są osoby zwracające się do pedagoga szkolnego?

-Czy i na ile zdanie o roli pedagoga zróżnicowane jest przez płeć uczniów, ich wiek oraz średnią ocen?

129 Por: K. Żegnałek, Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 71.

130 Por: J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław 1976, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s. 86.

131 Por: E. Babbie, Badania społeczne w praktyce, Warszawa 2007, Polskie Wydawnictwo Naukowe, s. 71.

39

Tabela 1 Problemy i hipotezy badawcze

1

Jak uczniowie postrzegają

Rola wychowawcza pedagoga szkolnego nie jest

pedagoga w roli wychowawczej
doceniana przez uczniów

szkoły?

2

Czy uczniowie

wiedzą

kim jest

Młodzież potrafi scharakteryzować stanowisko

pedagog szkolny?

pedagoga szkolnego

3

Czy uczniowie wiedzą jakie są

Uczniowie potrafią wymienić podstawowe zadania

zadania pedagoga szkolnego?

pedagoga szkolnego

4

Do kogo uczniowie zwracają się o

Młodzież niechętnie korzysta z porad udzielanych

pomoc w szkole?

przez osoby dorosłe, a ich powiernikami są

najczęściej rówieśnicy

5

Z jakimi

problemami
uczniowie
Z problemami na tle osobistym uczniowie zwracają

zwracają
się
do
pedagoga
się najczęściej do pedagoga szkolnego

szkolnego?

6
Jakie problemy nie są powierzane
Problemy, które nie są powierzane pedagogowi

pedagogowi szkolnemu?

szkolnemu dotyczą uzależnień młodzieży.

7
Jak postrzegane są osoby
Osoby zwracające się do pedagoga szkolnego są

zwracające się do pedagoga
negatywnie postrzegane

szkolnego?

2.3 Zmienne i wskaźniki

Weryfikacja przyjętych hipotez badawczych byłaby trudna lub wręcz niemożliwa, bez określenia wskaźników dla zmiennych. Wskaźniki są podstawą nie tylko właściwie zorganizowanych badań naukowych, w tym również badań pedagogicznych. Posługujemy się nimi niemal stale także w życiu codziennym. Stanowią one zwłaszcza integralną część wszelkich dokonywanych przez nas ocen. Niestety rzadko zdarza się, iż stawiane przez nas oceny, dotyczące różnych zmiennych, odpowiadają pewnym obiektywnym stanom rzeczy¹³². Wskaźnik, jak sugeruje nazwa, powinien wskazywać coś, co da się zaobserwować¹³³. Z. Zaborski wyróżnił wskaźniki przedmiotowe oraz podmiotowe, jednak zawierały one także podkategorie. Wskaźniki przedmiotowe charakteryzują według autora określone zjawisko za pomocą cech zjawisk intersubiektywnie sprawdzalnych. Wyróżniamy w nich wskaźniki definicyjne (polegające na nadawaniu określonego znaczenia teoriom) oraz realne, które

132M. Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1984, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 96.

133Por: K. Żegnałek, *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 76-77.

40

pozostają ze wskazanym zjawiskiem relacjach empirycznych. Wskaźniki realne dzielą się dalej na wskaźniki empiryczne i inferencyjne. Drugą grupę stanowią wskaźniki podmiotowe odwołujące się do sądów i ocen jednostek, dalsze podkategorie są takie same jak w podziale wskaźników przedmiotowych¹³⁴. W badaniu opinii największą usługę czerpie się ze wskaźników empirycznych. Odwołuje się w nich do osobistych sądów, przekonań, a więc wskaźnikiem opinii są bezpośrednio relacje osób. Pozwalają ponadto na wyeliminowanie pytań zbędnych, które nic nie wnoszą do badań ale liczyć się muszą przede wszystkim z subiektywnymi odpowiedziami. Główną zasadą jest obserwowalność, to znaczy łatwość ich dostrzegania. Z kolei wskaźniki definicyjne spełniają swą funkcję tym lepiej, im bardziej staranna i dostatecznie pogłębiona jest definicja wskazanego zjawiska. Określa ona jednocześnie przedmiot badań i w wielu przypadkach wyznacza podstawowy cel badawczy. Ostatnie wymienione wskaźniki inferencyjne dotyczą ukrytych hipotetycznych zmiennych, czyli odnoszą się do zjawisk bezpośrednio nieobserwowalnych¹³⁵.

Zmienną najogólniej nazywa się te objęte badaniem cechy, które mogą przyjmować różne wartości, czyli podlegają zmianie¹³⁶. Uczni w swoich książkach odwołują się najczęściej do definicji Brzezińskiego, która brzmi następująco; jeżeli o danej właściwości możemy powiedzieć, że przyjmuje ona różne wartości, to jest to zmienna¹³⁷. Ten sam autor rozbudowuje definicje o kategorie zmiennych. Tak więc czytamy, że zmienna, która jest przedmiotem naszego badania, której związku z innymi zmiennymi chcemy określić nosi nazwę zmiennej zależnej. Natomiast zmienne, od których ona zależy, które na nią oddziałują noszą nazwę zmiennych niezależnych¹³⁸. Inny autor proponuje łatwiejsze wytłumaczenie podziału. Opisywane zmienne są najczęściej złożone, to znaczy, że w jednym opisie możemy wyróżnić kilka kategorii. W badaniach pedagogicznych, najczęściej wykorzystywana jest klasyfikacja zmiennych zbudowana na podstawie kryterium związku badanej zmiennej z innymi zmiennymi. Są to zmienne zależne (dependent variable) oraz zmienne niezależne (independent variables). Za przykład można podać między innymi osiągnięcia szkolne uczniów, opinie na dany temat, motywacja do nauki, poziom czytelnictwa. Natomiast role

134Por: Z. Zaborowski, Wstęp do metodologii badan pedagogicznych, Wrocław 1973, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 148-149.

135Por: M. Łobocki, Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1984, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s.101-104.

136K. Żegnałek Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 72.

137Z. Zaborowski, Wstęp do metodologii badan pedagogicznych, Wrocław 1973, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 55.

138J. Brzeziński, Elementy metodologii badań psychologicznych, Warszawa 1980, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s.24.

41

zmiennych niezależnych mogą stanowić takie zmienne jak wiek, płeć, wykształcenie, struktura rodziny, iloraz inteligencji czy przynależności¹³⁹.

2.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Kolejny etap pracy badawczej określa sposób, w jaki materiał na dany temat zostanie zebrany. W tym celu należy określić metodę i technikę badawczą. Metoda jest zespołem czynności i zabiegów zmierzających do poznania określonego przedmiotu. Jest to pewnego rodzaju charakter działania, jaki podejmujemy dla zdobycia interesujących nas danych. Technika badawcza natomiast jest określona czynnością służącą do uzyskania pożądaných danych. Jest pojedynczą procedurą, polegającą na wykonaniu określonej czynności badawczej¹⁴⁰. Mieczysław Łobocki uznając, że nie ma jednoznacznego rozumienia metod i technik badawczych, to także na próżno można szukać ich klasyfikacji, która byłaby w pełni wyczerpująca. W swojej książce „Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych”, podaje następujący podział na: obserwacje, eksperyment pedagogiczny, test osiągnięć szkolnych, metodę socjometryczną, metodę sondażu

diagnostycznego i analizę dokumentów. Ponadto opisał w niej skalę ocen, metodę indywidualnych przypadków i metodę monograficzną¹⁴¹. W mojej pracy wykorzystuję metodę sondażu diagnostycznego, która jest sposobem gromadzenia wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk i wszelkich innych zjawiskach instytucjonalnie niezlokalizowanych¹⁴². Mieczysław Łobocki wyróżnił narzędzia badawcze jakimi są ankieta, rozmowa i wywiad¹⁴³. Wymienione metody należą do mierzenia badań w ujęciu ilościowym. Pomiar badanych zjawisk umożliwia dokonanie analizy statystycznej. Analiza ilościowa jest niewątpliwie potrzebna w badaniach naukowych¹⁴⁴. Do opracowania części badawczej wykorzystana została ankieta, którą krótko poniżej scharakteryzuję. Badanie naukowe, jako

139 Por: K. Żegnałek *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 74-75.

140 T. Pilch, *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wrocław 1971, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s.79.

141 Por: M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 1999, Oficyna Wydawnicza

„Impuls”, s. 217.

142 Por: T. Pilch, T. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1995, Wydawnictwo Akademickie

„Żak”, s. 51.

143 Por: M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 1999, Oficyna Wydawnicza

„Impuls”, s. 236.

144 Por: Z. Skorny, *Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki*, Warszawa 1984, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 97.

42

część pracy następującej po ustaleniu i uzasadnieniu problemu i po wyborze odpowiedniej metody roboczej, rozpoczyna się od obserwacji w celu zdobycia spostrzeżeń w kierunku wyznaczonym przez temat pracy¹⁴⁵. Jako kolejne etapy gromadzenia materiału zostały opisane wywiad oraz ankieta. Zdaniem T. Piącha wywiad służy głównie do poznawania faktów, opinii i postaw danej zbiorowości. Warunkiem poprawnego przeprowadzenia wywiadu są właściwie przygotowane dyspozycje określa się je głównie mianem kwestionariusza. Wyróżniamy wywiad jawny, ukryty i jawny nieformalny, indywidualne i zbiorowe¹⁴⁶.

Formalnie rzecz biorąc, ankieta jest zbiorem pytań, stawianych pisemnie, celem uzyskania odpowiedzi mających służyć do rozwiązania jakiegoś problemu lub przynajmniej do jego częściowego wyjaśnienia. Ponieważ czynnikiem istotnym jest układanie zestawu pytań, metodę zwie się z francuska ankietą enquete^te-badanie pytaniami. Słowo to pochodzi z łacińskiego quaestio-pytanie, W gruncie rzeczy taki sam sens ma słowo kwestionariusz, też bezpośrednio wywodzące się z języka francuskiego questionnaire-akrusz pytań, ankieta¹⁴⁷.

Według T. Pilcha ankieta, jest to szczególny przypadek wywiadów, odróżniający się takimi cechami jak, stopień standaryzacji pytań, zakres i głębokość problematyki, zasady jej przeprowadzania. Pytania są zawsze konkretne ścisłe i jedno problemowe. Szuka się w niej ścisłych, skategoryzowanych, jednoznacznych i porównywalnych danych na temat jednego zagadnienia. Ankieta jest niezastąpiona w badaniach jako narzędzie poznania cech zbiorowości, faktów, opinii o zdarzeniach, danych liczbowych. Cechą odróżniającą ankietę od wywiadu jest to iż nie wymaga kontaktu bezpośredniego badającego z badanym¹⁴⁸. Ponadto ankieta jest oparta na określonym kwestionariuszu, aby bez zakłóceń skłonić osoby badane do szczerych odpowiedzi. Wyłonieniu odpowiedniej postawy służy konstruowanie ankiety z uwzględnieniem potrzeb tych osób, ich nastawienia i obrazu świata, czyli musi być dopasowana do ich poziomu intelektualnego¹⁴⁹. Z reguły przy opisywaniu ankiety wymieniane są dwa rodzaje pytań: otwarte (wolne) i zamknięte (skategoryzowane). M. Łobocki ujmuje pytania zamknięte w trzy kategorie. Pierwszą z nich stanowią pytania alternatywne-przewidujące dwie możliwości odpowiedzi, pozytywną lub negatywną (tak lub

145J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław 1967, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s. 108.

146T. Pilch, *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wrocław 1971, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 88-90.

147Por: J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Wrocław 1976, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, s. 146.

148Por: T. Pilch, *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wrocław 1971, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 91-92.

149Por: Z. Zaborowski, *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Wrocław 1973, Wydawnictwo Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s.245.

43

nie). Kolejne pytania dysjunktywne, inaczej nazywane są wykluczającymi, a przykładem są zdania określające wyliczenie różnych możliwości odpowiedzi, którym trudno przyporządkować określoną wartość liczbową. Ostatnie pytania koniunktywne, wymagają dokonania wyboru więcej niż jednej z podanych odpowiedzi. Warto także wspomnieć o pytaniach filtrujących (Pozwalają wyłączyć te osoby, które nie mają nic do powiedzenia w danej sprawie), jak i pytaniach kontrolnych (na ich podstawie jesteśmy w stanie określić, że respondent niedbale wypełnia ankietę, wymyśla odpowiedzi ponieważ nie są ze sobą zbieżne i tym samym można pominąć ją w opracowaniu)¹⁵⁰.

W literaturze metodologicznej wyróżnia się następujące rodzaje ankiet: Ustaną, pisemną, pocztową, prasową i audytoryjną¹⁵¹.

W niniejszej pracy wykorzystałam ankietę audytoryjną, która polegała na rozdaniu uczniom gimnazjum na lekcjach kwestionariusza i samodzielnemu wypełnieniu jej po udzielonym instruktarzu i przeczytaniu zamieszczonej informacji. Zawarte w niej pytania skonstruowałam tematycznie, a formułowane były w

różnych kategoriach, zarówno wykluczających jak i dysjunkcyjnych czy alternatywnych. Łącznie liczba zawartych pytań wynosiła 19, z czego 11 było półzamkniętych, 1 otwarte i 7 zamkniętych (gdzie 3 stanowiły część zwaną metryczką).

2.5. Teren badań i dobór próby badawczej

Przed przystąpieniem do badań właściwych badacz powinien określić, gdzie będą prowadzone badania i kto zostanie nimi objęty, czyli teren badań i próbę badawczą. Wybór terenu powinien zależeć od tego, czy umożliwi on poprawne przeprowadzenie badań, a więc czy występują tam cechy i wskaźniki, które muszą być zbadane oraz czy jest on dostępny dla badacza¹⁵². Moim zdaniem ważnym czynnikiem jest również znajomość danego terenu. Podczas prowadzenia penetracji badający powinien być pewny siebie, dobrze czuć się z tym co robi oraz swoją postawą zapewniać o słuszności podjętego działania. Natomiast w sytuacji zetknięcia się z obcymi ludźmi oraz środowiskiem musimy sami być poddani obserwacji, czyli respondenci starają się nas oceniać. Jak wiadomo najlepszą metodą uzyskania informacji jest przeniknięcie do danego grona i zdobycie wśród nich pewnego rodzaju szacunku aby wyniki były rzetelne.

150Por: M. Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1984, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 275-280.

151Por: A. W. Maszke, *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Rzeszów 2004, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s.179.

152Por: K. Żegnałek *Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki*, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 82.

44

W prowadzonych badaniach rzadko uwzględnia się całą populację. Z reguły podejmuje się zbadania tylko jej części, a szczególnie w przypadku bardzo licznych populacji lub trudno dostępnych w badaniach. Część tych osób wybranych do badania nazywana jest populacją próbną, albo po prostu próbą¹⁵³. W doborze próby badawczej bardzo ważne jest to, żeby była ona rzeczywiście reprezentatywna dla całej zbiorowości, której dotyczy badanie. Osoby zakwalifikowane do tej próby powinny się charakteryzować podobnymi cechami, jak cała populacja generalna¹⁵⁴. Istnieją różne możliwe strategie doboru losowego, przydatny jest prosty wybór losowy, który może odbywać się poprzez wskazanie danej populacji przez prowadzącego lub też wyciąganie na przykład kartek. Systematyczny wybór losowy, polega na wyborze próby w określony sposób na przykład odliczanie do 3, czy na tej samej zasadzie typowanie z listy. W badaniach pedagogicznych wyróżnia się także warstwowy wybór losowy, który przewiduje pobieranie próbki losowej z każdej istniejącej lub wydzielonych specjalnie tak zwanych warstw. Ostatni rodzaj, czyli dobór celowy ma nierzadko przewagę nad wyżej opisanymi. Polega on na dokładnym dobraniu próby badawczej, do zrealizowania określonego celu¹⁵⁵.

Badania dotyczące opinii uczniów o pedagogu szkolnym, zostały przeprowadzone w Gimnazjum nr 7 im. UNICEF w Zielonej Górze. Od 1983 placówka ta była Szkołą Podstawową nr 19. Podczas reformy szkolnictwa w 1998-1999 zaczęto zmieniać sieci szkół, a rok później przyjęto pierwszych gimnazjalistów. Obecnie w szkole znajduje się 18 oddziałów, do których łącznie uczęszcza 520 uczniów w wieku od 13 do 16 lat. Kadra liczy 46

nauczycieli, ponadto w opiece nad dziećmi pomagają; pielęgniarka, pedagog oraz terapeuta. Godziny pracy pedagogów są rozłożone w ten sposób, aby uczniowie przez cały dzień szkolny mieli możliwość skorzystania z pomocy wsparcia czy przeprowadzenia rozmowy¹⁵⁶.

153Por: M. Łobocki, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 1999, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 187.

154K. Żegnałek Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki, Warszawa

2010, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, s. 83.

155Por: M. Łobocki, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 1999, Oficyna wydawnicza

„Impuls”, s.188.

156Por: Gimnazjum nr 7 im. UNICEF w Zielonej Górze: www.gimnazjum7.zgora.pl, 24.01.2013.

45

Tabela 2 Godziny pracy pedagoga

Pedagog I

Pedagog II

poniedziałek 11:00 - 16:00

poniedziałek 10:00 - 12:30

wtorek 10:00 - 16:00

wtorek 9:50 - 10:35

środa 11:00 - 15:00

środa 10:00 - 12:15

czwartek 10:00 - 15:00

czwartek 8:00 - 9:40

piątek 9:00 - 11:00

piątek 11:00 - 15:00

Dobór próby badawczej był losowy, a dokładnie warstwowy. Wybrałam 6 klas, 3 z 1 klasy gimnazjum i 3 z 3 klasy gimnazjum dla lepszego zróżnicowania badań. Łączna próba badawcza wynosiła 146osób.

2.6. Organizacja i przebieg badań

Pracę oparłam na wynikach badań, uzyskanych z ankiety. Metoda sondażu wydała mi się najbardziej odpowiednia w tym przypadku ponieważ w założeniu jest anonimowa i daje swobodę wypowiedzi ankietowanym. Ze względu na ten aspekt liczyłam na szczerość, która mogłaby przyczynić się do uzyskania ciekawych wniosków. Metodę tę stosuje się właśnie, gdy pragniemy poznać opinię respondentów na temat interesujących nas spraw oraz ich ocenę zjawisk, wiedzę czy oczekiwania. Przydatna może okazać się również w badaniach postaw, motywów i zainteresowań respondentów czy zasobu posiadanych przez nich wiadomości o badanym zjawisku, procesie, zdarzeniu. Ważne jest aby pytania nie były przypadkowe, lecz pozostawały w zgodzie z problemem badawczym i nie sugerowały respondentom odpowiedzi. Korzystając ze zwrotów grzecznościowych ankietier może liczyć na przychylniejszą współpracę niż osoba przeprowadzająca to w formie rozkazującej. Nie bez znaczenia jest także formułowanie pytań według ustalonej kolejności. Przede wszystkim powinny one stanowić dla badanych pewną zwartą i logiczną całość. Zazwyczaj zaczyna się od ogólnych kwestii i zawęża zakres sprowadzając do uzyskania skonkretyzowanych problemów badawczych. Zaczynając jednak od początku ankiety właściwym jest zamieszczenie instrukcji, czyli odpowiednich wskazań i pouczeń związanych z zadawanymi pytaniami¹⁵⁷.

Kierując się powyższymi wskazówkami sporządziłam własną ankietę. W jej wstępie wyjaśniłam do czego posłużą mi ich wypowiedzi, zapewniłam o anonimowości i podkreśliłam, że najważniejsza dla mnie jest ich szczerość.

¹⁵⁷Por.: M. Łobocki, Metody i techniki bada pedagogicznych, Kraków 2006, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 243-248.

46

Klasy wybierałam losowo, natomiast badania przeprowadziłam po wcześniejszym uzgodnieniu terminu z nauczycielami, przy pomocy pani pedagog. W większości przypadków były to godziny wychowawcze, a raz uczestniczyłam w lekcji religii. Pomimo, że poszłam do szkoły w czasie trwania próbnych końcowych egzaminów spotkałam się z przychylnością grona pedagogicznego, tylko w jednym przypadku odmówiono mi przeprowadzenia ankiety.

Wszyscy gimnazjaliści wyrazili chęć wypełnienia ankiety. Kontakt z uczniami zaczęłam od przedstawienia się i wyjaśnienia celu wizyty. W trakcie rozdawania arkuszy odpowiadałam zaciekawionym respondentom na nurtujące ich sprawy związane z badaniami, jak i samą ankietą. Większość pytań w arkuszu była półotwarta, ponieważ uznałam, że uczniowie w razie niezdecydowania wpiszą w wolne miejsce własne zdanie. Podczas przeglądania ich wypowiedzi, ta forma była najrzadziej odnotowana, woleli zaznaczać gotowe odpowiedzi.

W czasie mojej wizyty panowała sprzyjająca atmosfera. Najczęściej pojawiające się pytania z ich strony dotyczyły nieznanych wyrazów, na przykład „taktowny”. Kolejnym dylematem była możliwość zaznaczania więcej niż jednej odpowiedzi. Pomimo, że po pytaniu w nawiasie było zapisane sformułowanie określające czynności, to woleli się upewnić. Najmniej zrozumiałe stało się dla nich zdanie „Zaznacz właściwe

odpowiedzi”. Co to znaczy właściwe, ile ich jest, co mamy zaznaczyć?. Natomiast w pytaniach, gdzie była podana konkretna liczba, zastanawiali się czy mogą odznaczyć więcej lub mniej a wyrażana dezaprobatą odnosiła się do pytań otwartych, na które nie mieli chęci wypowiedzieć się.

Warto moim zdaniem wspomnieć w tym momencie także o ankietach, które musiały zostać usunięte z opracowania ze względu na wyraźny brak pomocnych wyników, a także prześmiewczy i wulgarny charakter. Część uczniów zaznaczała wszystkie odpowiedzi w każdym pytaniu, zostały odrzucone także przeciwne ankiety, które zawierały mniej niż 50% odpowiedzi. Pojawiły się także dopisywane własne odpowiedzi o zabarwieniu humorystycznym w opinii danego ucznia. Na pytanie 17. Jestem a) Kobieta, b) Mężczyzną, znalazła się odpowiedzi c) na przykład, Syjon, Ufo, Obojniakiem. W punkcie 19 ankiety, odnoszącym się do średniej ocen przejawiał się brak umiejętności dopasowania właściwej odpowiedzi. Najczęściej uczniowie zamiast wybierać prawidłowy przedział na samym dole dopisywali odpowiedź e) wpisując uzyskaną średnią. Najmniej zrozumiałe jednak dla mnie były pojawiające się wulgaryzmy, odnoszące się do innych uczniów, samego pedagoga jak i do ankiety. Odpowiedzi tych nie przytoczę.

Przeglądając zebrany materiał zastanawiałam się w takich momentach gdzie tkwi problem i czy to jest wina źle sformułowanych pytań, czy po prostu wyrażana jest w ten sposób niechęć do jej wypełnienia. Biorąc pod uwagę niewielki odsetek pominiętych arkuszy stwierdziłam,

47

że w każdej grupie ma prawo być osoba której nie odpowiadała taka forma wypowiedzi, a wyrazem tego nie stał się słowny sprzeciw a pisemna manifestacja.

Po zebraniu wszystkich arkuszy, przystąpiłam do ich analizowania. Wyniki jakie uzyskałam w trakcie badań zamieściłam w kolejnym i zarazem ostatnim rozdziale.

3. PEDAGOG SZKOLNY W OPINIACH UCZNIÓW - ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH

W czasach ciągłego zabiegania, poczuciu bezradności nad przemijającymi chwilami, szukamy odpowiedzi na wiele nurtujących pytań: Kim ja jestem? Gdzie jest moje miejsce? Co mogę dla siebie zmienić? Czy dobrze kieruję swoim życiem? ....a gdybym był tak kimś innym? Na kogo mogę liczyć? Kto mi pomoże w rozwiązaniu problemów?

Chwile refleksji przychodzą w trudnych sytuacjach, załamaniach, po poniesionej porażce i towarzyszą nam do momentu poprawy stanu emocjonalnego. Wyjść z opresji ludzie starają się na ogół sami, nie prosząc nikogo o pomoc. Spędzają wolny czas na refleksjach nad własnym życiem, szukają dogodnego, szybkiego i skutecznego rozwiązania. Jednak w każdym z nas tkwi potrzeba doznania aprobaty, usłyszenia pochwały i poczucia, że w kimś mamy oparcie, ktoś chce nam pomagać i nie jesteśmy sami.

Młodzi ludzie mają tendencję popadania w kompleksy. Gimnazjum jest trudnym okresem, spotyka się nowych ludzi, nawiązuje nowe znajomości. Jest to okazja do dobrego zaprezentowania się otoczeniu, ale i również łatwo zbudować negatywną opinię. Uczniowie starają się na początku roku pokazać z jak najlepszej strony rówieśnikom i gronu pedagogicznemu. Z jednej strony dbają o wygląd, modne rzeczy, chcą posiadać najnowsze gadzety i popisując się zwracają na siebie uwagę, bo przecież większość osób ich wcześniej nie znała. W tym wyścigu łatwo się zagubić, ponieważ granicę bycia „fajnym” łatwo się zatracają. W oczach innych można się stać wartym uwagi i zaprzyjaźnienia, ale i szkolnym błaznem, nygusem, uczniem problemowym. Raz wyrobione zdanie o kimś trudno zmienić, a stereotypy szybko się utrwalają.

Bezradność, załamanie, niezrozumienie, zakłopotanie towarzyszy osobom napotykaającym na problemy. W tej grupie mogą znaleźć się uczniowie zarówno z mniej zamożnych rodzin jak i z bogatszych, posiadający niskie oceny jak i prymusi, wyalienowani jak i liderzy, ponieważ każdy z nas bez względu na to kim jest, posiada indywidualne zmartwienia. Ważna w tym wszystkim jest umiejętność przyznania się do błędu, niepowodzenia, niemożności rozwiązania danej sytuacji. Zamiast zostać uparcie samym warto rozejrzeć się dookoła siebie i dostrzec osobę gotową wyciągnąć pomocną dłoń, służącą dobrym słowem.

49

3.1 Charakterystyka badanych

Ciekawiło mnie jak w dzisiejszych czasach młodzież odbiera możliwość korzystania z pomocy danej przez szkołę i jaki jest jej zakres wiedzy na ten temat. Dlatego też zbadałam opinię uczniów na temat pedagoga szkolnego. Swoimi badaniami objęłam 146 uczniów, w tym 86 dziewczyn (58,9%) i 60 chłopaków (41,1%). Byli to uczniowie z klas pierwszych i ostatnich Zielonogórskiego Gimnazjum nr 7 im UNICEF. W klasie pierwszej gimnazjum zebranych zostało 77 ankiet, natomiast w trzeciej było ich 69.

Kolejną zmienną niezależną jest średnia ocen, którą rozpisałam w 4 kategoriach. Zaczynając od najniższej podam również procent uczniów jaki ją posiadał, biorąc pod uwagę wcześniejszą klasę, ponieważ badania były przeprowadzone w pierwszej połowie roku szkolnego. Średnią mieszczącą się w przedziale 2,0-3,0 uzyskało tylko 4,1% uczniów, od 3,1 do 4,0 posiadało 31,5%. Uczniów zdobywających dobre (4,1) i bardzo dobre (5,1) wyniki w nauce odnotowano najwyższy odsetek, mierzący 48,6%. Jednak osób wybitnie zdolnych

naukowo w tym gimnazjum jest dosyć dużo, ponieważ średnią ponad 5,1 osiągnęło 15,8% uczniów.

Tabela 3 Średnia ocen

Średnia ocen

Częstość

Procent

2,0-3,0

6

4,1

3,1-4,0

46

31,5

4,1-5,0

71

48,6

5,1-6,0

23

15,8

Ogółem

146

100,0

Ostatecznie jednak powyższą zmienną zredukowałam do trzech grup łącząc ze sobą 2,0-3,0 i 3,1-4,0 w przedział o nazwie średnie wyniki.

Analizy ankiety dokonam ukazując najpierw odpowiedzi ogółu, następnie przyjrę się im ze względu na klasę, średnią ocen i na płeć, biorąc pod uwagę tylko znaczące zróżnicowanie i zastanawiające zestawienia.

Zanim jednak do tego przejdę chciałam zorientować się jak dzielą się uczniowie ze względu na wyżej opisane zmienne i czy są one mocno widoczne.

Na samym początku warto zwrócić uwagę na podstawowy w tym wypadku podział, czyli rozkład płci ze względu na klasy. Pierwszym widocznym wnioskiem jest fakt, iż w obydwu klasach jest więcej uczennic. Pomimo tego, że w klasie trzeciej jest mniej o 8 osób niż w

50

klasie pierwszej to procentowy rozkład jest podobny, ponieważ stosunek liczby dziewczyn różni się między klasami o 1%, odnosząc się do ogółu. Różnica liczebności kolegów wynosi 4%, co też ich nie różnicuje ze względu na tę cechę.

Tabela 4. Rozkład płci ze względu na klasę

Klasa

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

klasa 1

Liczebność

44

33

77

% z płeć

51,2%

55,0%

52,7%

% z Ogółem

30,1%

22,6%

52,7%

Liczebność

42

27

69

klasa 3

% z płęć

48,8%

45,0%

47,3%

% z Ogółem

28,8%

18,5%

47,3%

Ogółem

Liczebność

86

60

146

% z płęć

100,0%

100,0%

100,0%

Kolejnym zestawieniem jest opis średniej ocen ze względu na płęć. W opracowanych wynikach można zaobserwować, że te nieznacznie się od siebie różnią wśród uczniów uzyskujących najniższe i średnie wyniki w nauce. Najniższą średnią posiada zarówno tyle samo dziewczyn co chłopców czyli 2,1%, co daje po 3 uczniów jednej płci. Średnie wyniki, mieszczące się w skali 3,1-4,0 zdobyło 21 uczniów i o 5 uczennic więcej. Znaczna przewaga dziewczyn widnieje w średniej 4,1-5,0 gdzie było ich 29,5% natomiast ich kolegów o ponad 10% mniej czyli, 19,2% co daje liczbę 28 ankietowanych. Do grupy najlepszych uczniów zaliczono 15 uczennic i 8 uczniów.

Tabela 5. Rozkład średniej ocen ze względu na płeć

Płeć

Średnie wyniki
Dobre i bardzo
Wzorowe wyniki
Ogółem

dobrze

Średnia ocen

Kobieta
Liczebność
28
43
15
86

% z średnia ocen
53,8%
60,6%
65,2%
58,9%

% z Ogółem
19,2%
29,5%
10,3%
58,9%

Liczebność

24

28

8

60

Mężczyzna

% z średnia ocen

46,2%

39,4%

34,8%

41,1%

% z Ogółem

16,4%

19,2%

5,5%

41,1%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z średnia ocen

100,0%

100,0%

100,0%

100,0%

Ostatnim zestawieniem w charakterystyce ankietowanych, są osiągnięcia w nauce poszczególnych klas. Widoczny jest fakt, że młodzież klas pierwszych posiada zarówno więcej uczniów zdolnych i mniej z niższymi wynikami w nauce. Trzeba jednak pamiętać, że pierwszoklasiści podawali średnią z 6 klasy szkoły podstawowej. Większość zaznaczała, że wpisze średnią jaka im może wychodzić teraz, ale nie są jej pewni. Inni zgłaszali, że nie pamiętają co mieli na koniec poprzedniej klasy. Wyjaśnienie tego pytania nie pomogło większości uczniów w zaznaczeniu prawidłowej oceny. Kilka osób także nie przekonał fakt, że ankieta jest anonimowa i przyznali, albo mówili na głos do znajomych z ławki, że wstydzą się swojej średniej i zaznaczą inną odpowiedź. W klasach trzecich badania przebiegały w innej atmosferze i uwagi na temat średniej nie zostały odnotowane. Przeciętnie liczba uczniów dobrze uczących się jest większa o 13 osób w klasie pierwszej niż wśród uczniów klasy trzeciej i odwrotnie, ponieważ uczniów młodszych z gorszymi wynikami jest o 14 mniej, niż ich starszych kolegów. Obydwie klasy mają najwięcej uczniów z dobrą i bardzo dobrą średnią. Przeciętnie liczba uczniów dobrze uczących się jest większa o 13 osób w klasie pierwszej niż wśród uczniów klasy trzeciej i odwrotnie, ponieważ uczniów młodszych z gorszymi wynikami jest o 14 mniej, niż ich starszych kolegów. Obydwie klasy mają najwięcej uczniów z dobrą i bardzo dobrą średnią. Wyniki tych zestawień ilustruje tabela nr 4.

Tabela 6. Osiągnięcia w nauce poszczególnych klas

Klasa

Średnie wyniki
Dobre i bardzo
Wzorowe wyniki
Ogółem

dobrze

Średnia ocen

klasa 1

Liczebność

18

42

17

77

% z średnia ocen

34,6%

59,2%

73,9%

52,7%

% z Ogółem

12,3%

28,8%

11,6%

52,7%

Liczebność

34

29

6

69

klasa 3

% z średnia ocen

65,4%

40,8%

26,1%

47,3%

% z Ogółem

23,3%

19,9%

4,1%

47,3%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z średnia ocen

100,0%

100,0%

100,0%

100,0%

Analizując tabele z metryczki zastanawiałam się nad ich prawdziwością, jednak ogólne zestawienie w mojej opinii daje przybliżony obraz charakterystyki uczniów.

52

W kolejnych częściach pracy zajmę się już omawianiem uzyskanych wyników oraz zweryfikuję postawione hipotezy i odpowiem na poszczególne problemy badawcze, opisane w poprzednim rozdziale.

3.2. Wiedza uczniów na temat pedagoga szkolnego

Wraz z rozpoczęciem roku szkolnego, uczniowie dowiadują się o podstawach funkcjonowania szkoły do której uczęszczają. Na samym początku przedstawiany jest im wychowawca, na apelu obserwują przemawiającego dyrektora, na zajęciach lekcyjnych poznają nauczycieli przedmiotów i swoich rówieśników, natomiast na przerwach pozostałych uczniów i identyfikują osoby pracujące w placówce. Większość szkół pomaga w tym, organizując zajęcia o charakterze informacyjnym. Na spotkaniach młodzież dowiaduje się gdzie jest stołówka, biblioteka, świetlica, pokój pielęgniarki, czy terapeutę lub pedagoga szkolnego. Poza rozmieszczeniem pomieszczeń na poszczególnych piętrach, przedstawiane są im także zadania jakie są pełnione na odpowiednich stanowiskach. Zwiedzając je dowiadują się między innymi w jakich sytuacjach mogą z nich korzystać, w jakich dniach oraz godzinach.

Zaaklimatyzowanie się ucznia w nowej szkole pochłania jego największą uwagę, dlatego też niekiedy inne sprawy zostają odsunięte, a podawane informacje nie są zapamiętywane, ponieważ skupia się on w tym czasie na innych rzeczach.

Z upływem czasu i w miarę indywidualnych potrzeb sami uczą się wewnętrznego życia szkoły. Niekiedy ich wiedza pochodzi z opinii rówieśników lub starszych kolegów; niektórzy wyrabiają sobie zdanie poprzez własne doświadczenie, bądź poprzez zdanie innych osób. W niniejszych podrozdziałach opiszę wiedzę jaką posiadają gimnazjaliści na temat osoby pedagoga szkolnego i jego zadań.

3.2.1. Charakterystyka pedagoga szkolnego

Badając opinię uczniów na temat pedagoga szkolnego na samym początku chciałam zwrócić uwagę na posiadaną przez nich wiedzę o wyżej wymienionym stanowisku. Wysłałam z założenia, że jeżeli młodzież jest w stanie wyrażać swoje zdanie i poglądy na poruszane zagadnienie, musi się w nim orientować.

W pierwszym rozdziale zdefiniowałam pojęcie pedagoga szkolnego, korzystając z różnych źródeł oraz biorąc pod uwagę odmienne perspektywy. Najszersza definicja była zawarta w

53

Encyklopedii XXI wieku, która określała iż pedagog szkolny jest to osoba zatrudniona w szkole w celu uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania działalności dydaktyczno-wychowawczej, prowadzonej przez nauczycieli. Organizuje w szkole pomoc psychologiczną i pedagogiczną. Pedagog to człowiek specjalnie przygotowany na studiach wyższych do kierowania procesami wychowawczymi i opiekuńczymi w szkole i na pozaszkolnych terenach działalności pedagogicznej. Szczególny nacisk w pracy pedagoga szkolnego powinien być położony na pełnienie funkcji wychowawczych, opiekuńczych diagnostyczno-doradczych¹⁵⁸.

Od uczniów nie wymaga się znajomości tak dokładnego opisu, jednak biorąc pod uwagę fakt, że taka osoba znajduje się w ich środowisku powinni przynajmniej potrafić ją krótko scharakteryzować. Według gimnazjalistów pedagog szkolny jest powiernikiem w trudnych sytuacjach na co wskazała ponad ½ uczniów. Spośród wszystkich respondentów 24% uważa jego mylnie za osobę prowadzącą działalność terapeutyczną, a ¼ przyznała otwarcie, że nie wie dokładnie jakie są pełnione zadania na tym stanowisku. Tylko 12% osób twierdzi, że jest to osoba udzielająca informacji pedagogicznych zainteresowanym. Zdziwił mnie fakt, że takie skojarzenie było najrzadziej przejawiane, ponieważ w samym zdaniu pojawia się słowo pedagog, a aż ¼

respondentów działalność terapeutyczną nie potrafiła połączyć z terapeutą. Może to wynikać z niezajomości obydwu stanowisk pracy, bądź też z brakiem umiejętności rozróżnienia ich. Zmienna niezależna jaką jest w tym wypadku klasa nie różnicuje znacznie analizy, a wyniki znajdują się w tabeli numer 8.

158[Pedagog szkolny], [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Warszawa 2005, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, t.IV, s.85

54

Tabela 7 Zdanie na temat pedagoga uczniów poszczególnych klas

Odpowiedzi

klasa 1

klasa 3

Ogółem

Klasa

Osobą udzielającą informacji

Liczebność

10

8

18

pedagogicznych zainteresowanym

% w klasa

13,0%

11,6%

% z Ogółem

6,8%

5,5%

12,3%

Osobą prowadzącą działalność

Liczebność

19

16

35

terapeutyczną

% w klasa

24,7%

23,2%

% z Ogółem

13,0%

11,0%
24,0%

Powiernikiem w trudnych sytuacjach

Liczebność
43
38
81

% w klasa
55,8%
55,1%

% z Ogółem
29,5%
26,0%
55,5%

Nie wiem dokładnie

Liczebność
19
14
33

% w klasa
24,7%
20,3%

% z Ogółem

13,0%

9,6%

22,6%

Liczebność

6

3

9

Inne

% w klasa

7,8%

4,3%

% z Ogółem

4,1%

2,1%

6,2%

Ogółem

Liczebność

77

69

146

% z Ogółem

52,7%

47,3%

100,0%

Biorąc pod uwagę płeć uczniów ich odpowiedzi są bardziej zróżnicowane. Najbardziej widoczna rozbieżność dotyczy określenia pedagoga jako powiernika w trudnych sytuacjach, na co wskazało blisko 70% uczennic a o połowę mniej czyli 35% uczniów. Moim zdaniem dziewczęta są bardziej chętne do rozmowy, zwierzenia się ze swoich problemów. Mężczyźni z natury są mniej wylewni, tłumią swoje uczucia, wstydzą się przyznać do porażki i dlatego w mniejszej liczbie powierzają osobom trzecim własne zmartwienia. Jednak to oni w życiu codziennym wykazują bardziej odważną postawę, dlatego też o 7% więcej spośród nich niż dziewcząt było w stanie przyznać się do niewiedzy na podany temat.

55

Tabela 8 Określenie pedagoga szkolnego przez poszczególne płcie

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

Osobą udzielającą informacji

Liczebność

9

9

18

% w płeć

10,5%

15,0%

pedagogicznych zainteresowanym

% z Ogółem

6,2%

6,2%

12,3%

Osobą prowadzącą działalność

Liczebność

21

14

35

% w płeć

24,4%
23,3%

terapeutyczną

% z Ogółem
14,4%
9,6%
24,0%

Liczebność
60
21
81

Powiernikiem w trudnych sytuacjach

% w płeć
69,8%
35,0%

% z Ogółem
41,1%
14,4%
55,5%

Liczebność
17

16
33

Nie wiem dokładnie

% w płeć
19,8%
26,7%

% z Ogółem
11,6%
11,0%
22,6%

Liczebność
5
4
9

Inne

% w płeć
5,8%
6,7%

% z Ogółem
3,4%
2,7%
6,2%

Ogółem

Liczebność
86
60
146

% z Ogółem
58,9%
41,1%

100,0%

Pozostałych odpowiedzi uzyskano 6%. Dwoje ankietowanych z klasy pierwszej gimnazjum stwierdziło, że „nie wiem ponieważ jeszcze tam nie byli”. Cztery ankiety zawierały odpowiedzi dodatkowe, które przytoczyłam poniżej.

„Człowiekiem pomagającym w trudnych sytuacjach życiowych, szkolnych” (ank. 19)

„Opiekunem w szkole...” (ank. 28)

„Osobą, której można coś powiedzieć a ona to wytłumaczy/ trudne rzeczy i nam pomorze” (ank. 59)

„Osoba, która pomaga uczniom, którzy chcą i potrzebują pomocy” (ank. 123)

Ostatni ankietowany uczęszczał do klasy 3 gimnazjum natomiast reszta była w klasie pierwszej. Wśród uczniów klasy pierwszej dało się zauważyć zaangażowanie i dokładność w wypełnianiu pustych pól, pozostawionych na odpowiedzi dodatkowe. Wszystkie wyżej wypisane zdania, pozytywnie odniosły się do opisywanego stanowiska. W niektórych wypowiedziach nawiązywano do cech charakteru. Ogólnie według uczniów jest to osoba, którą można obdarzyć zaufaniem i która im pomoże w trudnej sytuacji.

Jednak w dwóch odpowiedziach uczniowie określili, że pedagog jest „osobą powiększającą przypał” (ank. 139, ank. 140). Można z tych odpowiedzi wywnioskować, że są to osoby mające negatywne doświadczenie z kontaktu z pedagogiem, sądzą również, że są to

56

rówieśnicy z jednej ławki ponieważ numery ankieta są następujące po sobie a napisane zdanie identyczne. Nie wiadomo jednak czy razem uczestniczyli w danej sytuacji, czy opierają się jedynie na osądach innych osób. Analizując całe ankiety wspomnianych gimnazjalistów stwierdzam, że ogólnie posiadają oni negatywny stosunek do przedmiotu badań.

Najbardziej zaskoczyło mnie 46% uczniów, którzy przyznali, że nie wiedzą kim jest dokładnie pedagog szkolny albo kojarzą jego działalność z terapią. Uważam, że jest to znaczny odsetek uczniów z niewiedzą, ponieważ biorąc pod uwagę uzyskane 176 odpowiedzi jest ich aż 2/5.

Więszemu zastanowieniu poddałam wypowiedzi 24% uczniów określające pedagoga szkolnego jako osobę prowadzącą działalność terapeutyczną. Podczas tworzenia ankiety celowo rozmieściłam w niej podpowiedzi umożliwiające uczniom poprawne określenie zadań. Być może wynika to z niezajomości, którą było w stanie określić 23% uczniów a reszta być może podświadomie nie chciała się do tego przyznać. Moim zdaniem może

to również wynikać z faktu, że często te dwa stanowiska są mylone. Jak opisywałam w rozdziale pierwszym, praca pedagoga szkolnego jest bardzo złożona, dlatego niejednokrotnie osoby postronne nie są w stanie określić dokładnie różnicy między pracą pedagoga a terapeutą. Dlatego też kolejny podrozdział ukaże wiedzę gimnazjalistów na temat zadań, jakie są wykonywane przez pedagoga szkolnego.

3.2.2. Zadania pedagoga szkolnego

Większość ludzi ma tendencje do uogólniania i odnoszenia się do cudzych opinii, które mogą wywierać niekorzystny wpływ. Tendencja taka odnosi się również do przenoszenia doświadczeń na podobne sytuacje, bądź zdania o innych osobach. Najprostszym przykładem mogą być imiona ludzkie. Jeżeli w naszym życiu pojawiło się dużo kobiet o imieniu Urszula, ujednocimy je wyszukując podobnych cech. W przypadku kiedy nie darzymy kogoś sympatią, podobne odczucia mamy co do nowo poznanej imienniczki bądź imiennika. Tak samo bywa z kupnem samochodu czy telefonu komórkowego. Kiedy posiadamy sprzęt danej marki, będący trwały w użyciu chętniej w sklepie sięgniemy znowu po niego. Jednak kiedy wymagana jest ciągła naprawa, zrażamy się do danej firmy. Zawody w naszym życiu także posiadają pewne stereotypy. Niekoniecznie sami musieliśmy korzystać z konkretnej usługi aby wyrobić sobie zdanie na temat danego fachowca. Tak na przykład budowlańcy, są to mężczyźni którzy jako jedyni potrafią docenić piękno każdej kobiety, natomiast urzędnicy są niesympatyczni i opryskliwi. Idąc do szkoły uczeń posiada już pewną wyrobioną wizję.

57

Matematyczki są zawsze srogie, najlepiej przesiaduje się w szatni i na schodach a do biblioteki zaglądamy na przysłowiowy ostatni dzwonek. Przyglądając się uzyskanym odpowiedziom dotyczącym zadań pedagoga szkolnego, mogę stwierdzić, że wypisane wyżej domniemania i w tym wypadku są także słuszne.

Zanim zacznę omawiać znajomości zadań pedagoga szkolnego wśród uczniów, wspomnę jednak o przytoczonych w części teoretycznej zadaniach pedagoga szkolnego w teorii i praktyce. Jak w nim pisałam pierwsze obowiązki pedagoga zostały podane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Wychowania z roku 1975. Szczegółowe zadania zostały podzielone na sześć grup, które zawierały oddzielne podpunkty. Pierwsze z nich określały zadania ogólnowochowawcze, a następne profilaktykę wychowawczą, pracę korekcyjno-wychowawczą, indywidualną opiekę pedagogiczno-psychologiczną, pomoc materialną i pracę nauczyciela-pedagoga szkolnego¹⁵⁹. Na ich podstawie utworzyłam pięć odpowiedzi, które moim zdaniem były najczęściej kojarzone z daną funkcją, pozostawiając jedno półotwarte. Dałam uczniom możliwość wyboru wielu odpowiedzi. Wyżej opisane zadania są ujęte w sposób ogólny, miały tylko na celu przypomnienie zarysu omawianego zagadnienia, ponieważ szczegółowym opisem zajęłam się w pierwszym rozdziale, do którego w tym miejscu chciałam nawiązać dla lepszego zrozumienia moich rozważań.

Pedagog szkolny kojarzony jest głównie z wyselekcjonowaniem uczniów problemowych na co wskazało 94 respondentów. Spośród wszystkich osób dzielących ten podgląd, największą grupę stanowią uczniowie zdolni, których jest aż 78%, przy czym pozostałe dwie grupy stanowią około 62%. Moim zdaniem może to wynikać z faktu, że są oni odsunięci przez rówieśników i opierają swój pogląd na podstawie negatywnych doświadczeń. Współpraca z rodzicami jak i wychowawcą jest kojarzona w zbliżonym stopniu. Uczniowie zdolni w 30% dzielają te zdania a osoby z najniższą średnią w blisko 23%. Różnica widoczna jest wśród uczniów z dobrymi wynikami w nauce, gdzie 24% uważa, że pedagog współpracuje z wychowawcą a 31%, że także z rodzicami. Uczniowie Ci również w największej liczbie (19osób) uznali, że pedagog wspiera uczniów, przy czym pozostałe grupy opowiedziały się za tym średnio w 18%. Najmniej kojarzonym zadaniem jest zapewnienie pomocy finansowej, którą wskazała zaledwie ponad 1/10 wszystkich gimnazjalistów. Wyniki,

które posłużyły do analizy znajdują się w poniższej tabeli.

159Por.: Dz. Urz. MOiW 1975, Nr. 11, poz. 112

58

Tabela 9 Zadania pedagoga opisane przez uczniów z różnymi średnimi ocen

Odpowiedzi

Średnie wyniki
Dobre i bardzo
Wzorowe wyniki
Ogółem

Średnia ocen

dobrze

Wsparcie uczniów zdolnych

Liczebność
10
19
4
33

% w śr. ocen

19,2%
26,8%
17,4%

% z Ogółem

6,8%
13,0%
2,7%
22,6%

Zapewnienie pomocy finansowej

Liczebność

7
8
3
18

% w śr. ocen

13,5%
11,3%
13,0%

% z Ogółem

4,8%
5,5%

2,1%
12,3%

Współpraca z wychowawcą

Liczebność
12
17
7
36

% w śr. ocen
23,1%
23,9%
30,4%

% z Ogółem
8,2%
11,6%
4,8%
24,7%

Wyselekcjonowanie uczniów

Liczebność
32
44
18
94

problemowych

% w śr. ocen
61,5%
62,0%
78,3%

% z Ogółem

21,9%

30,1%

12,3%

64,4%

Współpraca z rodzicami uczniów

Liczebność

11

22

7

40

% w śr. ocen

21,2%

31,0%

30,4%

% z Ogółem

7,5%

15,1%

4,8%

27,4%

Liczebność

11

10

3

24

Inne

% w śr. ocen

21,2%

14,1%

13,0%

% z Ogółem

7,5%

6,8%

2,1%

16,4%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z Ogółem

35,6%

48,6%

15,8%

100,0%

Pogląd o selekcjonowaniu uczniów problemowych podziela o 5% więcej dziewcząt niż chłopców. Najbardziej zróżnicowane wypowiedzi dotyczą współpracy z osobami trzecimi. Uczennice na kontakty pedagoga z wychowawcą wskazały w 31% natomiast ich koledzy o połę mniej, czyli 15%. Za zadaniem pedagoga związanym z rozmowami rodziców uczniów opowiedziało tyle samo dziewcząt co wcześniej (31%), a chłopców tylko 1/5. Moim zdaniem wynikało z tego faktu, że dziewczęta bardziej obawiają się o przekazanie powierzanych sekretów. Nie ufają pedagogowi, natomiast chłopcy w większości utożsamiają tę funkcję z wyłapywaniem spośród nich osób posiadających kłopoty związane z różnymi sprawami.

59

Tabela 10 Zadania pedagoga wymienione przez uczniów różnej płci

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

Wsparcie uczniów zdolnych

Liczebność

19

14

33

% w płeć

22,1%

23,3%

% z Ogółem

13,0%
9,6%
22,6%

Zapewnienie pomocy finansowej

Liczebność

11
7
18

% w płeć

12,8%
11,7%

% z Ogółem

7,5%
4,8%
12,3%

Współpraca z wychowawcą

Liczebność

27
9
36

% w płeć

31,4%
15,0%

% z Ogółem

18,5%
6,2%

24,7%

Wyselekcjonowanie uczniów

Liczebność

57

37

94

problemowych

% w płeć

66,3%

61,7%

% z Ogółem

39,0%

25,3%

64,4%

Współpraca z rodzicami uczniów

Liczebność

27

13

40

% w płeć

31,4%

21,7%

% z Ogółem

18,5%

8,9%

27,4%

Liczebność

16

8

24

Inne
% w płeć
18,6%
13,3%

% z Ogółem
11,0%
5,5%
16,4%

Ogółem
Liczebność
86
60
146

% z Ogółem
58,9%
41,1%
100,0%

Na temat zadań pedagoga szkolnego pojawiło się dużo wypowiedzi własnych, które moim zdaniem są najcenniejsze, ponieważ w nich uczniowie wyrażają swoje odczucia i można z nich o wiele więcej wywnioskować niż z pytań zamkniętych. Ponieważ aż 22 osób zapisało podobnie odpowiedź wolną, utworzyłam jedną, charakteryzującą je wszystkie. Uzupełnienie uczniów odnosiło się do tego, że pedagog szkolny „pomaga osobie która ma problemy i wspiera ją”. Celowo takie zdanie nie zostało umieszczone w ankiecie, ponieważ chciałam zobaczyć czy uczniowie sami tak sądzą i czego im najbardziej brakowało. Myślałam, że pojawi się ich więcej ale jak wiadomo ludzie wolą wypełniać szybkie zamknięte ankiety zamiast zastanawiać się i wpisywać własne. Zadowolili mnie fakt, że tych pozytywnych skojarzeń pojawiło się najwięcej. Pozostali ankietowani napisali, że:

Ankieter nr 64 „ Złych uczniów prowadzi się do p. pedagoga” Ankieter nr 67 „ Karanie złych uczniów”

Obydwa zdania można by odnieść do wyselekcjonowania uczniów problemowych. Jeżeli nawet w pytaniu zamkniętym pojawia się podobne sformułowanie, należy się zastanowić co wpływa na takie podglądy gimnazjalistów. Odwołując się do rozdziału o teorii pisałam o

praktyce a później o opiniach na jego temat, gdzie były zaznaczane początki powstawania negatywnych opinii. Jednym z nich było wspomniane niepotrzebne zastraszanie uczniów, że za złe zachowanie pójdą do odpowiedniego gabinetu. Sami uczniowie wymieniając przeżycia szkolne wspominają i omawiają najczęściej negatywne zdarzenia. Złapani wychowankowie na paleniu papierosów, bijatykach, nękanii psychicznym trafiają do pedagoga. Opuszczając lekcje, obniżając wyniki w nauce, sprawiając problemy wychowawcze trafiają do pedagoga. Nic więc dziwnego, że tak jest on kojarzony. Osoby mające problemy emocjonalne, osamotnione, przedrzeźniane niechętnie zwierają się rówieśnikom, że korzystali z wizyt więc pozostają tylko sami uczniowie problemowi. Odnosząc się do pytania poprzedniego, a szczególnie do niewiedzy uczniów kim jest sam pedagog szkolnym, poddam refleksji uzyskaną tak dużą liczbę odpowiedzi na zagadnienie, znacznej części nieznane. Skoro 68 wypowiedzi na 174 miało charakter błędnie rozumiany, bądź otwarcie określały nieznaną zawodu, skąd pojawiło się w tym pytaniu tyle twierdzeń? Na początku podrozdziału opisałam przyjmowanie czyjegoś poglądu przez ludzi i przenoszenie zdania na podobne zdarzenia. Po rozpisaniu wszystkich zmiennych otwarcie podtrzymuję swoje zdanie na ten temat. Wiek gimnazjum charakteryzuje się elastycznością i określaniem swojej osoby. Szuka się ideałów, wzoruje na gwiazdach bądź rówieśnikach. Stare przysłowie „Jeśli wejdiesz między wrony, musisz krakać jak i one” sprawdza się i w tym przypadku. Uczniowie nie są tutaj wyjątkiem w tak okazywanym zachowaniu, lecz zostaje ono powielane przez kolejne lata w życiu ludzi. Wyselekcjonowanie uczniów problemowych jest najbardziej widoczne, najczęściej wspomniane i kojarzone jako zadanie pedagoga szkolnego, między innymi przez utarte przeświadczenie, że za złe czyny będziemy ukarani. Ciężko przyjąć na siebie taki charakter funkcjonowania w szkole dlatego każdy go unika, w rezultacie samoczynnie poprzez przekazy słowne, stereotypy i przekonania wielu osób jest on na nowo i ciągle utrwalany. Poza tym młodzi ludzie w pewnym wieku stronią od towarzystwa dorosłych, buntują się i nawet czasami z zasady nie zgadzają z ich opiniami. Zrozumienia szukają wtedy u znajomych w podobnym wieku, tworzą się tak zwane grupki wsparcia, które są w stanie pomagać ale i również mogą źle nastawiać podatną osobę na wpływy. W kolejnym etapie pracy chciałam dowiedzieć się jak uczniowie postrzegają pomoc daną przez szkołę i w razie potrzeby kto stanowi dla nich największe oparcie.

61

3.3. Opis zaufanych osób młodzieży szkolnej

Postawiona przeze mnie w rozdziale metodologicznym hipoteza, dotycząca przekonań gimnazjalistów odnośnie szukania powiernika w kłopotliwych sytuacjach zakładała, że wolą oni rozmawiać z rówieśnikami niż osobami starszymi. W tej części przeanalizuje wyniki badań w celu potwierdzenia lub też zaprzeczenia mojemu podejrzeniu.

Uczniowie wraz z początkiem roku szkolnego dowiadują się o możliwościach uzyskania wsparcia w szkole. Porównując moje wyniki, dopatruję się pewnej rozbieżności w twierdzeniach uczniów. Odnoszą się do pomocy różnie, biorąc pod uwagę podane odpowiedzi, zaznaczają je automatycznie bez refleksji. W

pierwszym przypadku, dotyczącym tego kto pomaga w szkole zdecydowali, że najczęściej nauczyciel/wychowawca, natomiast oni sami zwracają się najczęściej o pomoc do swoich kolegów. Można rozumieć to w ten sposób, że znajomi wspierają siebie w prywatnych sprawach, natomiast dorośli zwracają uwagę na trudności w edukacji i wychowaniu. Z drugiej strony, odhaczenie gotowej propozycji jest łatwiejsze niż zastanawianie się nad wypełnieniem pustego pola.

W roli wychowawczej szkoły pedagog znalazł się na drugim miejscu z ponad 30% głosów, gdzie nauczyciele otrzymali ich 40% co daje niedużą różnicę.

Tabela 11 Osoby pomagające uczniom

Dyrektor

Nauczyciel/Wy

Pedagog

Terapeuta

Inne

chowawca

3

76

59

33

17

Zmienna klasa oraz średnia ocen, są do siebie zbliżone procentowo, natomiast więcej dziewczyn wskazało na pedagoga, jako osobę udzielającą pomocy w szkole.

Tabela 12 Pomoc pedagoga według płci

Kategorie

Kobieta

Mężczyzna

Ogółem

Pedagog

39a

20a

59

Ogółem

86

60

146

Osoba ta jest bliższa uczennicom, ponieważ wskazało na nią 45% dziewcząt. Oznacza to, że są one bardziej otwarte, chętniej rozmawiają i szukają pomocy. W ich naturze jest zapisana delikatność, lęk i potrzeba bezpieczeństwa. Mężczyźni starają się rozwiązywać sami problemy i kryją się ze słabościami. Zrozumienie swoich słabych stron jest trudne, zaś

przewycięzenie ich wymaga wiele odwagi i akceptacji siebie. Jednak zadziwiło mnie, że kiedy zapytałam się ich o to do kogo sami zwracają się o pomoc, to więcej uczniów zaznaczyło nauczyciela, przy czym o 12% mniej dziewczyn miało takie samo zdanie. Naturalnie na pierwszym miejscu określili swoich znajomych z 65% poparciem, co potwierdziło moją hipotezę. Po rozłożeniu procentu na płeć widać, że dziewczyny chętniej zwracają się swoim znajomym z 10% przewagą nad kolegami.

Tabela 13 Osoby do których uczniowie zwracają się o pomoc/płeć

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

Nauczyciela/Wychowawcy

Liczebność

16

18

34

% z płeć

18,6%

30,0%

23,3%

% z Ogółem

11,0%

12,3%

23,3%

Pedagoga

Liczebność

3

2

5

% z płec

3,5%

3,3%

3,4%

% z Ogółem

2,1%

1,4%

3,4%

Terapeuty

Liczebność

5

2

7

% z płec

5,8%

3,3%

4,8%

% z Ogółem

3,4%

1,4%
4,8%

Kolegi/Koleżanki

Liczebność

60
35
95

% z płeć

69,8%
58,3%
65,1%

% z Ogółem

41,1%
24,0%
65,1%

Liczebność

2
3
5

Inne

% z płeć

2,3%
5,0%
3,4%

% z Ogółem

1,4%
2,1%
3,4%

Liczebność

86
60
146

Ogółem
% z płeć
100,0%
100,0%
100,0%

% z Ogółem
58,9%
41,1%
100,0%

Biorąc pod uwagę podział na klasy to uczniowie klas pierwszych gotowi są częściej zwrócić się do nauczyciela niż ich koledzy z trzeciej klasy, spośród których ponad 3/5 woli porozmawiać z rówieśnikami. Trzecioklasiści posiadają już pewne doświadczenie, na podstawie którego wyrobili sobie pewne postawy. Uprzednie wydarzenia miały wpływ na ocenę nauczyciela, pedagoga, terapeuty. W tym wieku łatwo można ich urazić, wszystko biorą do siebie a niekiedy za szybko podejmują decyzję. Nawet jedno negatywne wspomnienie potrafi źle wpływać na niego przez całą edukację. Pierwszoklasiści bardziej ufają nowo poznanym osobom w szkole, ponieważ to właśnie grono pedagogiczne pomaga

63

im na samym początku. Łatwiej im jest odnaleźć się w szkole przy ich wsparciu, ale otoczenie jest dla nich też ważne i potrzebne.

Tabela 14 Osoby do których uczniowie zwracają się o pomoc/ klasa

Odpowiedzi

klasa 1
klasa 3
Ogółem

Klasa

Nauczyciela/Wychowawcy

Liczebność

24

10

34

% z klasa

31,2%

14,5%

23,3%

% z Ogółem

16,4%

6,8%

23,3%

Pedagoga

Liczebność

2

3

5

% z klasa

2,6%

4,3%

3,4%

% z Ogółem

1,4%

2,1%
3,4%

Terapeuty

Liczebność
0
7
7

% z klasa
0,0%
10,1%
4,8%

% z Ogółem
0,0%
4,8%
4,8%

Kolegi/Koleżanki

Liczebność
49
46
95

% z klasa
63,6%
66,7%
65,1%

% z Ogółem

33,6%

31,5%

65,1%

Liczebność

2

3

5

Inne

% z klasa

2,6%

4,3%

3,4%

% z Ogółem

1,4%

2,1%

3,4%

Liczebność

77

69

146

Ogółem

% z klasa

100,0

100,0

100,0%

%

%

% z Ogółem

52,7%

47,3%

100,0%

Średnia ocen różnicuje odpowiedzi badanych. Stwierdzono, że im wyższa średnia, tym pozycja nauczycieli rośnie, natomiast wartości koleżeńskie dla nich maleją. Pilne osoby wolą mieć zwierzchnika w dorosłej osobie, która je rozumie i wspomaga w nauce, dowartościowuje i uzmysławia jak ważna dla niego może stać się edukacja na wysokim poziomie. Z reguły obracają się oni we własnym kręgu, gdyż są odrzuceni przez resztę. Wiedza będąca ich mocną stroną, nie odnajduje uznania, wśród uczniów, dla których wyniki w nauce nie są ważne. Z góry uznaje się, że nie ma z nimi o czym rozmawiać poza lekcjami, obawia się o donosy, obwinia za porażki i wytyka bliskie kontakty z wychowawcą. Trudno żyć w społeczeństwie samemu, dlatego każdy szuka własnego miejsca. Uczniowie z gorszą średnią wolą kolegów, którzy popierają i powielają ich zdanie. Są w tym gronie bezpieczni, nikt im nie będzie pokazywał błędów. Posiadają wspólne tematy i obierają taki sam kierunek działania, przy czym nauczyciele starają się ich ciągle zmieniać. Wskazują im rozwiązania,

64

zachęcają do nauki, poprawy ocen, zwracają uwagę na zachowanie. Szybciej przekonujemy się do osób, które nas akceptują takimi jakimi jesteśmy. Wolimy podejmować rozmowy, które są niejako odzwierciedleniem naszych myśli i potwierdzają nasze wcześniejsze poglądy. Pomimo, że znaczna część uczniów (55%) twierdzi, że pedagog jest powiernikiem w trudnych sytuacjach i wskazuje jego na drugim miejscu (40%), jako osobę która pomaga uczniom w szkole, to znalazło się tylko pięć osób zgłaszających się najczęściej właśnie do niego ze swoimi problemami. Biorąc pod uwagę całokształt panujących relacji w szkole, niezmiennym jest fakt, że uczniowie wolą zaufać sobie nawzajem. Ponad 3/5 (65%) uczniów twierdzi, że najczęściej o problemach można porozmawiać z kolegami, jednak oni sami „nie zwracają się do nikogo” (ank.78, ank. 136) ponieważ:

„Jestem samowystarczalny” (ank. 141)

„Nie zwracam się o pomoc, nie mam problemów.” (ank. 42)

„Jeszcze nie było takiej sytuacji.” (ank. 50)

Gimnazjalistów, którzy twierdzą, że nie posiadają problemów w tej szkole jest mało, dlatego następnie zajmę się opisem ich kolegów. I bliżej przyjrę się temu zagadnieniu.

3.4 Problemy uczniów

Osobiście uważam, że w dzisiejszych czasach nie ma osób, które nie martwiłyby się niczym lub nie troszczyły o kogoś. Nawet jeżeli, słyszymy takie deklaracje to w głębi duszy po cichu i tak sądzimy, że jest to samotnik, który tylko pokrył się twardą skorupą a w środku posiada inny charakter, który boi się ukazać. Należy jednak brać pod uwagę to, że problem jest rozumiany na różne sposoby. Jedna osoba będzie zamartwiała się swoją niepunktualnością lub zgubioną rzeczą. Ktoś przejmie się kłótnią z bliskimi, a dla rodzica największym problemem będzie bezradność wobec dziecka. W szkole, kłopoty mogą być związane z różnymi sprawami, o których w tym podrozdziale napiszę.

3.4.1. Problemy powierzone pedagogowi szkolnemu

Zaciekawiło mnie na ile otwarci i szczerzy potrafią być ankietowani, co wykazują powiązania bądź ich braki pomiędzy kolejnymi odpowiedziami. Pomimo, że swoim powiernikiem najchętniej czynią znajomych to w dalszych częściach opiszę ich relację z pedagogiem, ponieważ tego ściśle dotyczy moja praca. Testy wielokrotnego wyboru pokazują, że częściej odpowiadają dziewczęta. Wcześniej uczniowie wykazali, że najbardziej w szkole ufają swoim

65

kolegom, jednak aż 65% z nich uważa, że do pedagoga zwracają się osoby mające problemy z rówieśnikami. Ten problem dostrzega o 16% więcej dziewczyn niż uczniów. Może to wynikać z ich charakterów. Kobiety są bardziej kłótniwe, szybciej się obrażają i dłużej trzymają urazę. Mężczyźni wolą rozwiązywać swoje sprawy i nie przywiązują uwagi do drobiazgów. Wskazuje na to kolejny pogląd o tym, że do pedagoga szkolnego zgłaszane są problemy na tle osobistym. Uczniowie zgadzają się z tym w 37%, a ich koleżanki w blisko 58%. Również i w tym przypadku wnioski opierają się na większej potrzebie rozmowy jednej z płci. Kolejnych porównań dokonam na podstawie średniej ocen, ponieważ w każdym następnym przykładnie dziewczyny wypowiadały się w większej liczbie niż chłopacy, a dotychczasowe wyniki analizy zostały zamieszczone w tabeli numer 16.

Tabela 15 Możliwe zgłaszane problemy/ płeć

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

W nauce

Liczebność

17

6

23

% w płeć

20,0%

10,2%

% z Ogółem

11,8%

4,2%

16,0%

Z uzależnieniem

Liczebność

39

16

55

% w płeć

45,9%

27,1%

% z Ogółem

27,1%

11,1%

38,2%

Z grupą rówieśniczą

Liczebność

61

33

94

% w płeć

71,8%

55,9%

% z Ogółem

42,4%

22,9%

65,3%

Z problemami osobistymi

Liczebność

49

22

71

% w płeć
57,6%
37,3%

% z Ogółem
34,0%
15,3%
49,3%

Liczebność
8
5
13

Inne

% w płeć
9,4%
8,5%

% z Ogółem
5,6%
3,5%
9,0%

Ogółem

Liczebność
85
59
144

% z Ogółem
59,0%
41,0%
100,0%

Uczniowie z wzorowymi wynikami w nauce za najważniejsze zadanie pedagoga szkolnego uznali wyselekcjonowanie uczniów problemowych. Zdaniem 60% osób spośród nich najczęściej zgłaszane problemy mogą dotyczyć właśnie problemów z rówieśnikami. Jest to grupa, która posiada ciągły tok myślenia i ich poglądy są ze sobą powiązane. Na drugim miejscu wymienione zostały problemy na tle osobistym, na które wskazało tyle samo uczniów zdolnych jak w powyższej wypowiedzi (3/5). Młodzież, która osiąga najniższe wyniki w

66

nauce w najmniejszym stopniu (38%) podziela ten pogląd, a wśród uczniów ze średnimi wynikami jest połowa osób tak samo myślących. Uzależnienie jako temat, na który można rozmawiać z pedagogiem szkolnym jest uznawany przez połowę uczniów zdolnych i ¼ osób ze średnimi wynikami, a gimnazjaliści zdobywający dobre i bardzo dobre oceny zgadzają się z tym poglądem w ponad 2/5. Najmniej zauważany problem dotyczy nauki, ponieważ średnio po 13% uczniów tak uważa. Każda z grup wskazywała na problemy jakie są według nich najbardziej zauważane. Najbardziej zastanawiałam się nad odpowiedzią, którą wskazało najwięcej uczniów. Dlaczego jednocześnie znajomi są największym oparciem i mogą stanowić największe zagrożenie? Moim zdaniem może być z tym związana rywalizacja gimnazjalistów o pozycję w grupie, czy buntowniczy charakter jaki posiadają w tym wieku. Jest to okres w którym kształtowana jest osobowość, szuka się swojego miejsca i stylu. Tak więc albo utożsamiamy się z wybranymi osobami, albo stajemy się ich przeciwnikami i tym samym wkraczamy na drogę nieporozumienia.

Tabela 16 Możliwe zgłaszane problemy/średnia ocen

Odpowiedzi

Średnie wyniki
Dobre i bardzo
Wzorowe wyniki
Ogółem

Średnia

dobrze

ocen

W nauce

Liczebność

8

12

3

23

% w śr. ocen

15,4%

17,1%

13,6%

% z Ogółem

5,6%

8,3%

2,1%

16,0%

Z uzależnieniem

Liczebność

13

31

11

55

% w śr. ocen

25,0%

44,3%

50,0%

% z Ogółem

9,0%

21,5%

7,6%

38,2%

Z grupą rówieśniczą

Liczebność

34

47

13

94

% w śr. ocen

65,4%

67,1%

59,1%

% z Ogółem

23,6%

32,6%

9,0%

65,3%

Z problemami

Liczebność

20

38

13

71

osobistymi
% w śr. ocen
38,5%
54,3%
59,1%

% z Ogółem
13,9%
26,4%
9,0%
49,3%

Liczebność
4
8
1
13

Inne
% w śr. ocen
7,7%
11,4%
4,5%

% z Ogółem
2,8%
5,6%
0,7%
9,0%

Ogółem
Liczebność
52
70
22
144

% z Ogółem
36,1%
48,6%
15,3%
100,0%

Wśród osobistych wypowiedzi najczęściej uczniów wskazywało na to, że do pedagoga można udać się po pomoc z każdym problemem (ank.28, 44, 47, 90, 96, 124). Dwoje uczniów

67

stwierdziło, że nie wie (ank. 116, 135) a jeden wskazał na problemy w rodzinie (ank. 70).

Pojawiły się także odpowiedzi:

„Rysowałem penisy na plakatach” (ank. 54)

„Z żadnymi tylko leszcze tam chodzą” (ank. 139)

„Z żadnymi tylko lamusy tam chodzą” (ank. 140)

Ostatnie dwa zdania, zostały napisane przez omawianych już ankietowanych , co do których występuje przypuszczenie, że są to koledzy z jednej ławki i ich wszystkie wypowiedzi są negatywnie nacechowane.

Skoro już wiem jaka jest wiedza na temat pedagoga, jego zadań, do kogo uczniowie najczęściej zwracają się o pomoc, to kolejnym krokiem w analizie będzie dowiedzenie się czy w ogóle byli oni w tym gabinecie i kto ich ewentualnie tam skierował oraz porównanie tego z faktycznie uzyskanym wsparciem. Na poprzednie pytania wypowiadali się wszyscy uczniowie, jednak tylko 34 z nich faktycznie zgłosiło się o poradę, a uzasadnili swoją decyzję następująco;

„Potrzebowałam wsparcia” (ank. 16)

„Miałam problemy z koleżankami” (ank. 19)

„Ponieważ rysowałem penisy na plakatach” (ank. 29)

„W szkole przynajmniej raz w miesiącu byłem u pedagoga ponieważ gnębiono mnie, ubliżali mi i bito mnie regularnie” (ank. 32)

„Kiedy pokłóciłam się z koleżanką” (ank. 77)

„Zawsze przyda się zdanie profesjonalisty w wybranym temacie” (ank. 79)

- „Potrzebowałam pomocy” (ank. 86)
- „Bo wiem że pedagog szkolny zawsze pomaga uczniom” (ank. 87)
- „Chodziło o egzaminy” (ank. 88)
- „Problemy rodzinne” (ank. 89)
- „Miała problem” (ank. 93)
- „Zwróciłam się o pomoc z problemami z kontaktami z nauczycielami” (ank. 103)
- „Bo musiałam” (ank. 104)
- „Ponieważ dużo osób jest odtrąconych” (ank. 120)
- „Potrzebowałam podpowiedzi ze strony osoby starszej” (ank. 124)
- „Miałam z panią pedagog projekt II- lasisty” (ank. 129)

Każda z osób, w sposób indywidualny odbierała dane zajście, jednak nie wstydziła się o tym porozmawiać oraz napisać w ankiecie. Ważne jest aby najpierw otworzyć się przed samym sobą i dostrzec najmniejszy problem, w przeciwnym razie pomimo usilnych starań osoba

68

trzecia nie będzie w stanie nigdy dotrzeć do radzącego się i niczego wytłumaczyć. Uczniowie zgłaszają przeróżne problemy, niekoniecznie wymagające specjalistycznej rady ale także o pomoc w tworzeniu projektu. Część z nich (6%) sama wykonała pierwszy odważny krok (ank. 16, 77, 86, 87, 88, 89, 93, 104, 124) i możliwe, że nawet już zapomnieli o swoich zmartwieniach. Czasami do tej wizyty przyczyniły się takie osoby jak: „Mama” (art. 32)

- „Kolega” (ank. 29, 58, 129)
- „Nauczyciel” (ank. 79, 114, 115, 120)
- „Pani dyrektor” (ank. 94)
- „Pedagog” (ank. 102)

Tabela 17: Liczba osób zgłaszających się do pedagoga

Odpowiedzi
Częstości

Procent

Tak
34
23,3

Nie
111
76,0

Ogółem
146
100,0

Wszyscy gimnazjaliści, którzy osobiście byli u pedagoga szkolnego wypowiedzieli się w pozytywny sposób. Wyniki płci rozłożyły się mniej więcej tak samo. Z perspektywy czasu widzę jednak, że zabrakło kluczowego pytania do rozstrzygnięcia moich rozmyślań a mianowicie: skąd uczniowie posiadają wiedzę na temat pedagoga szkolnego?, co rozwiąłoby wszelkie wątpliwości.

Osób zgłaszających się do pedagoga szkolnego jest tak mało, ponieważ jak sami twierdzą (47osób), nie mieli takiej potrzeby, ani problemów aby zgłaszać się do niego a ponad to:

„Nie czułam nigdy potrzeby zwrócenia się do pedagoga, ponieważ wszelkie problemy rozwiązuje z rodzicami. Nie umiem otworzyć się przed obcą osobą, nie ufam pedagogowi”(ank. 23)

„Gdyż nigdy tego nie potrzebowałam a nawet jeśli to do wychowawczyni” (ank. 60)

„Bo go nie znam” (ank. 66)

„Bo nie mam rodziny patologicznej” (ank. 69)

„Swoje problemy staram się rozwiązywać sam” (ank.70)

„Bo moi koledzy mi w tym pomagają” (ank. 74)

„Brak odwagi i wstyd” (ank. 76, ank. 56)

„Ponieważ uważam że pedagog to nie jest osoba którą mogę o coś prosić” (ank. 99)

69

„Zazwyczaj pomagają mi rodzice koleżanki i koledzy” (ank.116)

Z jednej strony dobrze, że chociaż część badanych potrafi wysłuchać zdania innych osób na które w wypowiedziach wskazują. Jednak, jak można się do kogoś przekonać, wyrobić zdanie lub zaufać bez bezpośredniego kontaktu. W ludziach jest tak silnie utarte zaufanie środowiskowe, że argumenty płynące z zewnątrz nie są w stanie do nich dotrzeć. Raz wyrobiona opinia towarzyszy im do końca, chyba że zrzędzeniem losu trafią do gabinetu pod nakazem osoby postronnej. Wyłoniłam również osobną grupę osób, które stwierdziły, że nie zwróciły się do pedagoga szkolnego ale jednak były u niego z inicjatywy: „Kolegi” (ank. 122)

„Pani wicedyrektor” (ank. 140)

„Pani dyrektor” (ank. 141)

„Przez pyrkę”

„Pedagoga”

„Nauczyciela” 3osoby

Tak więc można wnioskować, że osób odwiedzających gabinet jest znacznie więcej, jednak pytanie zostało sformułowane w niewłaściwy sposób do uzyskania pożądanych danych. Pomimo tego w analizie jest właśnie miejsce na tego typu konkluzje. Chociaż jeden z ankierów był u pedagoga jednak z inicjatywy Pani dyrektor to stwierdził, że osobiście nie zgłosił się Bo nie mam problemów w których by mi pomógł, a staram się je rozwiązywać sam (ank. 141). W tej pracy nie można nikogo przekonywać do własnego zdania. Jak pisałam w części teoretycznej do zadań pedagoga szkolnego należy wspieranie, wspomaganie ucznia w podejmowaniu działań, nakierowywanie na właściwą drogę. Młody człowiek czuje potrzebę bycia samodzielnym, więc pomagają jemu najbardziej drobne sugestie. Słabości nie mogą zostać ukazane, ani środowisko nie może wiedzieć, że ma jakiś problem. W tym wieku nie zdają jeszcze sobie sprawy z wielu rzeczy. Widzą otaczający świat, jednak wolą żyć według własnych wyobrażeń. Pieniądze są po to, aby je wydawać na potrzebne dla nich modne ubrania, gadżety, wyjścia do kina. Jeżeli ktoś jest mniej zamożny nie odnajdzie się wśród nich, ponieważ nie będzie jego stać na ciągłe wyjścia. Osoby gorzej uczące się, spowalniają pracę klasy co niekiedy wywołuje irytację, dlatego lepiej dostać gorszą ocenę niż się do czegoś przyznać. Kłopoty miłosne wśród znajomych są jeszcze rozstrzygane, pierwsze fascynacje, wyjścia na randkę są dla nich ciekawe. Problemy w domu zostają ukrywane, ze wstydu, a może i strachu. Tak więc najlepiej nie wyróżniać się, wtopić w tłum i żyć jak wszyscy.

70

W razie potrzeby jednak wiadomo do kogo się zgłosić. Uczniowie uczęszczając na spotkania z pedagogiem najczęściej doświadczyli pomocy w rozwiązaniu konfliktu z kolegami ze szkoły. Ten problem zaznaczyło 16 osób, co stanowi 10% uczniów. Wcześniej opisywałam teoretyczną wiedzę na temat możliwie zgłaszanych problemów, gdzie uczniowie na pierwszym miejscu określili ten sam problem. W tak dużej grupie społecznej, jaką jest szkoła, nietrudno o konflikty. Zastanawia mnie tylko to, że skoro 65% uczniów podało możliwość wystąpienia konfliktów między uczniami to dlaczego tak mało potwierdziło to z własnego doświadczenia. Jest to pozytywny aspekt, jednak mi chodzi o znaczną różnicę między teorią a praktyką. Nasuwają mi się dwa przypuszczenia. Pierwsze z nich, odwołuje się do wiedzy uczniów na temat danego zagadnienia, która może być oparta o własną intuicję bądź też poglądy osób trzecich. Albo też uczniowie, jak przyznali w małej liczbie, boją się, wstydzą i nie ufają dorosłym osobom. Z tego też względu w ankiecie nie zawierali wszystkich szczerych odpowiedzi. Są to tylko moje teoretyczne domysły, a sam pedagog tylko wie ilu uczniów do niego przychodzi i z jakimi problemami. Konflikty z nauczycielami (4%) znajdujące się na drugim miejscu są również trudne do wyeliminowania. Uczniowie czują się niekiedy pokrzywdzeni, osadzeni w roli kozła ofiarnego, czują dezaprobatę. Reszta problemów uzyskała podobną liczbę głosów. Indywidualny problem dotyczył rozwiązania/wytłumaczenia pewnej sprawy (ank. 88)

Tabela 18 Pomoc jakiej doświadczyli uczniowie od pedagoga szkolnego

Odpowiedzi   Częstość

Brak Odpowiedzi

113

Pomocy w nauce

4

Rozwiązania konfliktu z

6

nauczycielami

Rozwiązania konfliktu z rówieśnikami

10

Rozwiązania konfliktu z uczniami z

6

innych klas

Rozwiązania konfliktu z rodzicami

2

Rozwoju umiejętności społecznych

4

Wsparcia emocjonalnego

4

Inne

2

Ogółem

146

71

Częstotliwość zwracania się o pomoc potwierdza wcześniej uzyskane wyniki, gdyż 113 osób adekwatnie stwierdziło, że w ogóle nie zgłasza się do pedagoga szkolnego. Proporcje procentowe ze względu na trzy zmienne tych osób są do siebie zbliżone. Najczęściej do pedagoga szkolnego zgłaszają się dziewczęta. Jest to jedyna widoczna różnica w tym zagadnieniu. Istotny w tej analizie jest fakt, że szczegółowa charakterystyka jest mało wyraźna poprzez niewielką liczbę odpowiedzi respondentów. Pojedyncze rozłożenie przedstawię w tabeli poniżej, biorąc pod uwagę zmienną płeć.

Tabela 19 Częstotliwość wizyt u pedagoga szkolnego

Odpowiedzi

Kobieta

Mężczyzna

Ogółem

Płeć

Przynajmniej raz w tygodniu

Liczebność

3

0

3

% z płec

3,5%

0,0%

2,1%

% z Ogółem

2,1%

0,0%

2,1%

Raz na dwa tygodnie

Liczebność

0

1

1

% z płec

0,0%

1,7%

0,7%

% z Ogółem

0,0%

0,7%

0,7%

Raz w miesiącu

Liczebność

1

1

2

% z płec

1,2%

1,7%

1,4%

% z Ogółem

0,7%

0,7%

1,4%

Rzadziej

Liczebność

1

0

1

% z płec

1,2%

0,0%

0,7%

% z Ogółem

0,7%

0,0%

0,7%

W ogóle się nie zwracam

Liczebność

67
46
113

% z płeć
77,9%
76,7%
77,4%

% z Ogółem
45,9%
31,5%
77,4%

Liczebność
14
12
26

Wtedy kiedy potrzebuję
% z płeć
16,3%
20,0%
17,8%

% z Ogółem
9,6%
8,2%
17,8%

Ogółem
Liczebność
86
60
146

% z Ogółem
58,9%
41,1%

100,0%

Poznałam już uczniów którzy otwarcie opisali swoje problemy. Trudniejsze jednak jest przyznanie się do problemów, o których nie chce się rozmawiać. W kolejnym podrozdziale przedstawię problemy, których uczniowie nie chcą powierzać innym osobom.

72

3.4.2 Ukrywane problemy przed pedagogiem szkolnym

Chociaż niejedna osoba ma coś na sumieniu, woli odbiegać od tej myśli jak często jest to możliwe. Poprawia się w ten sposób samoczynnie nastrój, pochłonięci przyjemnymi zajęciami nie zwracamy uwagi na przemijający czas. Kiedy jednak problem przybiera w rozmiarach i sami sobie z tym nie radzimy zaczynamy szukać pomocy. Większość gimnazjalistów stwierdziła, że najchętniej zwierza się z problemów swoim znajomym. Jest to zrozumiałe z tego względu, że są w podobnym wieku i mogą przeżywać te same sytuacje i emocje z nimi związane. Są na bieżąco w panujących trendach, słownictwie, odgórnie narzuconemu stylowi ubierania się i postępowania. Starszym osobom trzeba wszystko wytłumaczyć, wprowadzić ich w świat młodzieży.

Uczniowie nie chcą powierzać swoich problemów pedagogowi szkolnemu, ponieważ twierdzą, że „i tak im nie pomoże” (48 osób). Przekonanie to jest najbardziej widoczne wśród uczniów z klasy trzeciej (39%) i ze średnimi wynikami w nauce (40%). Wcześniej zaznaczyłam, że osoby, które posiadają kłopoty edukacyjne są ciągle upominane, uczniowie z lepszymi wynikami w nauce wiedzą, kto z ich kolegów gorzej sobie radzi i musi ciągle poprawiać oceny. Taka postawa otoczenia nie sprzyja ich wysokiej samoocenie, w wyścigu po najlepsze noty zostają z tyłu i przyjmują wygodną dla siebie taktykę. Najczęściej są obojętni, nie przejmują się niczym i stwarzają pozory osoby niedostępnej, negatywnie nastawionej do dorosłych oraz przemądrzałych i wyróżniających się znajomych. Grupa uczniów stwierdziła także we wcześniejszej analizie, że z osobami dorosłymi nie da się rozmawiać. Potwierdza to moje rozważania nad docieraniem do młodszego pokolenia zważywszy na wiek i odmienny ogląd rzeczywistości.

Nie tylko to jest powód zamknięcia się uczniów. Blisko 1/5 z nich wskazuje także na strach przed rodzicami. W tych wypowiedziach przejawia się wcześniej wspomniany brak zaufania. Nie chcą wierzyć, że rozmowa nie wyjdzie poza pokój. Powierzone sprawy chcą utajnić, co oznacza, że niedowierzanie w nich silnie tkwi. Można sądzić, że uczniowie posiadają słabe kontakty z rodzicami i obawiają się ich reakcji na zachowanie czy czyny

dziecka. Czasami rozmowa toczy się na tematy odnośnie sytuacji panującej w domu a w ich przekonaniu interwencja może im zaszkodzić. W tej grupie na tym samym poziomie procentowym znalazły się dziewczęta i ich koledzy. Jednak największą obawę wykazują uczniowie z pierwszej klasy (23%) oraz otrzymujący dobre i bardzo dobre wyniki w nauce (22%).

Wchodząc w wiek dorastania, zaczynają się próby eksperymentowania. Wiadomo z przeprowadzonych badań, że inicjacja alkoholowa jak i dotycząca używek zaczyna się

73

niejednokrotnie już pod koniec podstawówki. Zachowania ryzykowne są w gimnazjum obserwowane, więc może i z tego właśnie względu młodzież nie chce z nikim rozmawiać w obawie, że ich czyny będą ujawnione policji (15%). O niecałe 10% więcej chłopców od dziewczyn tak uważa. Pogląd ten w klasie pierwszej (13%) i trzeciej (17%) jest podobny, jak i wśród uczniów z różnymi średnimi ocen. Pomimo, że coraz częściej słychać o nastolatkach, które zaczynają w tym negatywnym rankingu dościgać swoich kolegów, to ich przewaga jest dalej widoczna.

Tabela 20: Przykłady obaw przed wyjawianiem problemów pedagogowi /płeć

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

Boję się, że przekaże je wychowawcy

Liczebność

7

2

9

% z płeć

8,1%

3,3%

6,2%

% z Ogółem

4,8%

1,4%

6,2%

Boję się, że przekaże je rodzicom

Liczebność

17

10

27

% z płeć

19,8%

16,7%

18,5%

% z Ogółem

11,6%

6,8%

18,5%

Boję się, że przekaże je policji

Liczebność

10

12

22

% z płeć

11,6%

20,0%

15,1%

% z Ogółem

6,8%

8,2%

15,1%

Ponieważ i tak mi nie pomoże

Liczebność

27

21

48

% z płeć

31,4%

35,0%

32,9%

% z Ogółem

18,5%

14,4%

32,9%

Liczebność

21

13

34

Inne

% z płeć

24,4%

21,7%

23,3%

% z Ogółem

14,4%

8,9%
23,3%

Liczebność
86
60
146

Ogółem
% z płeć
100,0%
100,0%
100,0%

% z Ogółem
58,9%
41,1%
100,0%

74

Tabela 21: Przykłady obaw przed wyjawianiem problemów pedagogowi /klasa

Odpowiedzi

klasa 1
klasa 3
Ogółem

Klasa

Boję się, że przekaze je wychowawcy

Liczebność

8

1

9

% z klasa

10,4%

1,4%

6,2%

% z Ogółem

5,5%

0,7%

6,2%

Boję się, że przekaze je rodzicom

Liczebność

18

9

27

% z klasa

23,4%

13,0%

18,5%

% z Ogółem

12,3%

6,2%

18,5%

Boję się, że przekaże je policji

Liczebność

10

12

22

% z klasa

13,0%

17,4%

15,1%

% z Ogółem

6,8%

8,2%

15,1%

Ponieważ i tak mi nie pomoże

Liczebność

21

27

48

% z klasa

27,3%

39,1%

32,9%

% z Ogółem

14,4%

18,5%

32,9%

Liczebność

16

18

34

Inne

% z klasa

20,8%

26,1%

23,3%

% z Ogółem

11,0%

12,3%

23,3%

Ogółem

Liczebność

77

69

146

% z Ogółem

52,7%

47,3%

100,0%

W swoich osobistych odpowiedziach młodzież poza ogólnym stwierdzeniem „bo tak”, podkreśla w dalszym ciągu swoją wystarczalność (ank. 12, 109, 127, 139, 144). Znaczna grupa twierdzi, że „nie posiada problemów” (ank. 7, 42, 50, 70, 106, 122, 123, 125).

Pozostałe wypowiedzi określały, że:

„Bo to moje sprawy” (ank 10)

„Nie chciałbym mówić osobie praktycznie obcej swoich problemów” (ank 18)

„Ponieważ jestem zamknięta w sobie, a poza tym mam prywatnego psychologa” (ank. 28)

„Ponieważ jestem osobom zamkniętą i poza tym nie ma problemów” (ank. 47)

„Ponieważ wstydzę się” (ank. 56)

„Powierzyłabym ale niektóre” (ank. 58)

„Bo nie lubię się zwierzać do osób których nie darzę zaufaniem” (ank. 88)

„Ponieważ wolałbym je zatrzymać dla siebie” (ank. 96)

„Bo nie lubię o tym mówić” (ank. 113)

„Ponieważ sądzę że szkoła nie powinna o tym wiedzieć” (ank. 114)

„Nie lubię rozmawiać o problemach z obcymi ludźmi” (ank. 119)

75

„O swoich problemach zwierzam się zaufanym osobom, które również mogą mi doradzić” (ank. 130)

Wśród tych zdań można zauważyć przejawiający się znowu wątek braku zaufania do obcej osoby i wstydu za własne czyny. Powody skrytości uczniów są różne, tak samo jak ich problemy z których nie chcą zwierzać się pedagogowi szkolnemu. Wśród najczęściej wymienianych jest problem z uzależnieniem, do którego przyznało się 46 osób (31%). Obydwe płcie mają porównywalne wyniki około 30%, tak więc ta różnica coraz bardziej zostaje zacierana a zachowania dziewcząt są porównywalne do wybryków ich kolegów. Wcześniej pod blokami można było spotkać uczniów, którzy wybiegli na papierosa między zajęciami a dziewczyny w ich towarzystwie były rzadkością, teraz grupy mieszają się proporcjonalnie. Natomiast najwięcej jest osób z klasy trzeciej (35%) i ze średnią dobrą (37%) i bardzo dobrą (30%). W tym wypadku wiek jest zrozumiałą. Młodszy uczniowie mogli jeszcze nie doznać ciekawości, jaką jest spróbowanie papierosa, albo w ich towarzystwie nikt jeszcze nie pali. Chociaż dużo się mówi o uzależnieniu, jest to nadal sprawa wstydliva. Dorośli ludzie wstydzą się osądu, a ich nałogi są coraz bardziej pod kontrolą, wyciągana jest do nich pomocna dłoń,

organizowane są akcje społeczne uświadamiające ludzi. Częściej muszą przystosować się do ogółu ponieważ w wielu miejscach już nie można spożywać alkoholu, znikają przedziały dla palących. Wchodzące na rynek coraz to nowsze używki zagrażają śmiertelnie ludziom którzy je nawet próbują pierwszy raz. Jak wspominałam w rozdziale drugim, do zadań pedagoga należy również organizowanie zajęć profilaktycznych w szkole. Mimo wszystko uczniowie nie chcą się zwierzać z tego problemu, ponieważ: „zachowanie na półtrocze by spadło” (ank. 4)

„Ponieważ obniżą zachowanie i zadzwonią do rodziców” (ank. 14)

„Ponieważ nie chciałbym o tym mówić nawet jeśli miałbym te problemy” (ank. 22, 90)

„Gdyż ta wiadomość mogłaby trafić do nauczyciela, dyrektora, rodziców” (ank. 17, 25, 37, 57), „a po cholere mają wiedzieć i się wkurzać” (ank. 88) „Bałabym się, że to rozgłosi” (ank. 43)

„Ponieważ jest to ciężki temat i boję się reakcji innych” (ank. 52)

„Bo niektórzy są zamknięci w sobie” (ank. 53)

„Wylaliby mnie” (ank. 63)

„Nie lubię o tym rozmawiać” (ank. 64, 93,)

„Nie ufam p. pedagog dostatecznie, żeby rozmawiać z nią o takich rzeczach” (ank. 91)

„Ponieważ to jest moja sprawa” (ank. 117, 120, 124, 137,)

„Nie mógłby pomóc” (ank. 122)

76

Po wcześniejszym omówieniu powodów, dla których nie zwierniają się i zestawieniu ich z indywidualnymi odpowiedziami widać jak obawa przed dorosłymi rządzi młodymi ludźmi. Pomimo iż są na tyle odważni aby sięgnąć po używki, nadal nie są w stanie otwarcie się do tego przyznać. Osoby sądzące, że to jest ich sprawa moim zdaniem nie mają racji. Jest to również sprawa rodziców, ponieważ wydają ich pieniądze, kłamią, zatajają prawdę o sobie. Jest to sprawa szkoły, ponieważ łamią regulamin. Znają dobrze swoje prawa, więc dlaczego nie są w stanie przestrzegać zasad? Jest to również sprawa państwa, ponieważ łamane jest prawo o sprzedaży alkoholu i wyrobów tytoniowych nieletnim. Jednak pedagog w szkole nie będzie zajmował się dochodzeniem w jakim sklepie młodzież zaopatruje się w niedozwolone dla nich substancję, lecz opisz im zagrożenia jakie to zachowanie za sobą niesie. Podczas rozmów wskaże sposoby wyjścia z uzależnienia.

Niestety, wśród głównych problemów, których tak samo dziewczęta (31%) jak i chłopcy (28%) nie chcą wyjawiać, znalazły się takie, które dotyczą sfery osobistej. Uczniowie w tej kwestii są prawie, że jednorodni i po raz kolejny zmienne nie różnicują wyników. Sądzę, że jest to swoistego rodzaju bunt młodych przeciwko dorosłym. Jeżeli ich wybory nie są tolerowane ze względu na wiek, w takim razie nie będą wcale o nich rozmawiać. Uczniowie swoją decyzję uzasadniają w następujący sposób: „Nie widzę potrzeby” (ank. 3, 109)

„Ponieważ są to dla mnie sprawy ważne, jedynymi osobami są moi rodzice których proszę o pomoc” (ank. 2)

„Nie wiem czy można mu do końca ufać” (ank. 7)

„Bo to moje sprawy, a pedagog nie ma prawa się wtrącać” (ank. 10, 19, 23, 29, 34, 85, 125)

„Są to moje osobiste problemy i sama sobie z nimi poradzę” (ank. 12)

„Dlatego, że tak naprawdę to nie jest ważne np. w kim się ktoś kocha. Również to jest własna sprawa” (ank. 18)

„Kłopoty z koleżankami można rozwiązywać samodzielnie, tak samo z miłosnymi” (ank. 20)

„Ponieważ nie chcę żeby ktoś o tym wiedział, chyba, że zaufane mi osoby” (ank. 24, 109)

„Bo nie lubię o tym mówić” (ank. 44)

„Wstydzę się mówić komukolwiek o tym” (ank. 61, 67)

„Nie chciałbym rozmawiać z nikim o swoich problemach z miłością” (ank. 89)

„Nie rozmawiam z obcymi osobami na temat moich osobistych problemów” (ank. 95)

„Zawsze radzę sobie z takimi problemami” (ank. 129, 143)

Jak sama nazwa wskazuje są to problemy, które jednostka przeżywa w sposób indywidualny bo bezpośrednio ją one dotyczą. Rozczarowania w tym wieku potrafią być bardzo dotkliwe,

77

dlatego też mówienie o nich jest trudne. Rzadko kiedy z tymi problemami udajemy się do obcej osoby. Łatwiej rozmawia się z bliskimi nam ludźmi, którzy znają nas i daną sytuację. Chociaż postronnej osobie możemy przedstawić naszą wersję wydarzeń, co niekiedy może skutkować usłyszeniem pocieszenia jakiego się spodziewaliśmy. Korzystamy z tego rozwiązania w sytuacjach odrzucenia przez środowisko. Chcemy się dowiedzieć czy to w nas tkwi problem i jak się jego pozbyć. W każdym wieku przeżywamy rozterki ale zawsze kierujemy się z nimi do bliskich i zaufanych osób.

Dużą przykrość sprawiają nam sytuację w których nie możemy liczyć na rodzinę, kiedy pojawiają się w niej problemy. W obliczu takich kłopotów młodzież stroni od rozmów, ponieważ o swoich problemach zwierza się zaufanym osobom, które również mogą doradzić (ank. 130). Najbardziej niechętnie w tej sprawie wypowiedzieliby się uczniowie z klasy pierwszej (22%) oraz posiadający średnią ocen wzorową (30%). Są to tematy niezwykle drażliwe. Oceny zawsze można poprawić, koleżankę zmienić, jednak do domu musimy wracać każdego dnia. Kłopotliwe sytuacje mogą przybierać różny charakter. Od niedomówień, przez brak aprobaty, do przejawów agresji czy alkoholizmu. Każda z tych sytuacji jest niezmiernie ważna dla poszkodowanego, ponieważ dotyczy jego osoby. Uczniowie uzasadniając wybór problemu, którego nie powierzyliby pedagogowi szkolnemu napisali, że:

„Nie rozmawiam o takich rzeczach” (ank. 6, 104)

„Ponieważ mógłby to rozpowiedzieć nauczycielom” (ank. 11)

„Ponieważ są to moje osobiste sprawy i nie muszę się nikomu z nich zwierzać” (ank. 26)

„W najtrudniejszych przypadkach prawdopodobnie opowiedziałbym o wszystkim ale trudno rozmawia się o rzeczach prywatnych” (ank. 36)

„Moje sytuacje w domu są moja sprawą” (ank. 31, 32, 60, 72, 79, 80, 96)

„Bo jeszcze naskarży rodzicom” (ank 48)

„Wstydzę się tego” (ank. 76)

„Moja duma” (ank. 113)

„Nie wyciągam swoich brudów do szkoły” (ank. 141)

Podczas analizowania wszystkich zagadnień, obserwuję jak ważne jest dla badanych zachowanie prywatności, szczególnie w najbardziej delikatnych sprawach i jak mocno potrafią to akcentować, przy każdej możliwej okazji w prywatnych odpowiedziach. Nie są to zagadnienia do prowadzenia powszechnych rozmów. Warto w razie poważnych zagrożeń wybrać sobie kompetentną osobę, która będzie w stanie nam pomóc i odpowiednio pokierować sprawą. Może gdyby pedagog był przedstawiany z innej perspektywy uczniowie

78

chętniej by się do niego zgłaszali. Może gdyby prowadził z każdą z klas zajęcia lekcyjne wciągnięte w program nauczania, dotyczące na przykład profilaktyki to poznanie jego osoby wpłynęłoby na to równie pozytywnie. W takim wypadku musiałby być odciążony z części obowiązków, ponieważ jak pisałam w rozdziale drugim posiada on ogrom zadań i niewłaściwe byłoby dołożenie kolejnych. Nie wiem czy znalazłaby się osoba, która podjęłaby się tego, a stworzenie kolejnego etatu nie jest możliwe ze względu na ograniczony budżet szkoły. Pomysł ten moim zdaniem jest dobry i przyniósłby pozytywne efekty. Skoro część uczniów zgłasza, że w razie potrzeby woli porozmawiać z nauczycielem to pewnie z tego względu, że po prostu go zna. Jak ma się przekonać do osoby, o której tylko słyszał, że jest po to w szkole aby jego wspierać.

Najbardziej pojawiły się obawy uczniów co do wyjawiania problemów z przejawami agresji (3%). Argumentacja była podobna jak w wyżej opisywanych przypadkach. Zdziwił mnie tak mały odsetek tej odpowiedzi, skoro w poprzednich wypowiedziach wskazywano na znaczny problem z grupą rówieśniczą. Wcześniej kilku respondentów przy okazji omawiania problemów osobistych stwierdziło, że kłopoty koleżeńskie wolą rozwiązywać sami i tutaj dalej podtrzymują swoją postawę. Spośród wszystkich przebadanych, tylko szczęściu z nich wskazało na nauczycieli a ich obawy wynikały z tego, że rozejdzie się to po szkole i będą mieli większe problemy niż wcześniej (ank. 38).

Tabela 22: Problemy, które nie są powierzane pedagogowi /średnia ocen

Odpowiedzi

Średnie wyniki

Dobre i bardzo

Wzorowe

Ogółem

Średnia ocen

dobrze

wyniki

Na tle osobistym

Liczebność

16

22

6

44

% z średnia ocen

30,8%

31,0%

26,1%

30,1%

% z Ogółem

11,0%

15,1%

4,1%

30,1%

Związane z nauczycielami

Liczebność

3

3

0

6

% z średnia ocen

5,8%

4,2%

0,0%

4,1%

% z Ogółem

2,1%

2,1%

0,0%

4,1%

Uzależnienia

Liczebność

13

26

7

46

% z średnia ocen

25,0%

36,6%

30,4%

31,5%

% z Ogółem

8,9%

17,8%

4,8%

31,5%

Przejawami agresji

Liczebność

2

1

2

5

% z średnia ocen

3,8%

1,4%

8,7%

3,4%

% z Ogółem

1,4%

0,7%

1,4%

3,4%

Trudnej sytuacji w

Liczebność

7

12

7

26

domu rodzinnym

% z średnia ocen

13,5%

16,9%

30,4%

17,8%

% z Ogółem

4,8%

8,2%

4,8%

17,8%

Liczebność

9

7

0

16

Inne

% z średnia ocen

17,3%

9,9%

0,0%

11,0%

% z Ogółem

6,2%

4,8%

0,0%

11,0%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z Ogółem

35,6%

48,6%

15,8%

100,0%

Pozostała część uczniów wypełniła miejsce wolne, przeznaczone na odpowiedź jakiej ich zdaniem zabrakło. Jedna osoba uznała, że „nie powiedziała by o problemach które w jej opinii nie są ważne” (ank. 112). Czterech ankietowanych przyznało, że „żadne problemy nie zostały by przez nie poruszone, ponieważ nie potrzebują pomocy” (ank. 78,121, 136, 140). Ostatnia grupa czterech osób wypowiada się w pozytywny sposób i inny niż wszystkie poprzednie. Poruszane zagadnienie dotyczyło spraw jakich nie powiedzieliby, natomiast dwie osoby uznały, że „jeżeli byłby jakiś problem, to by o nim opowiedzieli” (ank.86, 103). Były to osoby, które przyznały się do tego, że osobiście zgłosiły się do pedagoga szkolnego, więc ich postawa nie była dla mnie tak zaskakująca, jak wypowiedź ich kolegów którzy nigdy u niego nie byli.

„Jakbym miał jakieś złe przeżycia to bym powiedział raczej o wszystkich” (ank. 70)

„Do pedagoga zwróciłabym się ze wszystkimi problemami, gdy nie umiałabym ich rozwiązać. Myślę, że pomógłby ze wszystkimi problemami” (ank.128)

80

Takie właśnie nastawienie młodych ludzi jest mobilizujące do pracy. Założona przeze mnie hipoteza, określa

ich jako negatywnie nastawionych zarówno do samej osoby dorosłej starającej się ich wesprzeć, jak i do osób zgłaszających się po pomoc. Poniekąd z poprzednich wypowiedzi można było to wywnioskować. Dokładną odpowiedź uzyskam w ostatnich dwóch podrozdziałach, w których bezpośrednio się o to zapytam.

3.5. Spojrzenie uczniów na osoby szukające pomocy

Podjmując w życiu decyzję, z reguły nie zastanawiamy się nad konsekwencjami i nad opinią innych osób. Nieświadomie, wybieramy rozwiązania, które są społecznie akceptowane, w odwrotnym przypadku sumienie każe nam się dłużej zastanawiać i poszukiwać różnych wyjść. Wobec drugiej osoby potrafimy być krytyczni. Osądzanie jest podyktowane troską, chęcią wskazania lepszego (według nas) rozwiązania, jak i również zawiścią, niewiedzą, zazdrością czy nieufnością. Najszybciej krytykujemy to, czego nie rozumiemy, nie znamy, boimy się i chcielibyśmy mieć ale z wielu względów nie możemy. Młodzi ludzie określają takie rzeczy, marzenia, sytuacje na przykład jako „głupie”. Słowo to może służyć do opisanie wszystkiego.

1. Nie gram się z wami bo to jest „głupie”.

2. Nie podoba mi się ta bluzka, chodzą w niej tylko „głupki”.

3. Mam już dosyć tego „głupiego” roweru, chcę dostać nowy, taki jak mają inni.

4. „Głupi” pomysł bo ja nie potrzebuję pomocy, nie pójdę tam.

Gdyby jednak mieli oni inne nastawienie to mogłyby one brzmieć następująco:

Ad.1. Zawsze przegrywam w tej grze, więc nie chcę w niej uczestniczyć, albo wymyślmy coś innego.

Ad.2. Ta bluzka jest już niemodna, teraz chodzi się w czymś innym.

Ad.3. Mój rower jest już stary i poniszczony, moi znajomi jeżdżą nowymi i wyróżniam się wśród nich. Czy mogę dostać nowy?

Ad.4. Nie znam tej osoby, więc ciężko mi się będzie przed nią otworzyć, wolę porozmawiać ze znajomymi.

Na pozór wydają nam się to łatwe zdania, jednak należy brać pod uwagę warunki w jakich one są wypowiedziane, w jakim wieku i towarzystwie. Moim zdaniem niewielu gimnazjalistów rozmawia ze sobą w ten sposób. W gronie znajomych, nauczycieli, rodziny używają innego słownictwa i przybierają odmienne postawy. W tym wieku najbardziej wpływowi są rówieśnicy. Nie liczą się ze zdaniem rodziców tak jak z kolegami. Chcą należeć do grupy,

81

więc muszą się odpowiednio zachowywać, mieć podobne poglądy, robić te same rzeczy. Śledząc poszczególne zagadnienia, można było dostrzec jak wielu respondentów myśli tak samo. Biorąc pod uwagę wszystkich ankietowanych, czyli 146 osób, to aż 64% z nich uważało, że zadaniem pedagoga szkolnego jest wyselekcjonowanie uczniów problemowych, chociaż jak wykazała analiza badań, wiedza ich nie ma charakteru praktycznego i sugerowali się najprawdopodobniej opinią innych.

Pozytywnie zaskoczyły mnie wyniki dotyczące postrzegania przez gimnazjalistów osób zwracających się o pomoc. Ponad połowa z nich uznała je za potrzebujące pomocy.

Tabela 23: Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga

Odpowiedzi
Częstość
Procent

Odważne
21
14,4

Potrzebujące pomocy
77
52,7

Słabe, nieporadne
19
13,0

Z gorszego środowiska
14
9,6

Zagrażające innym osobom
4
2

Uzależnione
8
5,5

Inne
2
1,4

Ogółem
146
100,0

Uczniowie z najniższymi wynikami uzyskali najwyższy procent odpowiedzi liczący 58%, gdzie ich koledzy mieścili się w granicy 50%. Można by stwierdzić, że to zagadnienie jest im bliższe, ponieważ najwięcej osób spośród nich przyznało, że osobiście zgłosili się do pedagoga szkolnego. Mając ogląd wcześniejszych problemów łatwiej jest analizować wyniki, jak i starać się zrozumieć wypowiedzi ankietowanych.

82

Tabela 24: Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/średnia ocen

Odpowiedzi

Średnie wyniki
Dobre i bardzo
Wzorowe
Ogółem

Średnia ocen

dobre
wyniki

Odważne

Liczebność

8

10

3

21

% z średnia ocen

15,4%

14,1%

13,0%

14,4%

% z Ogółem

5,5%

6,8%

2,1%

14,4%

Potrzebujące pomocy

Liczebność

30

36
11
77

% z średnia ocen

57,7%
50,7%
47,8%
52,7%

% z Ogółem

20,5%
24,7%
7,5%
52,7%

Słabe, nieporadne

Liczebność

5
10
4
19

% z średnia ocen

9,6%
14,1%
17,4%
13,0%

% z Ogółem

3,4%

6,8%

2,7%

13,0%

Z gorszego środowiska

Liczebność

4

7

3

14

% z średnia ocen

7,7%

9,9%

13,0%

9,6%

% z Ogółem

2,7%

4,8%

2,1%

9,6%

Zagrażające innym

Liczebność

1

2

1

4

osobom

% z średnia ocen

1,9%

2,8%

4,3%

2,7%

% z Ogółem

0,7%

1,4%

0,7%

2,7%

Uzależnione

Liczebność

2

5

1

8

% z średnia ocen

3,8%

7,0%

4,3%

5,5%

% z Ogółem

1,4%

3,4%

0,7%

5,5%

Liczebność

1

1

0

2

Inne

% z średnia ocen

1,9%

1,4%

0,0%

1,4%

% z Ogółem

0,7%

0,7%

0,0%

1,4%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z Ogółem

35,6%

48,6%

15,8%

100,0%

Porównując wyniki uzyskane w trzech zmiennych są one zróżnicowane. Pierwsza grupa w liczbie 21 ankieterów, określa uczniów zgłaszających się o pomoc jako odważnych, potrafiących wyrażać swoje

zdanie i lęki, oraz potrafiących przyznać się do własnych błędów. Wśród takich opiniodawców najwięcej znalazło się uczniów z najniższą średnią (około 10% więcej od pozostałych, oraz pierwszoklasistów, którzy zdobyli o 10% większe wyniki od kolegów z ostatniej klasy).

83

Tabela 25: Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/klasa

Odpowiedzi

klasa 1
klasa 3
Ogółem

Klasa

Odważne

Liczebność

11
10
21

% z klasa

14,3%
14,5%
14,4%

% z Ogółem

7,5%

6,8%

14,4%

Potrzebujące pomocy

Liczebność

39

38

77

% z klasa

50,6%

55,1%

52,7%

% z Ogółem

26,7%

26,0%

52,7%

Słabe, nieporadne

Liczebność

7

12

19

% z klasa
9,1%
17,4%
13,0%

% z Ogółem
4,8%
8,2%
13,0%

Z gorszego środowiska

Liczebność
8
6
14

% z klasa
10,4%
8,7%
9,6%

% z Ogółem
5,5%
4,1%
9,6%

Zagrażające innym osobom

Liczebność

3
1
4

% z klasa
3,9%
1,4%
2,7%

% z Ogółem
2,1%
0,7%
2,7%

Uzależnione

Liczebność
7
1
8

% z klasa
9,1%
1,4%
5,5%

% z Ogółem
4,8%

0,7%
5,5%

Liczebność

1
1
2

Inne

% z klasa

1,3%
1,4%
1,4%

% z Ogółem

0,7%
0,7%
1,4%

Ogółem

Liczebność

77
69
146

% z Ogółem

52,7%
47,3%
100,0%

Druga grupa stanowiąca 13% uczniów, sądzi że do pedagoga zwracają się znajomi nieporadni i słabi, przez to, że przyznają się do swoich kłopotów przed osobą dorosłą. Pogląd taki wyrażają uczniowie ostatniej klasy (17%) oraz z najwyższymi wynikami w nauce (17%). Mogą oni tak sądzić przez uprzednie doświadczenia.

Dokładniejszego opisu uczniów wzorowych dokonam w dalszej części, na podstawie kolejnych opinii. Jak już wcześniej pisałam, dziewczęta posiadają większą zdolność wyrażania swoich uczuć, co sprawia, że częściej przyznają się do posiadanych problemów. Mężczyźni natomiast za wszelką cenę bronią swojej godności i chcą być odbierani jako odważni i samowystarczalni. Dlatego też więcej spośród nich (16%), niż dziewcząt (10%), uważa wyrażanie swoich trosk za słabostkę.

84

Tabela 26: Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/płeć

Odpowiedzi

Kobieta
Mężczyzna
Ogółem

Płeć

Odważne
Liczebność
16
5
21

% z płeć
18,6%
8,3%
14,4%

% z Ogółem
11,0%
3,4%

14,4%

Potrzebujące pomocy

Liczebność

44

33

77

% z płeć

51,2%

55,0%

52,7%

% z Ogółem

30,1%

22,6%

52,7%

Słabe, nieporadne

Liczebność

9

10

19

% z płeć

10,5%

16,7%

13,0%

% z Ogółem

6,2%

6,8%

13,0%

Z gorszego środowiska

Liczebność

7

7

14

% z płec

8,1%

11,7%

9,6%

% z Ogółem

4,8%

4,8%

9,6%

Zagrażające innym

Liczebność

2

2

4

osobom

% z płec

2,3%

3,3%

2,7%

% z Ogółem

1,4%

1,4%

2,7%

Uzależnione

Liczebność

5

3

8

% z płec

5,8%
5,0%
5,5%

% z Ogółem
3,4%
2,1%
5,5%

Liczebność
2
0
2

Inne
% z płeć
2,3%
0,0%
1,4%

% z Ogółem
1,4%
0,0%
1,4%

Ogółem
Liczebność
86
60
146

% z Ogółem
58,9%
41,1%
100,0%

Pozostałe opinie określały uczniów zgłaszających się do pedagoga szkolnego jako osoby z gorszego środowiska (10%), zagrażające innym (3%) lub jako uzależnione (6%). Najliczniejszą grupę negatywnych opiniodawców stanowili uczniowie z najniższymi wynikami w nauce. Wcześniej opisywałam, że jest to grupa uczniów odepchniętych i wyśmiewanych. W pewien sposób odgrudzeni, spostrzegają życie szkoły ze swojej perspektywy i inaczej niż inni opisują widoczne problemy. Im przeszkadza brak akceptacji, ciągłe drwiny, wykluczenie, którego doświadczają najczęściej ze strony osób uczących się. Dla nich wyniki na świadectwie nie są ważne, nie chcą być obciążani obowiązkami i nie są w stanie zrozumieć dlaczego ktoś tak może się starać w nauce i zabiegać o względy nauczycieli. W opisanym kole wydarzeń wszystko się w czasie powieliło. Jedni krytykują, drudzy się bronią, w każdej z grup powstaje zdanie o innych, które ciężko zmienić i dlatego jest ono przekazywane. Aspekt uzależnienia może być tylko domysłem, który towarzyszy

85

stereotypom. Tak zwani niegrzeczni uczniowie: nie uczą się, wagarują, pochodzą z gorszego środowiska, palą papierosy i sprawiają kłopoty wychowawcze zarówno w szkole jak i w domu. Często takie zachowanie może towarzyszyć młodzieży, która wywodzi się także z dobrze prosperującej i zamożnej rodziny, natomiast ich problemy nie dotyczą finansów.

Najbardziej spójne odpowiedzi uzyskałam od uczniów klasy pierwszej, którzy uważają pedagoga za powiernika w trudnych sytuacjach, do którego można się zwrócić z problemami z uzależnieniem a do jego najważniejszych zadań należy wyselekcjonowanie uczniów problemowych. Tak więc analogicznie sądzą, że osoby zwracające się do niego są zarówno uzależnione (9,1%) , zagrażające innym (3,9%) jak i z gorszego środowiska (10,4%). Moim zdaniem zaczynając swoją edukację w gimnazjum nie byli jeszcze w stanie przyjrzeć się ogromowi zagadnień związanych z pedagogiem szkolnym, dlatego ich wypowiedzi są jednolite, natomiast uczniowie z klas starszych na każde zadane pytanie patrzą z innej perspektywy.

W części metodologicznej w jednej z moich hipotez założyłam, iż uczniowie negatywnie nastawieni są do osób zgłaszających się o pomoc do pedagoga szkolnego. Przyglądając się całemu podrozdziałowi widać, że moje przypuszczenie okazało się niestety nieudane. Większa część osób wypowiada się jednak w sposób pozytywny i łagodny, określając ich jako potrzebujących wsparcia (53%) i odważnych w swoich postępowaniach (14%).

W tym wypadku cieszy mnie fakt, że myliłam się i uczniowie byli w stanie mnie pozytywnie zaskoczyć.

3.6. Opinia uczniów na temat pedagoga szkolnego

Ostatnia analiza dotyczy ściśle tematu mojej pracy i problemu głównego, który został opisany w poprzednim rozdziale metodologicznym. Posiadając wyżej opisane wyniki, będę mogła rozwinąć wypowiedzi opierając się na odpowiedziach ankietowanych i lepiej przyjrzeć się podanemu zagadnieniu.

Poznałam już wiedzę uczniów na temat pedagoga szkolnego i jego zdań. Wiem jaki odsetek osobiście zgłosił się do gabinetu po poradę i jak ją ocenił. Wyniki badań ukazały również jakie problemy najczęściej są powierzone i jakie nigdy nie będą przekazane. Dowiedziałam się także w przedostatnim podrozdziale jak

postrzegane są osoby zwracające się o pomoc. Natomiast ta część ma na celu ukazanie jakie zdanie mają uczniowie na temat pedagoga szkolnego.

86

Na samym początku chciałam dowiedzieć się, jakie cechy według uczniów powinien on posiadać. Zmienne płeć oraz średnia ocen, nie różnicują znacząco wyników podobnie jak klasa. Dla porównania zestawienia wyników wybrałam ostatni podział, ponieważ posiada on najbardziej widoczne odchylenia od średniej, jednak opisywać będę ogólną średnią.

Najłatwiej jest nam opisywać samych siebie zaczynając od cech negatywnych, w drugiej osobie szybciej dostrzeżemy coś pozytywnego. Spośród 146 uczniów aż 81% uznało, że pedagog powinien być godny zaufania. Dla młodzieży ważne jest to aby ich sekrety nie zostały nikomu wyjawione. Zwracając się do kogoś o pomoc, mamy nadzieję, że będzie on w stanie wskazać nam jedno z najlepszych rozwiązań oraz, że dotrzyma tajemnicy. Spośród powodów dla których uczniowie nie rozmawiają z pedagogiem o swoich zmartwieniach jest widoczny najbardziej brak zaufania, czyli obawa przed wyjawieniem problemów policji, rodzicom oraz nauczycielom. Nic więc dziwnego, że najwięcej głosów zdobyła właśnie ta odpowiedź. Każda osoba jest inna i potrzebuje indywidualnego podejścia. Nie każdy w tym samym czasie jest w stanie coś zrozumieć, zdobyć się na refleksje czy przyznać do winy. Gimnazjaliści popełniają błędy, ale zawsze oczekują wyrozumiałości ze strony innych i dlatego też tą cechą zaznaczyło 58% uczniów. Nie bacząc na konsekwencje swoich czynów, chcą aby popatrzone na to z ich perspektywy i wtedy można by ich łatwiej zrozumieć. Według młodzieży aby to stało się możliwe osoby dorosłe muszą zacząć zwracać na nich uwagę jako na partnerów w rozmowie a nie w monologu. Czymś zupełnie innym jest słyszeć kogoś głoś a słuchać jego wypowiedzi. Nie chcą wyjawiać swoich sekretów, ponieważ uważają, że i tak im dorośli nie pomogą. Dlatego też na trzecim miejscu wskazali z liczbą 64 głosów (43,8%) dobrego słuchacza. Aby w pełni kogoś zrozumieć, musimy wysłuchać od początku do końca jego historii. Przerwanie, dodawanie swoich opinii, przedwczesne wskazywanie rozwiązania a najbardziej odgórne opiniowanie nie pomaga zbudować zaufania wśród młodych osób. Biorąc pod uwagę różnicę wieku, to dorośli powinni stać się bardziej wyrozumiali w stosunku do młodszych odbiorców, chcąc do nich dotrzeć. W tym wypadku to właśnie wskazywana przez 30% czyli 43 osoby otwartość powinna stać się pomocna. Jeżeli jedna ze stron uparcie zamyka się w swoich twierdzeniach, rozmowa nie będzie miała sensu, ponieważ zamiast dojść do wspólnego rozwiązania będzie wymuszane na drugiej osobie przejęcie jego zdania. Kiedy wysłuchuje się argumentów rozmówcy, słuchacz stara się postawić w jego sytuacji albo zrozumieć poglądy, milej i spokojniej mija wspólnie spędzony czas. Na powyższe dwie cechy wskazało blisko 23% ankietowanych. W warunkach podenerwowania, agresji i złości nie da się odpowiednio rozwiązać żadnej sytuacji. Słowa są nieprzemyślane i wypowiedzane w sposób impulsywny. Niekomfortowo czujemy się w takich

87

sytuacjach dlatego od nich uciekamy, kończymy rozmowę przy najbliższej okazji. Są też osoby, które lubią i specjalnie prowokują kłótnię, ponieważ w takich okolicznościach najodważniej wypowiadają swoje myśli i inaczej nie potrafią tego rozwiązać. Większość osób, jak na to też wskazali uczniowie wolą rozmawiać z osobami spokojnymi, ale również ważna jest według nich szczerowość i optymizm. Unikamy w naszym życiu osób fałszywych, które potrafią doskonale kłamać dla pozyskania zaufania. Jeżeli dowiadujemy się, że ktoś w naszym otoczeniu postępuje w ten sposób staramy się go wykluczyć spośród znajomych. Przyjaźń jak i związki partnerskie powinny opierać się na oddaniu które buduje i utrwala szczerowość. Nie powierzymy

ważnych spraw plotkarzom, oszustom ani ludziom nadwyrężającym nasze bądź innych zaufanie. Wśród najmniej pożądanых przez gimnazjalistów cech, znalazła się stanowczość, takt, naturalność i zdecydowanie. Pierwsza i ostatnia z nich wskazuje na osobę o silnym charakterze, przy której inni mogą się źle czuć. Chociaż ludzie ulegają wpływom innych, niechętnie podają się świadomie dominacji. Emanuje od nich pewność i wiara w słuszność swojego zdania, które będą bronić przed innymi oraz starać się wskazać na jego słuszność i przejęcie przez innych podobnych poglądów.

Odpowiedzi

klasa 1

klasa 3

Ogółem

Klasa

Wyrozumiały

Liczebność

40

45

85

% w klasa

51,9%

65,2%

% z Ogółem

27,4%

30,8%

58,2%

Spokojny

Liczebność

19

11

30

% w klasa

24,7%

15,9%

% z Ogółem

13,0%

7,5%

20,5%

Dobry słuchacz

Liczebność

32

32

64

% w klasa

41,6%

46,4%

% z Ogółem

21,9%

21,9%

43,8%

Otwarty

Liczebność

25

18

43

% w klasa

32,5%

26,1%

% z Ogółem

17,1%

12,3%

29,5%

Taktowny

Liczebność

4

2

6

% w klasa

5,2%

2,9%

% z Ogółem

2,7%

1,4%

4,1%

Optymistyczny

Liczebność

11

6

17

% w klasa

14,3%

8,7%

% z Ogółem

7,5%

4,1%

11,6%

Godny zaufania

Liczebność

57

62

119

% w klasa

74,0%

89,9%

% z Ogółem

39,0%

42,5%

81,5%

Szczery

Liczebność

15

12

27

% w klasa

19,5%

17,4%

% z Ogółem

10,3%

8,2%

18,5%

Naturalny

Liczebność

2

2

4

% w klasa

2,6%

2,9%

% z Ogółem

1,4%

1,4%

2,7%

Zdecydowany

Liczebność

1

1

2

% w klasa

1,3%

1,4%

% z Ogółem

0,7%

0,7%
1,4%

Stanowczy
Liczebność
5
2
7

% w klasa
6,5%
2,9%

% z Ogółem
3,4%
1,4%
4,8%

Liczebność
22
13
35

Miły
% w klasa
28,6%
18,8%

% z Ogółem
15,1%
8,9%
24,0%

Ogółem
Liczebność
77
69
146

% z Ogółem

52,7%

47,3%

100,0%

89

Przedstawiona charakterystyka określa osobę jaką chcieliby mieć uczniowie w szkole i do której udaliby się po poradę. Jest ona o tyle ważna, że 71% gimnazjalistów twierdzi iż pedagog szkolny stara się im pomóc, jak najlepiej tylko potrafi. Pomimo, że większość uczniów nie poznała tej osoby indywidualnie to potrafi wypowiedzieć się na jej temat w sposób pozytywny, odnosząc się do jej pracy. Ważną wskazówką w dalszej współpracy z młodzieżą jest moim zdaniem ich piramida wartości. Ukazuje bowiem co najbardziej cenią i czego poszukują w osobach dorosłych aby się przed nimi otworzyć. Nie zdziwiło mnie, że powyższy pogląd prezentują częściej dziewczęta niż ich koledzy, ani to, że pierwszoklasiści uzyskali większy procent odpowiedzi od uczniów z trzeciej klasy.

Zastanowiło mnie natomiast, że rosnący procent pozytywnej odpowiedzi zaczyna się od zdolnych osób, które najrzadziej zaznaczały ten wariant. To właśnie gimnazjaliści z najniższą średnią uzyskali o 5% wyższy wynik od uczniów dobrze się uczących i o 10% wyższy od zdolnych kolegów i koleżanek. Uczniowie z najniższą średnią, uznali w największej liczbie, że broni ich praw (6%) . Wśród zdolnych panuje pogląd, że pedagog przekazuje ich problemy policji, rodzicom czy wychowawcom (65%). Taki sam wynik uzyskałam podczas próby dowiedzenia się dlaczego uczniowie nie powierzają swoich problemów. Uczniowie zdolni przyznali i w tym wypadku, że boją się o przekazanie ich dalej (30%). Analizując ankiety, zwróciłam uwagę na to, że najniższy odsetek osób zwracających się do pedagoga szkolnego reprezentują uczniowie osiągający najlepsze wyniki w nauce. Ich poglądy zatem mogą być czysto teoretyczne oparte w tym wypadku o powielające się stereotypy, bądź też własne obawy. Jeżeli są w czymś najlepsi, to nie mogą sobie popsuć opinii poprzez popełniony błąd, o którym być może nikt jeszcze nie wie, albo po prostu nie poszukują kontaktu

90

Tabela 28: Zdanie uczniów o zadaniach pedagoga szkolnego

Odpowiedzi

Średnie
Dobre i
Wzorowe
Ogółem

Średnia ocen
wyniki
bardzo dobre
wyniki

Broni praw uczniów

Liczebność

3

3

1

7

% z średnia ocen

5,8%
4,2%
4,3%
4,8%

% z Ogółem

2,1%
2,1%
0,7%
4,8%

Stara się im jak najlepiej pomóc

Liczebność

39
50
15
104

% z średnia ocen

75,0%
70,4%
65,2%
71,2%

% z Ogółem

26,7%
34,2%
10,3%
71,2%

Liczebność

10

17
7
34

Przekazuje problemy

% z średnia ocen

19,2%

23,9%

30,4%

23,3%

% z Ogółem

6,8%

11,6%

4,8%

23,3%

Ogółem

Liczebność

52

71

23

146

% z Ogółem

35,6%

48,6%

15,8%

100,0%

Tak samo uczniowie z klasy trzeciej są konsekwentni w swoich twierdzeniach, chociaż w zamkniętych wypowiedziach o przyczynach dla jakich nie powierzyliby problemów wskazali obawę przed przekazaniem w mniejszym procencie niż pierwszoklasiści.

Tabela 29: Zdanie uczniów o zadaniach pedagoga szkolnego/klasa

Odpowiedzi

klasa

Ogółem

Klasa

klasa 1

klasa 3

Broni praw uczniów

Liczebność

3

4

7

% z klasa

3,9%

5,8%

4,8%

% z Ogółem

2,1%

2,7%

4,8%

Stara się im jak najlepiej pomóc

Liczebność

61

43

104

% z klasa

79,2%

62,3%
71,2%

% z Ogółem
41,8%

29,5%
71,2%

Liczebność
12

22
34

Przekazuje problemy
% z klasa
15,6%

31,9%
23,3%

% z Ogółem
8,2%

15,1%
23,3%

Ogółem
Liczebność
77

69
146

% z Ogółem
52,7%

47,3%

100,0%

Biorąc pod uwagę ogół uczniów, znaczna większość z nich pozytywnie wypowiada się na temat pedagoga szkolnego. W taki sam sposób uczniowie odnoszą się do zdania na temat funkcjonowania danego stanowiska w szkole. Pozytywnych stwierdzeń odnotowałam aż 92,5%. Jednak jak wskazało na to 55% ankietowanych pedagog jest potrzebny w szkole ale

91

tylko wybranym uczniom. Najbardziej widoczną różnicę można zaobserwować analizując uczniów pod względem średniej ocen. Według około 1/5 młodzieży uczącej się najgorzej jak i uzyskującej średnie wyniki w nauce pedagog jest bardzo potrzebny, natomiast ich wzorowi koledzy przychylają się do tego zdania w 30%. Najrzadziej wygłaszane są opinie o braku potrzeby funkcjonowania takiego stanowiska (7,5%).

Tabela 30 Potrzeba istnienia funkcji pedagoga szkolnego według zmiennej-średnia ocen

Odpowiedzi

Średnie wyniki

Dobre i

Wzorowe

Ogółem

Średnia ocen

bardzo dobre

wyniki

Liczebność

20

28

7

55

Bardzo potrzebny

% z średnia ocen

38,5%

39,4%

30,4%

37,7%

% z Ogółem

13,7%

19,2%

4,8%

37,7%

Potrzebny tylko

Liczebność

26

39

15

80

wybranym uczniom

% z średnia ocen

50,0%

54,9%

65,2%

54,8%

% z Ogółem

17,8%

26,7%

10,3%

54,8%

W ogóle nie jest

Liczebność

6

4

1

11

% z średnia ocen

11,5%

5,6%

4,3%

7,5%

potrzebny

% z Ogółem

4,1%

2,7%

0,7%

7,5%

Liczebność

52

71

23

146

Ogółem

% z średnia ocen

100,0%

100,0%

100,0%

100,0%

% z Ogółem

35,6%

48,6%

15,8%

100,0%

Rozpatrując wyniki badań pod względem zmiennej niezależnej jaką jest płeć, odpowiedzi różnią się między sobą zaledwie o mniej więcej 5%, dlatego też nie omówię ich i przejdę do porównania klas. Najbardziej zbliżone poglądy dotyczą tylko potrzeby istnienia stanowiska pedagoga szkolnego na którą wskazało 32,5% pierwszoklasistów i 43,5% ich starszych kolegów. Doszukując się przyczyn rozkładu procentów nigdy nie możemy być pewni czy nasze twierdzenia są słuszne bądź w najmniejszym stopniu zbliżone do poglądów respondentów. Moim zdaniem wynikać to może jednak z faktu, że uczniowie trzecich klas, posiadają większe doświadczenie szkolne i mogli być świadkami wielu zdarzeń w których interwencja pedagoga przyniosła oczekiwany rezultat. Dlatego też zdaniem 11,6% osób ta nie jest wcale potrzebna uczniom, przy czym młodsze klasy wskazały poparcie w zaledwie niespełna 4%. Najbardziej widoczna różnica dotyczy odpowiedzi, którą jednocześnie zaznaczyło najwięcej ankietowanych, czyli potrzeby współpracowania pedagoga szkolnego tylko z wybranymi uczniami. Twierdzenie to poparła prawie ½ trzecioklasistów (45%) i aż 64% uczniów klasy pierwszej, co stanowi największy odsetek odpowiedzi spośród wszystkich zmiennych.

92

Tabela 31 Potrzeba istnienia funkcji pedagoga szkolnego według zmiennej-klasa

Odpowiedzi

klasa 1

klasa 3

Ogółem

Klasa

Bardzo potrzebny

Liczebność

25

30

55

% z klasa

32,5%

43,5%

37,7%

% z Ogółem

17,1%

20,5%

37,7%

Potrzebny tylko wybranym uczniom

Liczebność

49

31

80

% z klasa

63,6%

44,9%

54,8%

% z Ogółem

33,6%

21,2%

54,8%

Liczebność

3

8

11

W ogóle nie jest potrzebny

% z klasa

3,9%

11,6%

7,5%

% z Ogółem

2,1%

5,5%

7,5%

Ogółem

Liczebność

77

69

146

% z Ogółem

52,7%

47,3%

100,0%

Na tym zagadnieniu zakończyłam moje analizowanie wyników badań. Tym samym kolejna hipoteza postawiona przeze mnie w rozdziale metodologicznym została obalona

W podsumowaniu zamieszczę ogólne wyniki ankiety. Opiszę także jak młodzież gimnazjum numer 7 w Zielonej Górze postrzega rolę wychowawczą pedagoga w szkole i wypisze końcowe wnioski.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Przeprowadzając analizę wyników badań, rozpatrywałam je za pomocą trzech zmiennych, jakimi była klasa, średnia ocen oraz płeć. W tej części pracy będę odnosiła się do ogólnej liczby uczniów objętych badaniami, ponieważ interesowało mnie najbardziej jaka jest opinia młodzieży na temat pedagoga szkolnego. Zanim jednak byłam w stanie to ocenić chciałam zbadać ich wiedzę na temat poruszanego zagadnienia. Dowiedziałam się do kogo uczniowie sami się zgłaszają o poradę oraz ilu z nich wybiera w tych chwilach pedagoga szkolnego, jak często oraz jak to ocenia. Ankietowani przedstawili mi problemy z jakimi można się zwracać do niego oraz jakich problemów nie wyjawiliby podczas wizyty, popierając to własnymi argumentami. Przypominając sobie swoje lata nauki, pamiętam jak rówieśnicy odbierali osoby zgłaszające się po pomoc do kadry i chciałam oczywiście to porównać z odbiorem dzisiejszej młodzieży.

Opracowania te pomogły mi w zweryfikowaniu prawdziwości wcześniej postawionych hipotez, za pomocą których będę w stanie odpowiedzieć na problem główny postawiony w części metodologicznej.

(2) Jak udowodniłam w części badawczej uczniowie nie potrafią dobrze scharakteryzować omawianego zawodu, ponieważ 2/5 z nich błędnie wskazało odpowiedzi. Część z nich zaznaczyła zadania jakie są zakresem pracy terapeuty, a reszta otwarcie przyznała się do tego,

że nie wie. W takim wypadku postawiona przeze mnie hipoteza okazała się błędna, ponieważ uznałam, że uczniowie posiadają wiedzę na temat poruszanego zagadnienia.

(3) Pomimo nieznamości zawodu pedagoga szkolnego, niemalże wszyscy gimnazjaliści byli zorientowani w zadaniach jakie pedagog wykonuje na terenie szkoły. Większość z nich wskazała na wyselekcjonowanie uczniów problemowych, współpracę z rodzicami i wychowawcą. Taka postawa przejawiała się we wszystkich następnym pytaniach. W rozdziale pierwszym opisałam zadania pedagoga, do których należy również wspieranie uczniów, zapewnienie im pomocy finansowej, jednak te aspekty są przez uczniów najmniej rozpoznawane.

(4) Najwięcej ankietowanych zwraca się ze swoimi problemami w szkole do znajomych. Osoby dorosłe nie są uznawane z powodu przeświadczenia, że i tak nie są w stanie im pomóc. Pedagog znalazł się na trzecim miejscu, tuż po terapii. Jednak w pytaniu o to kto pomaga uczniom w ich szkole pojawili się sami dorośli nie było tam rówieśników. Przypuszczam, że uczniowie zwierają się sobie z tajemnic, rozmawiają o kłopotach i wspólnych przeżyciach. Udzielana pomoc w szkole może być kojarzona ze wsparciem w nauce, zaliczaniem

zaległości, egzekwowaniem nieobecności, kierowaniem na konsultacje. Stwierdzono, że tylko 34 osoby korzystają ze wsparcia pedagoga a częstotliwość ich odwiedzin zależała od potrzeby. Tym razem postawiona przeze mnie hipoteza okazała się poprawna, ponieważ uważałam, że młodzież woli rozmawiać z rówieśnikami niż powierzać swoje sekrety dorosłym

(5) Pomimo wykazanego braku wiedzy i małej liczby uczniów, którzy mogą odpowiadać na pytania na podstawie własnych doświadczeń to na każde pytanie wypowiadali się wszyscy. Założyłam, że uczniowie posiadają wiedzę o pedagogu i myliłam się. Nie byłam natomiast w stanie ukazać źródła ich wiedzy. Kolejne przypuszczenie odnosiło się do powierzanych problemów pedagogowi. Uznałam, że najczęstsze rozmowy dotyczą spraw osobistych. Z wyników badań okazało się jednak, że uczniowie zwracają się głównie z problemami

dotyczący rówieśników. Taki pogląd miało blisko 37%, a moją hipotezę poparło 28% uczniów.

(6) Poprosiłam uczniów o wyróżnienie problemów do jakich nie są w stanie przyznać się osobie dorosłej. Uznałam, że najwięcej wypowiedzi pojawi się na temat uzależnienia i tym razem miałam rację. Takie samo zdanie miało blisko 32% uczniów. Poparłam wcześniej taką decyzję tym, że ich wiek nie pozwala na kupowanie papierosów czy alkoholu, natomiast nie

stoi to na przeszkodzie w nabywaniu ich. Badani przyznają, że nie mają zaufania do nieznannej osoby i dlatego nie są skłonni do rozmowy z nią na prywatne sprawy. Taki pogląd popiera 30% uczniów. Największą część jednak uznała, że nie zwierza się ponieważ i tak osoby dorosłe nie są w stanie im pomóc. Sądzę, że taka postawa wynika z różnicy zdań między pokoleniami.

(7) Pamiętając czasy gimnazjum, uznałam, że w dalszym ciągu młodzież negatywnie odnosi się do rówieśników szukających powiernika w dorosłej osobie ze szkoły. Natomiast teraźniejszy pogląd jest zupełnie odmienny od postawionej przez mnie hipotezy. Uczniowie w

67% uznają swoich kolegów jako potrzebujących i zarazem odważnych. Czyli, że szanują ich potrzebę wypowiedzenia swoich problemów, usłyszenia czegoś pozytywnego, odczucia wsparcia. Dobrze, że ten pogląd w miarę lat zmienia się. Rozwijając tę myśl, skoro młodzież posiada takie zdanie, to może pójść z czasem za przykładem swoich rówieśników i w większej liczbie zaczną zgłaszać się na rozmowę czy to odnośnie ocen, czy problemów z rówieśnikami. Zaufają nieznannej osobie na podstawie poglądów innych, tak samo jak są w stanie wypowiadać się na jej temat bazując tylko na opiniach kolegów.

(1) Założyłam, że uczniowie nie doceniają pedagoga w roli wychowawczej szkoły i tym samym przedstawiłam swój pogląd odnośnie głównego problemu w mojej pracy dotyczącej

opinii uczniów pedagoga szkolnym. Analizując wyniki badań byłam zaskoczona tym jak bardzo się myliłam i jednocześnie zadowolona z tak pozytywnych odpowiedzi jakie odnotowałam. Chociaż wiedza młodzieży nie jest zadowalająca i w każdym otwartym pytaniu podkreślali brak zaufania, swoją indywidualność, brak potrzeby rozmowy to końcowe wyniki wskazują na ich przychylność do możliwości skorzystania z pomocy pedagoga. Zdaniem 108 osób pedagog stara się jak najlepiej pomagać uczniom i broni ich praw, ponad to uważają, że jest on potrzebny wybranym uczniom (80 osób) a 55 ankietowanych dodaje, że nawet bardzo potrzebny.

Wnioski w takim obrazie nasuwają się same. Dzisiejsza młodzież docenia pracę pedagoga szkolnego i widzą w jakim celu on pracuje. Pomimo tego, że większość badanych nie zgłasza się na rozmowę osobiście, jest w stanie w dobry sposób się o nim wypowiedzieć. Taka osoba jest potrzebna w szkole, szczególnie dla ich znajomych, którzy nie radzą sobie w codziennej rzeczywistości. Chcą aby ktoś im pomógł i doceniają towarzyszącą im odwagę w wyjawianiu słabości. Potrafią określić w jakim przypadku będą mogli skorzystać z wizyty, o czym porozmawiać. Sami wiedzą o tym, że jeżeli będą posiadali jakiegokolwiek zmartwienia to będą mogli udać się po poradę. Każdy posiada problemy i obawy, jednak ich świadomość o możliwości jakie daje wsparcie kompetentnej osoby może w chwili kryzysu przemówić za tym aby sięgnąć po pomoc fachowca. W obliczu takiej opinii uczniów warto raz jeszcze wspomnieć o piramidzie cech jakie według nich powinna posiadać osoba, do której chętnie by się zgłaszali. Przede wszystkim powinien on być godny zaufania na co wskazało aż 119 osób, które nie zgłaszają się na rozmowę w obawie o jej wyjawienie. Kolejną ważną cechą według 85 uczniów jest wyrozumiałość i to aby ich dobrze wysłuchano (64 ankietowanych). Osoba o powyższym opisie byłaby moim zdaniem akceptowana przez uczniów i byłiby odważniejsi i bardziej skorzy do rozmowy.

Podczas analizy zaczęłam kilka istotnych myśli. Jedną z nich odnosiła się do pomysłu o większe zaangażowanie pedagoga w życie uczniów, ale bardziej na płaszczyźnie lekcyjnej. Systematyczne spotkania pozwoliłyby na wzajemne poznanie, oraz ciągłą obserwację podopiecznych. Jak wynika z badań to właśnie nauczyciele zostali na pierwszym miejscu wskazani jako osoby pomagające uczniom w szkole. Moim zdaniem wynika to z faktu, że mają z nimi największy kontakt. Jednym z zadań wychowawców jest informowanie pedagoga o potrzebach danego ucznia. Ich relacje muszą najpierw się nawiązać aby mogli przejść do rozwiązywania problemów, a nauczyciel już posiada wiedzę na temat ucznia i odwrotnie. Ta wizja współpracy jest na dzień dzisiejszy niemożliwa z powodu ograniczenia budżetu szkoły oraz przeciążenia obowiązkami pedagogów.

96

W kolejnych prowadzonych badaniach umieściłabym pytanie odnoszące się do źródła wiedzy uczniów o pedagoga szkolnym co pozwoliłoby na lepsze zrozumienie ich poglądów oraz w miarę możliwości wyeliminowanie negatywnego ukierunkowywania młodych ludzi. Walczenie ze stereotypami jest trudne, ponieważ one od dawna są utrwalane, jednak powolna praca mogłaby przynieść wzrost świadomości uczniów i zmianę wygłaszanych poglądów z teoretycznych i zasłyszanych na praktyczne oparte o własne doświadczenia.

Zamieszczone opinie o pedagogu szkolnym w ostatniej części pierwszego rozdziału pozwoliły mi na przeanalizowanie zmiany tego zdania na przestrzeni lat. Zamieściłam tam prace, które pochodziły z lat 1974-2002. Od samego początku można było przeczytać o przeładowaniu obowiązkami, dokładaniu w ciągu roku szkolnego coraz to nowych zadań i panującej złej atmosferze wśród grona pedagogicznego. Z czasem sytuacja ta zaczęła się zmieniać. Zauważono zaangażowanie w pracę, doceniono współpracę i dostrzeżono możliwości idące za nią.

Przedstawiona praca pokazuje najbardziej aktualne podejście uczniów do pedagoga szkolnego i wskazuje w dalszym ciągu na poprawiające się o nim zdanie. Tendencja wzrostowa obserwowana jest na przestrzeni ostatnich wszystkich lat i mam nadzieję, że kolejne wzbogacone już badania będą ich kontynuacją.

"Człowiek lubi wysiłek. Lubi, żeby mu się udało, chce wiedzieć, czy potrafi, co może, mimo trudności chce wiedzieć, czy potrafi, co może, mimo trudności chce skończyć i zwyciężyć, przekonać siebie i innych, że silny i

zręczny. Zresztą siedzenie męczy. Jeżeli w człowieku uzbiera się siła, a nie może jej zużyć, siedzi jakby głodny ruchu, znudzony, jakby zatruty." 160

160J. Korczak - Rozrywki, Wybór pism T. IV s. 48

97

BIBLIOGRAFIA

1. Babbie E., Badania społeczne w praktyce, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2007.
2. Badiuch M., Szkoła i nauczyciele z perspektywy rodziców, [w:] tenże, Jak współpracować z rodzicami trudnych uczniów?, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2002.
3. Bajarska J., Praca pedagoga szkolnego w świetle badań, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1995, nr.3
4. Bodanko A., Przykłady dobrej praktyki. Pedagog szkolny w szkole zawodowej, „Nowa Edukacja Zawodowa” 2005, nr 3.
5. Bromberek B., Założenia programu edukacji pedagogów szkolnych, „Nauczyciel i Wychowanie” 1977, nr 4.
6. Brzeziński J., Elementy metodologii badań psychologicznych, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980.

7. Bykowska-Pietrzykowska I., O współpracy pedagoga szkolnego z gronem pedagogicznym, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1980, nr 3.
8. Chaber A., Sztuka podejmowania decyzji, „Nowa Szkoła” 1999, nr 6.
9. Ciechowicz J., Model pracy opiekuńczo-wychowawczej pedagoga szkolnego, „Oświata i Wychowanie” 1986, nr 37.
10. Czechowski M., Ząbkowski K., Dziennik zajęć pedagoga szkolnego, „Oświata i Wychowanie” 1985, nr 8.
11. Czeszkiewicz R., Z życia placówek, „Problemy Opiekuńczo _Wychowawcze” 1984, nr 1.
12. Dąbek W.B., Pozycja społeczna nauczyciela-pedagoga szkolnego w środowisku pracy, [w:] Różne oblicza poszukiwań pedagogicznych, pod red. M. Chamcówny, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993.
13. Dzikowska-Kucharz A., Między szkołą a domem, „Edukacja i Dialog” 2002, nr 138.
14. Dzikowska-Kucharz A., Pedagog w szkole, „Edukacja i Dialog” 2003, nr 114.
15. Edmund K., Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1996, nr 5.
16. Encyklopedia pedagogiczna, pod red. Wojciecha Pomykała, Wydawca Fundacja INNOWACJA, Warszawa 1997.

98

17. Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, red. prowadzący 4 tom Urszula Śmietana, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, t.IV, Warszawa 2005.
18. Encyklopedia popularna PWN, red. prowadzący Adam Karwowski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1982.
19. Fornalski M., Układ funkcjonalny i wyposażenie gabinetu pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1988, nr 7.
20. Fornalski M., Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1988, nr 7.
21. Gajewska G., Opiekuńczo wychowawcze możliwości szkoły, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2001, nr 2.

- 22.Gliniecka J., Rola pedagoga szkolnego w realizacji procesu dydaktycznego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1987, nr 9.
- 23.Glińska H., Jak organizuję szkolną terapię, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1985, nr 7.
- 24.Głosek S., Z doświadczeń pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2002, nr 5.
- 25.Gnitecki J., Tworzenie wiedzy o edukacji w naukach pedagogicznych, Wydawnictwo Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2007.
- 26.Gnitecki J., Wstęp do metod i przetwarzania wyników badań w naukach pedagogicznych, Wydawnictwo Naukowe PTP, Poznań 2003.
- 27.Gnitecki J., Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra 1989.
- 28.Góralczyk E., Moje dziecko w szkole, Wydawnictwo Centrum Medyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2008.
- 29.Grad K., Pedagog szkolny dziś, „Nowa Szkoła” 2005, nr 7.
- 30.Grad K., Przepisy prawne regulujące pracę pedagoga szkolnego, „Nowa Szkoła” 2003, nr 3.
- 31.Gwizdek B., Sołtys E., Rola i zadania pedagoga szkolnego, „Remedium” 2003, nr 9.
- 32.Hendler L., Pedagog szkolny wobec problemu wykorzystywania seksualnego dzieci, [w:] Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym, pod red. M. Deptuły, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2004.

99

- 33.Jundziłł I., Rola Pedagoga w organizowaniu procesu dydaktycznego w szkole. Praca z uczniami wybitnie zdolnymi, [w:] tenże, Rola zawodowa pedagoga szkolnego, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980.
- 34.Kamiński S., Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Lublin 1992.
- 35.Kartowicz E., Wsparcie społeczne w pracy pedagoga szkolnego, [w:] Wsparcie społeczne w różnych

układach ludzkiego życia, pod red. E. Kartowicz, Wydawca

Studium Kształcenia Ustawicznego „GLOB”, Olsztyn 1997.

36.Kik G., O współdziałaniu poradni wychowawczo-zawodowych z pedagogami szkolnymi, „Nowa Szkoła” 1979, nr 7-8.

37.Korczak J. - Rozrywki, Wybór pism T. IV.

38.Korczak J. - Ulica, Wybór pism T. IV .

39.Kozdorowicz E., Zadania ośrodka, [w:] Poradnia w Szkole. Z doświadczeń Szkolnego Ośrodka Pomocy Rodzinie, pod red. Ewy Kozdorowicz, Wydawnictwo Agencja

Informacji Użytkowej, Warszawa 1993.

40.Kulisiewicz C., Małgorzata Kulisiewicz M., Słownik pedagogiczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

41.Lamers Z., Współpraca wychowawców klasowych z pedagogiem szkolnym,
„Chowanna” 1986, nr 3.

42.Laurman-Jarząbek E., Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły, [w:] Problemy teorii i praktyki opiekuńczej, pod red. B. Matyjas, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2005.

43.Lenkiewicz J., Miejsce i rola pedagoga, „Edukacja i Dialog” 1995, nr 8.

44.Lewin A., Korczak znany i nieznan, Wyd. Ezop, Warszawa 1999.

45.Łobocki M., Metody badań pedagogicznych, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.

46.Łobocki M., Metody i techniki bada pedagogicznych, Oficyna Wydawnicza „Impuls”,
Kraków 2006.

47. Łobocki M., Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Oficyna wydawnicza „Impuls”,
Kraków 1999.

48.Łobocki M., Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Oficyna
Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.

49.Mały słownik języka polskiego, pod red. Stanisława Skorupki, Państwowe
Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968.

50. Marynowicz-Hetka E., Akademyckie studia pedagogiczne (nienauczycielskie) w reformującej się szkole wyższej- problemy do dyskusji, „Kwartalnik Pedagogiczny”

1998, nr 3-4.

51. Maszke A. W., Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.

52. Matuszczyk A., Zadania pedagoga szkolnego w resocjalizacji uczniów społecznie niedostosowanych, [w:] Profilaktyka społeczna i resocjalizacja młodzieży w środowisku otwartym, pod red. B. Urbana, Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1987.

53. Matyjas B., Działalność profilaktyczna i resocjalizacyjna pedagoga szkolnego,

„Wychowawca” 1995, nr 10.

54. Matyjas B., Profilaktyka i resocjalizacja w pracy pedagoga szkolnego, „Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 2002, nr 9.

55. Matyjas B., Udział pedagoga szkolnego w pracy opiekuńczo-wychowawczej szkoły,

„Opieka Wychowanie Terapia” 2002, nr 4.

56. Muszyński H, Wstęp do metodologii pedagogiki, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1971.

57. Nowak S., Metodologia badań socjologicznych, Wydawnictwo Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970.

58. Ochojska B., Świt T., Założenia i cele edukacji pedagogów szkolnych w zakresie zagadnień pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży, [w:] Kształtowanie samoświadomości nauczycieli w procesie wychowawczym, pod red. B. Strupczewskiej, Z. Zaborowskiego, Zakład Kształcenia i Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 1987.

59. Okoń W, Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 1998, Wydawnictwo Akademickie

„Żak”

60. Palka S., Metodologia. Badania. Praktyka pedagogiczna, Gdańskie Wydawnictwo

Psychologiczne, Gdańsk 2006.

61. Palka S., Teoria pedagogiczna a praktyczne doświadczenia nauczycieli, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1989.

62. Pedagogika. Leksykon PWN, pod red. Bogusława Milerskiego i Bogusława Śliwerskiego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

63. Pieter J., Nauka i wiedza, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 1967.

64. Pieter J., Ogólna metodologia pracy naukowej, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1976.

101

65. Pilch T., Bauman T., Zasady badań pedagogicznych, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1995.

66. Pilch T., Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1971.

67. Pstrąg D., Elementy profilaktyki czynów karalnych nieletnich w działalności wychowawczej pedagoga szkolnego, [w:] Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży, pod red. F. Kozaczuka, B. Urbana, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 2001.

68. Raduj J., Próba oceny sytuacji zawodowej pedagogów szkolnych, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1987, nr 1.

69. Ratajczak I., Doskonalenie procesów wychowawczych w gimnazjum zadaniem pedagoga szkolnego, „Wychowanie na co Dzień” 2001, nr 12.

70. Skorny Z., Prace magisterskie z psychologii i pedagogiki. Przewodnik metodologiczny dla studiujących nauczycieli, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.

71. Słoma M., Nowa rola pedagoga szkolnego, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 6.

72. Solarz E., Rola pedagoga szkolnego w zasadniczej szkole zawodowej we wspomaganiu ucznia z trudnościami rozwojowymi i wychowawczymi, [w:] Wspomaganie rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, pod red. D. Osik, A. Wojnarskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001.

73. Szczepnik R., Zasady pracy pedagoga szkolnego, [w:] Podstawy pracy pedagoga szkolnego, pod red. W. Przybyła, Polski Uniwersytet Wirtualny 2009

74. Sztumski J., Wstęp do metod i technik społecznych, Uniwersytet Śląski, Katowice 1976.

75. Śliwerski B., Myśleć jak pedagog, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2010.

76. Trzaska L., Pedagog psycholog-komu potrzebny w szkole?, „Remedium” 1998, nr 1.

77. Wołoszyn S., Korczak, Wiedza Powszechna, Warszawa 1978.

78. Woźnicka A., Kozetka dla nastolatka, „Głos Nauczycielski” 1998, nr 5.

79. Wroczyński R., Pilch T., Metodologia pedagogiki społecznej, Zakład Narodowy im.

Ossolińskich, Wrocław 1974.

80. Zaborowski Z., Wstęp do metodologii badań pedagogicznych, Wydawnictwo Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1973.

81. Zajdel K., Diagnostyka pedagogiczna w szkole i środowisku lokalnym, [w:] Diagnostyka pedagogiczna i profilaktyka w szkole i środowisku lokalnym, pod red. M.

102

Deptały, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2004.

82. Ziebiński Z., Logika praktyczna, Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2002.

83. Zierkiewicz E., Rola pedagoga szkolnego z punktu widzenia pedagogiki krytycznej,

„Problemy Opiekuńczo Wychowawcze” 1998, nr 8.

84. Żegnałek K., Metodologia badań dla autorów prac magisterskich i licencjackich z pedagogiki, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Warszawa 2010.

85. Żłobicka K., Żłobicki W., Jak być pedagogiem szkolnym?, „Edukacja i Dialog” 2000.

103

WYKAZ STRON INTERNETOWYCH I USTAW

www.gimnazjum7.zgora.pl, 24.01.2013.

1.Dz. Urz. MOiW 1975, Nr. 11, poz. 112

2.Dz. U. 1982 r. Nr 3 poz. 19.

3.Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526,527.

4.Dz. U. z 1992r. Nr 65, poz. 331.

5.Dz. U. z 1998 r. Nr 98, poz. 613.

6.Dz. U. z 1999 r. Nr 14, poz. 127.

7.Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 46.

8.Dz. U. z 2003 r. Nr 11, poz. 114.

9.Dz. U. z 2003 r. Nr 13, poz. 133.

10.Dz.U. z 2003 r. Nr 144, poz.1401.

11.Dz. U. 2010 Nr 228 poz. 1490.

WYKAZ TABEL

Tabela 1 Problemy i hipotezy badawcze	40
Tabela 2 Godziny pracy pedagoga	46
Tabela 4 Średnia ocen	50
Tabela 5. Rozkład płci ze względu na klasę	51
Tabela 6. Rozkład średniej ocen ze względu na płeć	51
Tabela 7 Osiągnięcia w nauce poszczególnych klas	52
Tabela 8 Zdanie na temat pedagoga uczniów poszczególnych klas	55
Tabela 9 Określenie pedagoga szkolnego przez poszczególne płcie	56
Tabela 10 Zadania pedagoga opisane przez uczniów z różnymi średnimi ocen	59
Tabela 11 Zadania pedagoga wymienione przez uczniów różnej płci	60
Tabela 12 Osoby pomagające uczniom	62
Tabela 13 Pomoc pedagoga według płci	62
Tabela 14 Osoby do których uczniowie zwracają się o pomoc/płeć	63
Tabela 15 Osoby do których uczniowie zwracają się o pomoc/ klasa	64
Tabela 16 Możliwe zgłaszane problemy/ płeć	66
Tabela 17 Możliwe zgłaszane problemy/średnia ocen	67
Tabela 18 Liczba osób zgłaszających się do pedagoga	69
Tabela 19 Pomoc jakiej doświadczyli uczniowie od pedagoga szkolnego	71
Tabela 20 Częstotliwość wizyt u pedagoga szkolnego	72

Tabela 21 Przykłady obaw przed wyjawianiem problemów pedagogowi /płeć	74
Tabela 22 Przykłady obaw przed wyjawianiem problemów pedagogowi /klasa	75
Tabela 24 Problemy, które nie są powierzane pedagogowi /średnia ocen	80
Tabela 26 Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga	82
Tabela 27 Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/średnia ocen	83
Tabela 28 Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/klasa	84
Tabela 29 Pogląd o osobach zwracających się do pedagoga/płeć	85
Tabela 30 Pożądane cechy charakteru pedagoga szkolnego/klasa	89
Tabela 31 Zdanie uczniów o zadaniach pedagoga szkolnego	91
Tabela 32 Zdanie uczniów o zadaniach pedagoga szkolnego/klasa	91
Tabela 33 Potrzeba istnienia funkcji pedagoga szkolnego według zmiennej-średnia ocen	92
Tabela 34 Potrzeba istnienia funkcji pedagoga szkolnego według zmiennej-klasa	93

105

Ankieta

DROGI UCZNIU !

Bardzo Cię proszę o wypełnienie poniższej ankiety poświęconej opinii uczniów na temat roli pedagoga szkolnego. Ankieta ma charakter anonimowy; zapewniam Cię, że jej wyniki posłużą jedynie do opracowania pracy magisterskiej. Serdecznie proszę o szczerą odpowiedź na wszystkie zawarte poniżej pytania poprzez zaznaczenie właściwej odpowiedzi, bądź wpisanie własnej. Nie pomiń żadnego pytania. Z góry dziękuję za pomoc.

1. Kto w Twojej szkole pomaga uczniom w problemach? (Zaznacz właściwe odpowiedzi)

a) Dyrektor

b) Nauczyciel/Wychowawca

c) Pedagog

d) Terapeuta

e).....

2. Kim Twoim zdaniem jest pedagog szkolny? (Zaznacz właściwe odpowiedzi)

a) Osobą udzielającą informacji pedagogicznych zainteresowanym

b) Osobą prowadzącą działalność terapeutyczną

c) Powiernikiem w trudnych sytuacjach

d) Nie wiem dokładnie

e).....

3. Jakie według Ciebie są zadania pedagoga szkolnego? (Zaznacz właściwe odpowiedzi)

a) Wsparcie uczniów zdolnych

b) Zapewnienie pomocy finansowej

c) Współpraca z wychowawcą

d) Wyselekcjonowanie uczniów problemowych

e) Współpraca z rodzicami uczniów

f).....

4. Jakie cechy Twoim zdaniem powinien posiadać pedagog szkolny? (Zaznacz trzy najważniejsze)

a) Wrozumiały

b) Spokojny

c) Dobry słuchacz

d) Otwarty

e) Taktowny

f) Optymistyczny

g) Godny zaufania

h) Szczery

i) Naturalny

j) Zdecydowany

k) Stanowczy

l) Miły

5. Do kogo najczęściej w szkole zwracasz się o pomoc?

a) Nauczyciela/Wychowawcy

b) Pedagoga

c) Terapeuty

d) Kolegi/Koleżanki

e).....

6. Z jakimi problemami Twoim zdaniem można zwracać się do pedagoga szkolnego?

a) w nauce

b) z uzależnieniem (papierosy, alkohol, narkotyki, masmedia)

c) z grupą rówieśniczą (agresją, odtrąceniem)

d) z problemami osobistymi

e).....

7. Czy zwróciłeś/zwróciłaś się z prośbą do pedagoga szkolnego?

a) Tak b) Nie

(Uzasadnij).....

.....

.....

.....

8. Z czyjej inicjatywy byłeś/byłaś u pedagoga szkolnego?

.....

9. Jakiej pomocy doświadczyłeś/doświadczyłaś ze strony pedagoga szkolnego?

a) Pomocy w nauce

b) Rozwiązania konfliktu z nauczycielami

c) Rozwiązania konfliktu z rówieśnikami

d) Rozwiązania konfliktu z uczniami z innych klas

e) Rozwiązania konfliktu z rodzicami

f) Rozwoju umiejętności społecznych (asertywność, radzenie sobie ze stresem)

g) Wsparcia emocjonalnego

h).....

10. Jak oceniasz tę pomoc?

a) bardzo dobrą

b) dobrą

c) dostateczną

d) niedostateczną

e) złą

11. Jak często zwracasz się o pomoc do pedagoga szkolnego?

a) przynajmniej raz w tygodniu

b) raz na dwa tygodnie

c) raz w miesiącu

d) raz na półrocze

e) rzadziej

f) w ogóle się nie zwracam

g) wtedy kiedy potrzebuję

12. Jakich problemów nie powierzyłbyś pedagogowi szkolnemu? (Odpowiedź uzasadnij)

a) Na tle osobistym (np. osamotnienie, problemy miłosne, kłopoty koleżeńskie)

b) Związane z nauczycielami (np. brak porozumienia, niesprawiedliwe ocenianie)

- c) Uzależnienia (np. papierosy, alkohol, narkotyki)
- d) Przejawami agresji w stosunku do innych/ ze strony innych osób
- e) Trudnej sytuacji w domu rodzinnym (np. agresja, alkoholizm, brak środków finansowych)
- f).....

Uzasadnienie:.....

.....
.....
.....

13. Dlaczego nie powierzyłbyś swoich problemów pedagogowi szkolnemu?

- a) Ponieważ boję się, że przekaże je wychowawcy
- b) Ponieważ boję się, że przekaże je rodzicom
- c) Ponieważ boję się, że przekaże je policji
- d) Ponieważ i tak mi nie pomoże

107

e).....
.....
.....
.....

14. Moim zdaniem pedagog szkolny:

- a) broni praw uczniów
- b) stara się im jak najlepiej pomóc
- c) przekazuje problemy uczniów rodzicom/ wychowawcy/ policji...

15. Jak postrzegasz osoby zwracające się z prośbą o pomoc do pedagoga szkolnego?

- a) Odważne, wyrażające swoje zdanie, lęki, potrafiące przyznać się do błędów
- b) Potrzebujące pomocy
- c) Słabe, nieporadne
- d) Z gorszego środowiska, rodzin patologicznych

- e) Zagrożające innym osobom, agresywne
- f) Uzależnione (papierosy, alkohol, narkotyki)
- g).....

16. Twoim zdaniem pedagog szkolny jest:

- a) bardzo potrzebny
- b) potrzebny tylko wybranym uczniom
- c) w ogóle nie jest potrzebny

17. Jestem

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

18. Uczęszczam do klasy

a)1

b)3

19. Twoja średnia mieści się w przedziale

a)2,0-3,0

b)3,1-4,0

c)4,1-5,0

d)5,1-6,0

Dziękuję za wypełnienie ankiety.